

КНЗ КОР «КИЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ»
ГО «Центр мистецтв та духовної культури «Образ»

ЗБЕРЕЖЕМО ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТКУ

Випуск 2

Науково-методичне видання

Матеріали обласної науково-практичної конференції
**Культуротворча діяльність із збереження історії
професії як пріоритету в формуванні культури
фахівця**
01 грудня 2020 р.

До 90-річчя КЗ КОР "Білоцерківський медичний фаховий коледж"

Біла Церква
2021

Культуротворча діяльність із збереження історії професії як пріоритету в формуванні культури фахівця: матеріали обл. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 01 грудня 2020 р. : наук.-метод. вид. / упоряд. О. Д. Рокицька, В. А. Шатунов. – Біла Церква, КНЗ КОР «КОПОПК», 2021. — 218 с. – (Серія : Збережемо історичну пам'ятку. Вип. 2).

*Рекомендовано до друку Вченою радою КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»
(протокол № 2 від 08 червня 2021 року)*

Рецензенти:

Ковальова С.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»;

Олійник О.С., кандидат культурології, завідувачка відділу теорії та історії культури Інституту культурології Національної академії мистецтв України.

У збірнику представлені систематизовані матеріали науковців, краєзнавців, педагогів, студентів під час проведення обласної науково-практичної конференції «Культуротворча діяльність із збереження історії професії як пріоритету в формуванні культури фахівця». Викладені авторські дослідження та міркування направлені на розкриття можливостей участі кожної людини в збереженні культурної спадщини.

Видання призначене для науково-педагогічних та методичних працівників, краєзнавців, учнів закладів загальної середньої та позашкільної освіти, студентів закладів вищої освіти.

Матеріали подані в авторській редакції, за достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та вживання назв документів, власних імен тощо несуть відповідальність автори публікацій.

ЗМІСТ

<i>Рокицька Ольга</i>	
Вступне слово	6
<i>Шатунов Віктор</i>	
Слово до читача	9

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

<i>Карпуть Дмитро</i>	
Професія історика в кінці XIX – на початок XX сторіччя в Російській імперії	12
<i>Мартиненко Олександр, Поліщук Олена</i>	
Славетний рід вчених-ботаніків Гродзінських	15
<i>Пащенко Дмитро</i>	
Білоцерківські витoki видатного вітчизняного палеографа Бориса Яценка	28
<i>Перерва Володимир</i>	
Київська церковно-учительська школа як осередок професійної педагогічної освіти Київської губернії кінця XIX – поч. XX ст.	35
<i>Плівачук Катерина</i>	
Науково-дослідницька діяльність професора Карла Болсуновського	41
<i>Рокицька Ольга</i>	
Володимир Степанович Перерва – сучасний український дослідник у галузі історії освіти України, історії релігії та краєзнавства	58
<i>Романченко Інна</i>	
Формування інноваційної культури закладу вищої освіти в умовах переходу до економіки знань	67
<i>Студінський Володимир</i>	
Професія в історичному вимірі: краєзнавчо-культурологічний аспект	75
<i>Чернецький Євген</i>	
Розмова на великій галявині (Інтерв'ю Євгена Чернецького, записане Віктором Шатуновим).....	78

Шатунов Віктор

**Історія професії як мотиватор творчої соціалізації
особистості 88**

Юхименко Петро

Розвиток професійної культури майбутнього економіста ... 92

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ

Віговська Олена

**Розвиток професійної культури майбутніх операторів
інформаційно-комунікаційних мереж 102**

Воровський Андрій

**Розвиток всіх ланок військової медицини як невід`ємної
складової боєздатності всього українського війська 107**

Дяченко Олена

Муляр – професія на всі віки! 115

Лужанська Галина

**Становлення професії: погляд через століття (минуле,
сьогодення та перспективи професії токаря) 123**

Настіна Ольга

**Роль видатних правозахисників сучасної України у
професійній освіті юристів 128**

Падалка Кирило

**Вплив античних традицій на розвиток підприємницької
діяльності в Україні на прикладі виноградарської
галузі 130**

Подолянець Ігор

**Театр Леся Курбаса в Білій Церкві – на перетині
минулого та майбутнього 133**

Сергєєв Олександр

Формування професійної культури юристів БНАУ 141

Федюк Еліна

**Людина спорту – носій слави та пошани до всього
суспільства 144**

Фуголь Володимир

**Через опанування історії медицини до затвердження
фахового напрямку студентами медичного коледжу 150**

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Вертій Жанна

Культуротворче середовище закладу вищої освіти як простір формування стилю і способу життя студентів 157

Власова Валерія

Культурологічний підхід до формування особистості вчителя мистецтва у процесі підвищення фахової кваліфікації 161

Гудзь Валентина

Формування українського національного характеру: зародження, розвиток, деградація. Перспективи відродження 166

Карась Володимир

Популяризація професії військового серед молоді через культуротворчу діяльність 172

Кушак Інна

Музей історії школи "Витоки" як скарбниця пам'яті про минуле і сьогодення 178

Макарчук Віталій

Захист культурної спадщини як конституційний обов'язок 188

Мельник Людмила

Національно-патріотичне виховання студентів БНАУ 191

Ордіна Лариса

Культуротворча діяльність як складова професійної підготовки майбутнього фахівця у закладах вищої освіти 194

Сахарова Оксана

Соціально активний громадянин – ініціатор, ідейний натхненник та мотиватор культуротворчого процесу 200

Шатунова Алла

Формування культурної, суспільно свідомої, активної особистості – моя відповідальність як викладача 209

Abstract for the collection 216

Streszczenie do kolekcji 217

Вступне слово

Шановні читачі, перед Вами матеріали збірника «Збережемо історичну пам'ятку» (Випуск 2) обласної науково-практичної конференції «Культуротворча діяльність із збереження історії професії як пріоритету в формуванні культури фахівця», у якому представлено авторські дослідження науковців, культурологів, краєзнавців, педагогів, істориків, у яких розкрито витоки становлення різних професій в історичній ретроспективі та краєзнавчому вимірі.

Надзвичайно приємно, що незважаючи на ті тимчасові труднощі й обмеження, які тепер переживає світ у зв'язку з пандемією COVID-19, коло та географія учасників конференції значно збільшилися, відкриваються унікальні можливості для вивчення, збереження та популяризації культурної спадщини рідного краю.

В умовах розбудови української держави, її активної інтеграції до європейського і світового співтовариства значно посилився інтерес до історичного минулого, до вивчення та дослідження багатовікових культурних традицій, відродження правдивих історичних джерел у розвитку професійної культури фахівця.

Професійна культура як культура особистості – «це міра та спосіб саморозвитку та самореалізації людини, ступінь досконалості фахівця у сфері професійної діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості в певний період життя». На думку професора Д.І. Паценка, професійна культура є найважливішою духовною якістю особистості, яка проявляється у здатності знаходити задоволення від праці. «Професія в культурологічному плані постає певним морально-етичним симбіозом і формує певну філософію взаємовідносин у суспільному розвитку, у всьому його розмаїтті, суперечностях та повноті», – зазначає професор В. Студінський.

У збірнику висвітлено сутнісні характеристики та особливості розвитку професійної культури фахівців у різних сферах діяльності. Окрема увага приділена професійно-педагогічній культурі (Д. Пащенко, В. Перерва, К. Плівачук), розвитку професійної культури майбутнього економіста (П. Юхименко), професії історика (Д. Карпусь), правозахисника,

юриста (О. Настіна), військового медика (А. Воровський), популяризації професії військового серед молоді (В. Карась), історії роду вчених-ботаніків Гродзінських (О. Мартиненко, О. Поліщук), історії спорту (Е. Федюк), інноваційній культурі закладу вищої освіти (І. Романченко), культуротворчому середовищу закладу вищої освіти (Ж. Вертій) та ін.

Структура збірника є класичною для наукових праць: кожен відокремлений блок інформації виділений у самостійні розділи, які у своїй сукупності складають цілісну, логічно пов'язану картину досліджуваного процесу. Особливої уваги заслуговують представлені у виданні ілюстрації та світлини, які розкривають і доповнюють зміст публікацій.

Зупинимось на змісті окремих розділів, у яких подано унікальний науково-дослідний матеріал та оригінальні висновки авторів.

Перший розділ «Професійна освіта: історія та сучасність» присвячений витокам, становленню різних професій в історичній ретроспективі та краєзнавчому вимірі; внеску і здобуткам діячів культури, видатних педагогів, постатей учених, які примножили духовну скарбницю Київщини, сприяли розвитку науково-педагогічної думки, розбудові закладів освіти нового типу тощо.

У другому розділі «Розвиток професійної культури фахівців» висвітлено сутнісні характеристики та особливості розвитку професійної культури фахівців у різних сферах діяльності, розкрито вплив і зміст культурно-просвітницьких заходів, осередків культури, театрального мистецтва Київщини, на свідомий вибір професії підростаючим поколінням тощо.

Третій розділ «Культурологічний підхід до професійної освіти» охоплює питання культурологічного підходу в освіті та його впливу на формування особистості фахівців, у якому мають місце ціннісні орієнтації особистості, культуро-творчого середовища закладів освіти, культуро-творчої особистості, культурологічної діяльності, професійної компетентності як чинників професійного розвитку фахівців різних галузей тощо.

Звернення до історичного минулого в умовах національно-духовного відродження України, її просвіти й культури

зумовлює актуальність системних регіональних історико-культурних розвідок, пошуків витоків і освітніх та культурних досліджень. Пріоритетними в розвитку краєзнавчої компетентності молоді є орієнтація на культурну спадщину українського народу та світової спільноти.

У цілому в збірнику розкрито культурно-історичний потенціал Київщини та м. Білої Церкви, озвучено культурологічні напрями й дослідження особливостей формування професійних компетентностей молоді з урахуванням історії та сьогодення обраних професій, аналізу перспектив її розвитку в майбутньому, чинників культурно-історичного прогресу рідної Київщини. Зміст збірника – унікальне джерело заглиблення в історичне минуле професій, пов'язане з прагненням молоді до активних дій, що сприяють збереженню історичної спадщини, збагаченню культурних надбань краю, у якому вона живе, мріє і творить.

Видання призначене для науково-педагогічних працівників, краєзнавців, учнів закладів загальної середньої й позашкільної освіти, методичних працівників, студентів закладів вищої освіти, усіх тих, кому не байдужі питання культурної спадщини українського народу.

Рокицька Ольга,

*методист відділу музейної освіти та бібліотечної справи
КНЗ КОР «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»*

Слово до читача

Наближається 1000-річчя заснування міста Біла Церква. Це подія, яка вбирає в себе велику та кропітку повсякденну організаційну та творчу роботу по відтворенню історичного періоду становлення та розвитку міста.

Для залучення до збереження та відтворення історико-культурної спадщини якомога більше активних та здатних до культуротворчої діяльності мешканців, розкриття їх незадіяного потенціалу та використання можливостей для самореалізації був започаткований проєкт «Збережемо історичну пам'ятку». Тематичні фестивалі-конкурси молодіжної творчості, науково-практичні конференції, круглі столи із залученням широкого кола громадськості, участь у різних заходах міста та області – все це сприяє усвідомленню в громаді того, що від творчої активності кожної людини залежить культурний та економічний розвиток міста, його впорядкування і благоустрій, створення комфортних умов для проживання мешканців та збільшення привабливості для відвідування гостями та туристами.

Децентралізація та подальший розвиток громад надають ще більше можливостей звертати увагу на стан історико-культурної спадщини тієї місцевості, де проживають громадяни, та долучати їх до її зберігання та оновлення, що, у свою чергу, сприяє перспективному розвитку самої громади, адже дослідження місцевої історії має суспільно пізнавальний потенціал та є суттєвим ресурсом для громадянського виховання особистості.

Завдяки дбайливому ставленню фахівця до історії своєї професії, у нього відкриваються можливості для сприяння відновленню її в пам'ятках-символах, публікаціях, проведенні тематичних заходів у місцях свого помешкання. Тому з'ясування поточного стану історичної пам'яті, в даному випадку пов'язаної зі своєю професією, і можливостей його поліпшення та відновлення сприяє конструктивному залученню кожної людини в життя всього суспільства і допомагає їй стати суб'єктом історичного проєктування.

Сьогодні особливо гостро стоїть проблема виховання у молоді ціннісного ставлення до історико-культурної спадщини.

Виходячи з того, що студентська та учнівська молодь є потенційною інтелектуальною та професійною елітою майбутнього суспільства, стає необхідним перебування майбутніх фахівців в такому культурно-освітньому середовищі, яке сприятиме залученню їх до культуротворчої діяльності. Для цього потрібно, щоб, досліджуючи історію свого професійного спрямування, учні та студенти навчилися розуміти історичну вартість обраної ними професії та враховували це у плануванні свого майбутнього.

Любов до своєї професії визначається не тільки сумлінною працею, виконанням своїх обов'язків, а й бажанням передати свої вміння, досвід, професіоналізм і майстерність наступним поколінням. Вшановуючи знаменні події і видатних особистостей по своїй професії, майстер робить її суспільно-значущою і сприяє професійній орієнтації молоді, особливо це важливо на місцевому рівні. У той же час підготовка в навчальних закладах таких фахівців, які не тільки використовують знання історії своєї професії у повсякденній практиці, а й стають ініціаторами збереження і відтворення фахової спадщини для всього суспільства, робить їх активними учасниками культуротворчого процесу.

Шатунов Віктор,

культуролог, режисер, голова ГО

«Центр мистецтв та духовної культури «Образ»,

здобувач НАКККиМ

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

УДК 37.035-051:94”18/19”(470+571)

Карпусь Дмитро,
освітній експерт, вчитель вищої категорії
Піщанського НВО, кандидат історичних
наук

ПРОФЕСІЯ ІСТОРИКА В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ

Професія історика в царській Росії була доволі престижною і її представників можна було назвати середнім класом. Формування фахівця починалося з університету. Колишній випускник гімназії потрапивши до вищого навчального закладу відчував атмосферу храму науки, високої культури спілкування і взаємоповаги.

Освіта була дуже якісною. Царська влада не економила на вищій освіті і відрядженнях за кордон. Коли створювалась мережа університетів, викладачем найчастіше міг стати той, хто певний час проходив навчання як професорський стипендіат за кордоном або цілком отримав освіти в європейському університеті. Надалі стандартів освіти намагалися дотримуватися. Царські університети за якістю освіти не поступалися кращим європейським. Випускник університету залишався в його структурі продовжити навчання в якості професорського стипендіата або найчастіше ставав викладачем предмету в гімназії.

Царська влада мала певні механізми підтримки престижу професії. Всі викладачі мали статус державного службовця. Викладач предмету – це VIII клас “Табелю про ранги” і особисте дворянство.

Іншим механізмом була нагорода орденами і медалями. Орден св. Станіслава могли отримати ті, хто пропрацював мінімум 3 роки, св. Анни – це 12 років, св. Володимира – 35 років служби і якщо наукова праця вже була відзначена нагородами.

Перевагою була й пенсія – за 15 років стажу третина окладу, дві третини за 20 років і за 25 років повний оклад. Це було найкраще пенсійне забезпечення серед всіх державних службовців.

Важливим питанням престижності є оплата праці. В 1899 році одружений викладач першої гімназії зі стажем від одного до п'яти років отримував 2100 рублів, це при тому, що ординарний професор університету отримував 2350 рублів. Але все відносно, іноді великими були витрати. Викладач часто мав багатодітну родину, жінки, як правило, не працювали. Багато залежало від того, чи потрібно було знімати житло. Викладач поєднував основну роботу з сумісництвом, репетиторством та іншими заробітками.

Щасливою доля була викладача університету через високий соціальний статус і приналежність до храму науки. А так можна назвати всі тогочасні університети Російської імперії.

Найкращі випускники ставали професорськими стипендіатами на три, чотири роки. Завданням підготовки в цей час є виховати викладача, а не написання дисертації. Хоча це завдання теж було, але терміни не зазначалися. Той, хто успішно проходив підготовку, допускався до відкритої лекції. Їх мало бути дві. Одна, підготовлена заздалегідь за вибором стипендіата, перед викладачами і студентами, інша на задану тему. Далі обговорення і професійна корпорація приймала або не приймала новачка, якщо все проходило успішно, історик ставав приват-доцентом і допускався до проведення занять.

Приват-доцент для того, щоб стати магістром, мав захистити дисертацію. За другу дисертацію він отримував ступінь доктора наук і мав можливість отримати посаду ординарного професора. Магістр міг бути екстраординарним професором.

Соціальний статус професора був високий. Він мав повагу від суспільства і органів влади. Про важливі події з життя професора повідомляли газети. Матеріальне становище його було гарним, крім платні в університеті більшість мали сумісництво і гонорари за публікацію наукових робіт.

Як правило, професор мав просторе помешкання, де міг приймати своїх друзів, колег по професійній корпорації, викладачів і студентів. Спілкування під час цих зустрічей було демократичним.

Отже можна стверджувати, що професія історика в кінці XIX століття забезпечувала високий соціальний статус і гарне матеріальне становище.

Використані джерела:

1. Верба І., Карпусь Д. Київська історико-економічна школа М.В. Довнар-Запольського. – Київ, 2012. – 148 с.

2. Гончаров М.А. Социально-правовой статус и материальное положение учителей гимназий в России XIX века // Наука и школа. – 2011. – С. 129 – 135.

3. Переписка С.Б. Веселовского с отечественными историками; Сост.: Л.Г. Дубинская, А.М. Дубровский. – Москва, 1998. – 528 с.

УДК 378.2:58(092)Грод

Мартиненко Олександр,
*редактор відділу інформаційно-красьзнавчої
роботи Білоцерківської міської
централізованої бібліотечної системи*

Поліщук Олена,
*старший лаборант музею Білоцерківського
національного аграрного університету*

СЛАВЕТНИЙ РІД ВЧЕНИХ-БОТАНІКІВ ГРОДЗІНСЬКИХ (з історії роду) [1]

Білоцерківський аграрний університет має багату та цікаву спадщину, яка формувалася впродовж багатьох років. Тут знаменні події, старовинні споруди, наукові чи історичні відкриття та головне – визначні постаті, цілі родини та покоління.

Розповімо про династію Гродзінських, яка є частиною історичної спадщини університету. Це Гродзінський Михайло Карпович, Гродзінська Віра Пилипівна, Гродзінський Андрій Михайлович, Гродзінський Дмитро Михайлович.

Дід академіків, Карл фон Гродзінський, був сином одного з трьох братів Гродзінських, які брали участь у Варшавському повстанні 1830–1831 років — національно-визвольного повстання поляків і литовців проти Російської імперії, яке

розпочалося 29 листопада 1830 р. у Варшаві, охопило Королівство Польське, з 26 березня 1831 р. — Литву і поширилося на землі Правобережної України та Білорусі. З трьох братів тільки їх прадід залишився живим і емігрував до Пруссії, де з часом одружився на німкені. Вже їх дід Карл переїхав до Росії і був двічі одружений – спочатку на німкені, а потім на росіянці – Тетяні Матвіївні Пряхиній.

Родина жила дуже ощадно, бо мрією Карла Івановича було придбати власну землю у селі Линів на Волині. У 1895 р. він узяв довгостроковий кредит у Вільненському банку, але за умов того часу мусив перейти з лютеранства у православну віру, а тому хрестився і взяв ім'я Карпо.

Однак через кілька років Карпо Іванович помер і його вдова та дев'ятеро дітей (троє синів і шестеро дочок) залишилися у скрутному становищі. Гроші доводилось позичати під майбутні врожаї, а зерно продавати удвічі дешевше, щоб вчасно погашати борг. Не дивлячись на скромні достатки, родина жила дружно і насичено: разом читали літературу, слухали музику, багато дискутували про справедливий устрій життя та приймали гостей, серед яких були відомі згодом прогресивні діячі: А.Г. Зурабов, І.М. Леонтьєв, П. Дятлов, М. Лейкарт, С. Каліновський та ін.

Таке середовище мало великий вплив на дітей, які вирости працьовитими, високоморальними і навіть видатними особистостями. Наприклад, брат Михайла Карповича, Олександр Гродзінський, був відомим інженером, який споруджував портові комплекси Гдині. А сестра Олена Левчанівська займалась науковою, освітньою і літературною діяльністю. Її обирали в сенат, де вона стала єдиною жінкою-депутатом до парламенту Речі Посполитої від українців Волинського воєводства. Також вона ввійшла до Українського парламентського клубу, стала членом Комісії закордонних справ при Сенаті. Виступала на багатьох міжнародних конгресах у Парижі, Празі, Женеві, Подєбрадах. О. Левчанівська була членом жіночої міжнародної організації “Ліга миру і свободи”. З приходом радянської влади 24 грудня 1939 р. Олену Карпівну заарештували, ймовірно, вона загинула на засланні в Казахстані.

Гродзінський Михайло Карпович [2]

Михайло Карпович Гродзінський народився 24 жовтня 1890 р. у с. Підгірському Володимиро–Волинського повіту, що було Волинської губернії, його батько на той час був агрономом–керуючим маєтком. Рано втративши батька (у 1897 р.), в подальшому при підтримці старшої сестри Антоніни він до 6 класу навчався у Луцькій гімназії. У зв'язку з тим, що він брав участь у виступах гімназистів проти несправедливих порядків, його вирішили відправити до іншої сестри – Єлизавети, яка мешкала у Петербурзі. У 1909 р. Михайло закінчив навчання у Петербурзькій 8-й гімназії (із срібною медаллю), і вступив до Московського університету на природниче відділення фізико-математичного факультету. У цей же час він оволодіває чотирма мовами: англійською, німецькою, французькою, польською.

Фото 1. Гродзінський Михайло Карпович.

Із січня 1914 р. Гродзінський М.К. був повітовим інструктором у Володимир-Волинському земстві, де працював у галузі суспільно-агрономічної діяльності. У травні 1918 р. Михайло Карпович переїхав з Волині до Васильківського повітового земства у якості повітового інструктора із садівництва. Тут він розробив проект мережі сільськогосподарських шкіл і навчально-організаційні плани для них.

У травні 1919 р. М. Гродзінський перейшов до Уземвідділу для завідування секцією інтенсивних культур. А вже у січні 1920 р. він розпочав роботу у складі комісії з організації сільськогосподарського технікуму у місті Біла Церква.

Із серпня 1920 р. Михайло Карпович працював викладачем, займаючи спочатку пост помічника, потім декана з навчальної частини сільськогосподарського відділення, а в період з квітня по серпень 1923 р. виконував обов'язки керуючого технікумом.

За 1924–1927 рр., Михайло Карпович Гродзінський екстерном закінчив агрономічний факультет Білоцерківського с/г інституту.

Михайло Карпович приділяє увагу розширенню науково-дослідної роботи. За своїм науковим профілем М.К. Гродзінський був ботаніком-флористом і агроботаніком. Перший період науково-дослідної діяльності Михайла Карповича – 1922–1929 рр. – був присвячений переважно вивченню місцевої флори, біології бур'янів і способів боротьби з ними. До наших часів збереглися ці наукові праці Гродзінського М.К. за період 1922–1928 рр.

Фото 2. Гродзінський М.К. (третій зліва) у колі вчителів біології середніх шкіл м. Біла Церква, 1924р.

Фото 3. Викладачі та студенти Білоцерківського сільсько-господарського технікуму, 1925 р., Гродзінський М.К. сидить другий праворуч.

Уже через кілька років, у результаті глибокого вивчення зібраних рослин М. Гродзінський створив фундаментальний гербарій місцевої флори, в якому нараховувалося близько 1000 видів, а його обсяг перевищував 6000 аркушів. В цей час був опублікований ряд його основних робіт, що стосувалися рослинності Білоцерківського району. В цих роботах Михайло Карпович виступає як авторитетний флорист, еколог, геоботанік. Широко поставлене М. К. Гродзінським вивчення флори і рослинності Білоцерківщини, дозволило йому уже в найближчі роки розгорнути широкий обмін насінням із Ботанічними садами у Ленінграді, Тбілісі, Ташкенті, Києві, Пермі.

В 1934 році на базі Київського агроінженерного інституту цукрової промисловості в Білоцерківському сільсько-господарському інституті був організований агрономічний факультет. Велику роботу виконував Михайло Карпович у

довоєнний період і після війни у 1935–1949 рр. як перший декан цього факультету. Також тут доцент Гродзінський М.К. разом із асистентом і своєю дружиною Гродзінською В.П. читає студентам дисципліну «систематика рослин».

Фото 4. Подружжя Гродзінських під час проведення занять зі студентами, 1955 р.

17 листопада 1949 р. на Гродзінського М.К. було покладено керівництво зоотехнічним факультетом.

У 1952 р. Михайло Карпович цілком перейшов на кафедру захисту рослин і з зацікавленістю узявся за вивчення деяких важливих фітопатологічних питань.

Помер Михайло Карпович після тривалої хвороби 16 квітня 1956 року.

Гродзінська Віра Пилипівна [3]

Народилася Клименко (Гродзінська) Віра Пилипівна в місті Біла Церква у родині пекаря Клименка Пилипа Андрійовича.

1917–1921 рр. – навчалася у Білоцерківському двокласному училищі Міністерства народного просвітництва та у Білоцерківській українській гімназії.

1922–1926 рр. – навчалася на підготовчих курсах а потім на агрономічному факультеті Білоцерківського сільсько-господарського технікуму.

1926 р. – працювала на Ленінградській мікологічній станції ім. Ячевського А.А.

1927–1928 рр. – технік-фітопатолог при Білоцерківській селекційній станції тресту Главцукор.

Фото 5. Гродзінська Віра Пилипівна.

Фото 6. Доцент Гродзінська В. П. зі студентами під час збору гербарію, 1960 рік.

1928–1932 рр. – викладач Білоцерківського сільсько-господарського технікуму та робфаку.

1932–1941 рр. – асистент кафедри ботаніки та фізіології рослин Білоцерківського сільськогосподарського інституту.

1942 р. – старший викладач Краснодарського колгоспного сільськогосподарського технікуму.

1943–1944 рр. – викладач Конь-Колодязьного сільсько-господарського технікуму.

1944–1950 рр. – асистент кафедри ботаніки Білоцерківського сільськогосподарського інституту.

1950–1972 рр. – доцент кафедри ботаніки та фізіології рослин Білоцерківського сільськогосподарського інституту.

Окрім наукової та педагогічної діяльності, Гродзінська В.П. була справжньою господинею, матір'ю, яка завжди підтримувала свого чоловіка Михайла Карповича та виховала двох синів Андрія і Дмитра, майбутніх вчених академіків, що прославили нашу Україну.

Гродзінський Андрій Михайлович [4]

Гродзінський Андрій Михайлович – відомий український вчений–ботанік, академік Академії наук УРСР, доктор біологічних наук, професор, засновник сучасної аллопатії та теоретичних основ фітодизайну.

Фото 7. Гродзінський Андрій Михайлович.

Народився 3 грудня 1926 року в м. Біла Церква Київської області в культурній та інтелігентній родині вчителів технікуму Гродзінських.

Грудень 1942 р. – травень 1943 р. – кубовщик агролабораторії Казахського науково–дослідного інституту.

Травень 1943 р. – січень 1945 р. – студент Конь–Колодязьного сільськогосподарського технікуму. Закінчив агрономічне відділення та отримав фах «молодший агроном–рільник».

Січень–травень 1945 р. – керівник Задонського відділення Конь–Колодязьного племгоспу Воронежського бурякотресту.

10 березня 1945 р. – призваний до армії. В перший рік служби поступив та провчився на 1 курсі заочного відділення агрономічного факультету Кримського сільськогосподарського інституту.

3 березня 1945 р. по грудень 1948 р. – курсант Орловського піхотного училища в місті Мічурінськ, курсант учбової роти 11-ої Окремої Гвардійської стрілецької бригади, командир відділення, сержант, м. Москва.

“Перебуваючи в армії, отримавши у серпні 1948 року звільнення на один день, за цей день склав чотири вступні іспити і був зарахований студентом на заочне відділення Московської сільськогосподарської академії ім. К.А. Тімірязєва. Перший курс академії він закінчив за два роки.

У вересні 1950 року після демобілізації Гродзінський А.М. перевівся на навчання до Білоцерківського сільськогосподарського інституту на агрономічний факультет, який закінчив з відзнакою у 1954 році.” [5]

1955 – вступив до аспірантури Інституту фізіології рослин та агрохімії АН УРСР, але його переводять до Інституту ботаніки АН УРСР. А у 1958 – захистив кандидатську дисертацію.

1965 р. – заступник директора Інституту ботаніки АН України, а відтак – директор Центрального республіканського ботанічного саду АН УРСР. Захистив докторську дисертацію на тему “Алелопатія в житті рослин та їх угруповань”. Наукову діяльність присвятив дослідженню хімічної взаємодії рослин,

механізмів і дії біологічно-активних речовин, пізнанню особливостей алелопатії у різних типах рослинності. Особливу увагу приділяв вивченню алелопатичної взаємодії у різних типах рослинності та різних фітоценозах.

У 1973 р. обраний членом-кореспондентом, а у 1979 р. – дійсним членом АН УРСР.

Від 1974 р. і до кінця життя працював академіком-секретарем Відділення загальної біології АН УРСР. Автор понад 300 наукових і науково-публіцистичних праць, у т.ч. 7 монографій, зокрема, “Ботанічний сад” (1970), “Основи хімічної взаємодії рослин” (1973), “Серед природи і в лабораторії” (1983), “Аллелопатия растений и почвоутомление” (1991) та ін. Під його керівництвом підготовлено 4 докторів та понад 30 кандидатів наук. Проводив велику громадську роботу. Був головним редактором журналу “Физиология и биохимия культурных растений” та республіканського міжвідомчого збірника “Интродукция и акклиматизация растений”, членом редколегій республіканських та всесоюзних журналів, а також “Червоної книги Української РСР”, головою Ради ботанічних садів України та Молдови.

Помер 17 грудня 1988 року.

Гродзінський Дмитро Михайлович [6]

5 серпня 1929 р. – народився у м. Біла Церква в родині викладачів Білоцерківського сільськогосподарського інституту.

1947 р. – закінчив середню школу №4 м. Біла Церква.

Дитячі роки та під час навчання в інституті мешкав за адресою: м. Біла Церква, вул. Радянська, 7 кв. 13 (За цією адресою знаходиться “Професорський будинок”. Зараз Олександрійський бульвар).

1952 р. – вступив до аспірантури при Інституті фізіології рослин і агрохімії АН УРСР, де Гродзінський Д.М. підготував і в грудні 1955 року закінчив аспірантуру при Інституті фізіології рослин АН УРСР та захистив кандидатську дисертацію, присвячену дії малих доз іонізуючих випромінювань на рослини.

1962 р. – організовує Відділ біофізики і радіобіології, яким беззмінно керував до самої смерті у 2016 році.

1965 р. (за іншими даними це сталося у грудні 1964 року) – захищає докторську дисертацію на Вченій раді Відділення біології АН УРСР на тему: “Природна радіоактивність в житті рослин”, і в тому ж році йому присвоюють вчене звання професора за спеціальністю “Фізіологія рослин”.

1972 р. – вийшла з друку монографія “Биофизика растения”, яку було перевидано у Польщі і у Великій Британії відповідно польською і англійською мовами.

Березень 1974 р. – обраний членом-кореспондентом АН УРСР зі спеціальності “фізіологія рослин”.

1974–1985 рр. – Гродзінський Д.М. директор Інституту фізіології рослин АН УРСР. Під його керівництвом досить швидко були сформовані нові наукові напрями, отримані пріоритетні результати високого рівня.

Фото 8. Гродзінський Дмитро Михайлович.

Велика робота була виконана в зв'язку з вивченням ролі природної радіоактивності в житті рослин. Підсумком цієї роботи стала монографія “Природна радіоактивність рослин і ґрунтів”.

Значну увагу Гродзінський Д.М. приділив формуванню нового наукового напрямку – теорії надійності біологічних систем. Він організував і керував Науковою радою АН СРСР з проблем надійності біологічних систем. Після аварії на ЧАЕС Відділ перемикається на дослідження наслідків радіонуклідного забруднення екосистем.

Гродзінський Д.М. приділяє велику увагу проблемам, викликаним Чорнобильською катастрофою. Він одним з перших виступив проти засекречування відомостей про радіаційну ситуацію, яка виникла в результаті аварії.

У 1990 році обирається дійсним членом (академіком) АН УРСР за спеціальністю “Радіобіологія”.

Гродзінський Д.М. створив Радіобіологічну школу, під його керівництвом підготували і захистили кандидатські дисертації близько 80 молодих фахівців не тільки України, але й інших країн. П'ятнадцять підготовлених ним учених стали докторами наук, з яких п'ять завідують кафедрами у вузах. Він написав підручник “Радіобіологія”, був співавтором підручників “Біофізика” і “Біоніка”. Всього ж його перу належить понад 810 наукових робіт і 30 монографій.

Багато уваги Дмитро Михайлович приділяв міжнародним науковим зв'язкам та організації спільних наукових досліджень. Він незмінно брав участь в організації та проведенні з'їздів, конференцій, симпозіумів.

Заслуги Дмитра Михайловича важко перелічити: академік Національної академії наук України, професор, доктор біологічних наук, академік-секретар Відділення загальної біології НАН України, Голова Національної комісії з радіологічного захисту при Парламенті України. Завідував відділом біофізики й радіобіології Інституту клітинної біології й генетичної інженерії НАН України, Заслужений діяч науки і техніки України, Лауреат Державної премії України. Двічі удостоювався звання “Соросівський професор”.

У Дмитра Михайловича двоє дітей: син Михайло – член-кореспондент НАН України за фахом – географ, дочка – кандидат наук за спеціальністю фізик, дружина Клара Павлівна кандидат біологічних наук, мікробіолог.

Помер Гродзінський Дмитро Михайлович 10 серпня 2016 року.

У рідному місті Біла Церква вже з'явилася вулиця “Академіків Гродзінських”.

Кожен з родини Гродзінських зробив не тільки великий вклад у розвиток науки, але й відкрив та сформував нові напрямки у такій науці, як ботаніка. Імена Гродзінських відомі і ушановані не тільки в Україні, а й далеко поза її межами. Тому ми маємо пам'ятати та з гідністю й гордістю шанувати їх.

Використані джерела:

1. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/298>
2. Особова справа №152 Гродзінського М.К. Архів БНАУ.
3. Особова справа №219 Гродзінської В.П. Архів БНАУ.
4. Особова справа №14 Гродзінського А.М. Архів БНАУ.
5. Автобіографія з особової справи №14 Гродзінського А.М. Архів БНАУ.
6. Особова справа Гродзінського Д. М. Архів БНАУ.

УДК 930.2:003.072Яценко

Пашенко Дмитро,

професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», доктор педагогічних наук

**БІЛОЦЕРКІВСЬКІ ВИТОКИ ВИДАТНОГО
ВІТЧИЗНЯНОГО ПАЛЕОГРАФА БОРИСА ЯЦЕНКА**

Найбільшою гордістю будь-якого навчального закладу є його неординарні вихованці, які є свого роду візитною карточкою цього закладу. Одним з таких вихованців Білоцерківського педагогічного інституту іноземних мов є відомий мовознавець, учений-палеограф Б. І. Яценко.

Борис Іванович Яценко народився 3 липня 1933 року в м. Ромни Сумської області в родині службовця. У Білій Церкві Київської області закінчив середню школу № 1 у 1952 р. Рік навчався у Львівському політехнічному інституті. Відчувши покликання до гуманітарних наук, залишив навчання і повернувся додому в Білу Церкву й став студентом педінституту іноземних мов.

На підставі постанови Ради Міністрів УРСР від 31 серпня 1954 р. за № 1304 і наказу Міністра освіти УРСР від 9 вересня 1954 р. за № 421 Білоцерківський педагогічний інститут іноземних мов разом з частиною викладачів було переведено з м. Білої Церкви до м. Горлівка Сталінської (нині Донецької) області.

Студент Борис Яценко не лише успішно навчався, користувався повагою викладачів, мав незаперечний авторитет серед студентської молоді, був персональним стипендіатом, але й брав активну участь у студентському науковому товаристві інституту, а на початку 1958 р. пройшов стажувальну мовну

практику в Англії і Шотландії, вивчав систему освіти в цих країнах.

Ще будучи студентом, він проявляв виняткову порядність і принциповість. Якось в актовій залі Горлівського педагогічного інституту іноземних мов викладач політекономії, кандидат економічних наук після виступу депутата Верховної Ради СРСР, генерала, звернувся до «слути народу» з проханням підняти клопотання перед керівником комунального господарства міста про покриття асфальтом доріжки від студентського гуртожитку до навчального корпусу інституту (віддаль – всього 120-150 метрів).

Через 2-3 дні стало відомо, що висококваліфікованого спеціаліста (на той час кандидатів наук в Україні було менше, ніж зараз дійсних членів різного роду академій) звільнено з роботи. Підстава: викладач суспільних наук формує у майбутніх учителів споживацькі інтереси.

Б. Яценко, незважаючи на те, що був членом партії, відкрито став на захист цього викладача, але його ніхто не підтримав. І зрозуміло чому...

У 1958 р. Б. Яценко закінчив педагогічний інститут іноземних мов і одержав диплом з відзнакою за спеціальністю "англійська мова, українська мова та література". Виявив бажання поїхати на роботу в Закарпаття. У 1958/1959 н.р. він працює учителем середньої школи в с. Велятин Хустського району і, паралельно, – редактором колгоспної багатотиражки «Іскра», а з 1960 р. перебуває на партійній роботі в Хусті та Ужгороді.

По-синівськи вболівав він за долю України, прагнув, щоб українці пізнали власну історію, навчилися поважати себе як націю і народ.

У 1965 р. Б. Яценко написав листа до ЦК КПРС із пропозицією започаткувати вивчення в українській школі історії рідного народу, а не діянь московських царів, і відразу ж, за вказівкою зверху, був звільнений за це з роботи, а бюро обкому партії ще й приклеїло йому політичний ярлик, зазначивши в спеціальній постанові, що його погляди «межують з ідеологією українського буржуазного націоналізму». Цього разу з ним

особисто повторилася ситуація із звільненням з роботи, схожа на ту, яку пережив у свій час уже згадуваний викладач політекономії. Не дивно, що він так болісно згадував про свого викладача та й через багато років цікавився його подальшою долею.

Протягом 1965/1966 н.р. Б. Яценко був учителем англійської мови Ужгородської середньої школи № 9, а згодом – завідувачем кабінету іноземних мов обласного інституту удосконалення вчителів, де й працював до 1994 р., тобто аж до виходу на пенсію. Розроблена ним система методичної роботи була узагальнена Міністерством освіти і рекомендована до впровадження в інших областях. Згодом його було обрано членом Міжнародної Спілки професійних учителів.

Такою, в стислому тезисному викладі, була його освітянська біографія.

Як науковець, він ще в 1963 р. видав книгу про діяльність сект на Закарпатті. Згодом вивчав становище України в системі російського капіталізму XVII – XX ст., досліджував теорію нації. Його роботи з цього кола проблем були надруковані лише в 1993 – 1994 рр. у газеті «Новини Закарпаття», коли після розпаду Радянського Союзу він працював науковим співробітником історико-філологічних студій Ужгородського відділення Інституту проблем реєстрації інформації НАН України.

Наприкінці 60-х років Б. Яценко повністю зосередився на вивченні києво-руської (староукраїнської) літератури, зокрема «Слова о полку Ігоревім», «Слова Данила Заточеника», «Слова о погибелі Руської землі», «Велесової книги», а також давніх письмен у знахідках археологів.

Досліджуючи «Велесову книгу», Б. Яценко протягом півтора десятка років заглиблювався в таїну дивовижної знахідки, обстоював автентичну справжність джерела. Не пасував він і перед авторитетами, які нерідко дозволяли собі робити хибні висновки внаслідок поверхового аналізу тексту цього джерела. Така принциповість створювала йому серйозні проблеми в наукових колах, бо не кожному з авторитетів хотілося визнавати свої суттєві помилки. Саме тому його ім'я

тривалий час замовчувалося. На нього майже не посилалися молоді аспіранти за підказкою своїх наукових керівників, котрі вважали себе корифеями у інтерпретації перекладу та трактуванні «Велесової книги».

Ярлик «буржуазного націоналіста» не дозволив йому пройти традиційний шлях становлення науковця: стати аспірантом, захистити кандидатську дисертацію тощо.

Не зважаючи на все це, Б. Яценко – активний учасник кількох Міжнародних і Всеукраїнських конференцій та конгресів. Він запрошувався для апробації своїх досліджень у Києво-Могилянську академію. Виступав Б. Яценко і в інших вищих навчальних закладах.

Він опублікував понад 120 наукових праць в українських і зарубіжних виданнях, зокрема, у Великій Британії, США, Індії, Словаччині, Росії. Схвальні відгуки про його роботу дав академік Д. С. Ліхачов. Саме з ініціативи останнього Б. І. Яценко став співавтором 5-томної «Енциклопедии "Слова о полку Игореве"» (Санкт-Петербург, 1995), де вміщено кілька його статей. Він зробив ритмічний переклад «Слова о полку Ігоревім» на сучасну українську та англійську мову, а в 2000 р. видав комплексне дослідження – монографію ««Слово о полку Ігоревім» та його доба».

Ще один не менш вагомий напрям наукової діяльності Б. Яценка – глибоке дослідження тексту «Велесової книги». Він здійснив її ритмічний переклад, упорядкував автентичний текст цієї пам'ятки, зібрав про неї величезний довідковий матеріал, підготував статті-дослідження. Усе це дозволило йому видати чотири монографії з проблеми наукового пошуку (у 1995, 2001, 2003 та 2004 роках). У значній мірі завдяки вагомим доказам Б. Яценка щодо автентичності «Велесової книги», вивчення цієї пам'ятки вітчизняної культури включено до навчальних програм університетів, гуманітарних інститутів, коледжів, ліцеїв, гімназій та шкіл.

У 2003 р. Український центр духовної культури опублікував зроблені Б. Яценком розшифрування давніх письмен, починаючи від II-го тисячоліття до нової доби і кінчаючи I-м тисячоліттям нової доби.

Влітку 2004 р. Борис Яценко відвідав Білу Церкву. Тут він зустрівся з колишніми однокласниками та однокурсниками, які нині проживають у Білій Церкві. Завітав він разом із своїм одногрупником білоцерківчанином Дерев'янком Валентином Петровичем і до колишнього першого завідувача кафедри педагогіки і в Білій Церкві, і в Горлівці – доц. Пащенко Івана Артемовича (мого батька), який десятки років уважно слідкував за його науковим зростанням із публікацій та листування.

При перегляді однієї з моїх монографій [1] Б. Яценко раптом натрапив на матеріал про одну із багатьох спроб реалізувати утопічні ідеї перебудови людського суспільства в оригінальному місті-комуні Ауровілі, створеному під егідою ЮНЕСКО. Незадовго до розвалу Радянського Союзу у двох номерах газети «Комсомольская правда» [2] чи не вперше досить детально було описано специфіку життя в цьому місті. Натрапивши на матеріал про Ауровіль, наш гість раптом пожвавився і розповів про ті деталі свого особистого життя, про які ніхто з нас до цього не знав. Не було секретом, що його дружина Олена за життя була вчителем історії в Ужгороді, один із синів продовжив педагогічну династію – працює вчителем у цьому ж місті. А от про ще одного сина і доньку чомусь ніколи мова не заходила. Лише тепер виявилось, що вони вже багато років проживають в Ауровілі. Це місто офіційно не належить до жодної держави і вважається містом світу, хоч і розташоване в Індії на березі Бенгальської затоки.

Засновники Ауровіля, на відміну від інших утопістів, не збиралися утворювати для себе рай в окремо взятому ізольованому від світу поселенні. Вони здійснили спробу реалізувати концепцію філософа Шрі Ауробіндо (1872-1950), на думку якого досконале суспільство ніколи не може бути створене людьми, які самі є недосконалими, тобто спочатку потрібна моральна еволюція самої людини, її свідомості. Для цього його послідовники й заснували в 1968 р. на 20 км² занедбаній, зруйнованій ерозією землі це експериментальне поселення.

Я ніколи не думав, що мені колись пощастить зустрітись у себе вдома із людиною, яка деякий час жила в Ауровілі.

Унікальна привабливість їхнього способу життя зумовлена оригінальним поєднанням оманливих утопічних комуністичних ідей з аскетично-примітивними шляхами їх реалізації через повну відмову від до болі відомих нам більшовицько-бандитських методів, які за кілька поколінь здатні докорінно спотворити психологію і навіть ментальність тих, хто вимушений був відчувати на собі та долях своїх рідних усі "принади" життя в умовах традиційної «боротьби за світле комуністичне майбутнє».

Менш як за рік до нашої зустрічі Б. Яценко відвідав своїх дітей у цьому екзотичному місті. Він майже півроку ознайомлювався із специфікою альтернативного, досить екзотичного досвіду пошуку шляхів досягнення соціальної справедливості, повної толерантності і моральної досконалості в цьому багатонаціональному соціумі. Одних лише постійних мешканців українського походження там більше 20-ти. Уважно придивлявся він до умов тамтешнього життя, аналізував, порівнював і... повернувся в рідну Україну.

На згадку про зустріч в рік півстоліття переведення Білоцерківського педагогічного інституту іноземних мов з Білої Церкви у Горлівку, було зроблено це фото.

Фото 1. Зліва направо: Б.І.Яценко, І.А.Пашенко, В.П.Дерев'янка.

Коли Борис Яценко залишав нашу оселю, то пообіцяв, що у квітні 2005 р. обов'язково приїде в Білу Церкву, бо ще в одного з

його друзів юності – у рідного брата Валентина Дерев'янка – Бориса, також вихованця Білоцерківського педінституту іноземних мов, буде ювілей і тому неодмінно відбудеться у нас ще одна зустріч.

Але цього, на превеликий жаль, не сталося, бо 9 березня 2005 р., незадовго до наміченої зустрічі, в Білу Церкву із Києва надійшла сумна звістка: трагічно загинув Борис Яценко, випадково попавши під колеса автомобіля. Ця звістка потрясла усіх, хто добре знав його. Пішов із життя той, хто полишив великий слід у науці, хто був прикладом беззавітного служіння улюбленій справі, порядності і непохитності в своїх морально зважених переконаннях.

Поїхали в Київ провести його в останню дорогу колишні однокласники і однокурсники. Відспівували покійного у Володимирському соборі, а поховано Бориса Яценка в Ужгороді, поряд з могилою його дружини.

У статті газети «Хрещатик» від 23 червня 2005 р. відомі дослідники Микола Шудря та Григорій Аврахов виступили із закликом зробити все, аби зберегти архів ученого, глибоко вивчити його, підготувати коментовану бібліографію і зібрання праць (у дужках варто зазначити, що в його архіві залишилося близько 400 сторінок машинопису «Слово о полку Ігоровім як історичне джерело», понад 300 сторінок машинопису про перше видання «Слова» в 1792–1800 рр. та безліч інших напрацювань). Вони запропонували започаткувати всеукраїнські наукові читання імені видатного вченого-палеографа Бориса Яценка. Будучи проїздом у Києві, я бачив у магазині «Академкнига», розташованому на вул. Богдана Хмельницького, оголошення про проведення таких читань, а поруч – низку його наукових робіт та публікацій про нього.

Використані джерела:

1. Пащенко Д. І. Педагогічні роздуми над уроками минулого : монографія. Київ: Вища школа, 1998. 185 с. (див. с. 122-127).

2. Лепский Ю. Ауровилль // Комсомольская правда. 1989, 17 и 18 мая.

УДК 373.6.014.521(477.25)

Перерва Володимир,

доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат історичних наук; почесний краєзнавець України, член правління Київської обласної організації Національної спілки краєзнавців України

**КИЇВСЬКА ЦЕРКОВНО-УЧИТЕЛЬСЬКА ШКОЛА
ЯК ОСЕРЕДОК ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.**

У статті на основі маловідомих джерел висвітлено становлення Київської церковно-учительської школи, котра з 1897 р. стала справжньою «кузнею» педагогічних кадрів для майже 1800 церковнопарафіяльних шкіл Київщини, котрі становили абсолютну більшість початкових навчальних закладів регіону.

Ключові слова: церковно-учительська школа, педагог, професійна педагогічна освіта, навчальні дисципліни, церковно-парафіяльна школа, вчительська семінарія.

Підготовка професійних педагогів на українських теренах, підвладних Російській імперії, розпочалася пізно – особливо у порівнянні із західноєвропейськими державами того часу. Якщо у Пруссії перший педагогічний (вчительський) інститут діяв ще з 70-х років ХVІІІ ст., то в Києві перша вчительська семінарія була відкрита тільки через ціле століття – у 1868 р.

До того на Київщині переважали приватні церковні школи, де учнів навчали переважно дяки (котрі не мали педагогічної підготовки), а в поодиноких державних школах, що стали з'являтися в 1832 р., посади вчителів займали писарі та чиновники у відставці, студенти, що не довчилися, унтер-відставні офіцери й солдати тощо. Рівень підготовки цих

світських «педагогів» був настільки невисоким, що навіть царський історик освіти Г. Фальборк, не зважаючи на цензуру, називав їх «всяким отребьем» [1, 139]. Звісно, що більшість представників цього контингенту навіть не чули слово «педагогіка», а тому дати учням якісну освіту не могли.

Відкриття у 1868 р. вчительської семінарії проблемі серйозно завадити не могло, оскільки цей навчальний заклад був єдиним на весь «Юго-Западный край» (тобто, на три правобережні губернії – Київську, Подільську та Волинську). Він випускав менше сотні вчителів на рік, що було явно недостатньо навіть для однієї Київської губернії, де в той час налічувалося близько 1500 церковнопарафіяльних шкіл [2, 20].

Довгий час у школах процвітала «самодіяльність», за якої вчителем могла стати практично будь-яка людина з елементарною домашньою освітою, яка не навчалася в школі, але там працювала. Звісно, що наближення індустріального ХХ ст. викликало потребу все більшої кількості грамотних рук і у відповідній якості грамоти. Тому питання професійної педагогічної освіти на той час стояло надзвичайно гостро.

Церковна ієрархія Київської митрополії внаслідок патологічно млявої діяльності держави в цій царині та з огляду на те, що на межі ХІХ-ХХ ст. понад 80% шкіл регіону були церковнопарафіяльними [2, 29], вирішила самотужки подолати проблему кадрового голоду.

25 листопада 1890 р. в Києві було відкрито церковно-учительську школу при Київському Золотоверхому Михайлівському монастирі. Обґрунтовувалося це тим, що в Київській митрополії «давно уже имеется настоятельная нужда в открытии школ, которые подготовляли бы сведущих учителей для ЦПШ, учрежденных ныне почти во всех приходах Киевской епархии» [3, 858].

Її було засновано вікарієм київського митрополита єпископом Чигиринським Ієронімом, майбутнім архієпископом Варшавським, котрий мав резиденцію у вищевказаному монастирі.

За сприяння настоятеля монастир брав на себе щорічне асигнування 2500 руб. на утримання навчального закладу. Ця

обитель була однією з найбагатших у Києві, а тому не мала дефіциту матеріальних ресурсів.

Митрополит Київський і Галицький Платон (Городецький) та Київська єпархіальна училищна рада підтримали таку пропозицію, «ибо школа эта может отвечать и удовлетворяют общепархиальные потребности» [3, 860]. Новий навчальний заклад було відкрито в приміщенні колишньої монастирської співочої школи [3, 860-862].

Асортимент дисциплін програма передбачала досить широкий. Учні мали вивчати Священну та церковну історію, церковнослов'янську та російську мови, світову літературу та історію літератури, історію Росії, церковний спів, арифметику, дидактику, природознавство, географію, фізику, геометрію [4, 403].

Штат майбутньої кузні педагогічних кадрів був мінімальним і складався лише із завідувача та двох вчителів. Матеріальне забезпечення навчального закладу було на належному рівні – вже з самого початку свого існування він мав непогану бібліотеку (близько 1400 примірників книг), повний набір географічних карт, чимало фізичних приладів, «чарівний ліхтар», модель парової машини (!) і навіть фісгармонію.

З іншого боку, монастирське начальство велику увагу звертало на те, щоб майбутні вчителі отримали хороше релігійне виховання. Завідувач цієї школи Д. Слюсарев писав: «Здесь предусмотрено и сделано, кажется, все для развития в них (учениках) духа церковности и религиозности, для выработки в будущих учителях твердого православного направления, для сохранения в них народной простоты и невзыскательности к жизни» [3, 866].

Для застереження майбутніх вчителів від дворянського та міщанського вільнодумства учнів до вчительської школи набирали із селянського середовища – рідкісними винятками були діти міщан. Шкільне начальство робило все, щоб сільські школярі навіть у центрі Києва «не превратились из сельских обывателей в городских» [3, 866]. Тому життя майбутніх педагогів у монастирі відрізнялося від чернецького лише тим, що замість монастирських послухів вони ходили на уроки. Все

інше суворо регламентувалося монастирським статутом. Учні церковно-учительської школи вставали разом з ченцями о 5.30 ранку. Після ранкового туалету школярі кожного дня (! – В. П.) молилися за літургією, котра тривала з 6.00 до 8.00. О 8-й годині належав «завтрак из горячего кушанья», причому «чай не положен совсем» [3, 867]. З 9.00 до 14.00 відбувалися уроки, далі учні йшли на обідню трапезу і до 17.00 займалися приготуванням домашніх завдань. О 17.00 школярі сходилися на вечірнє богослужіння, після якого о 20.00 вечеряли і до 22.00 знову займали уроками. Далі читалися вечірні молитви і тільки о 23.00 лунав відбій (тобто, на сон діям відводилося лише 6 з половиною годин).

Розваги у школярів були мінімальними. Відпустка у місто, сповнене спокус, у будні не допускалася зовсім, а у свята – тільки з особливої нагоди. Додому учнів не відпускали навіть на Різдво і Пасху, а на літо тільки із-за родинних обставин. Той-таки Д. Слюсарев радів з того, що в дітей «нет времени для посторонних развлечений, рассеянности, праздности, здесь каждый день трудовой!» [3, 868]. Зрідка учнів колективно водили у відомі київські храми, картинні виставки, археологічний музей, а на Масляну навіть влаштовували літературні вечори «с ценными подарками от Преосвященнейшего и братии монастыря», під якими розумілися книги, музичні інструменти, слюсарні прилади.

Подібний стиль життя заздалегідь готував педагогів до того, що їхня професія вимагатиме від них справжнього подвижництва. Суворість навчального режиму витримували далеко не всі. Протягом перших 11 років свого існування школа дала лише 7 випусків, після яких педагогами стали лише 79 випускників, решта ж могли за бажанням тримати іспит на звання вчителя.

Монастирська школа була малочисельною і, не зважаючи на сподівання її фундатора, не забезпечувала потреб Київської єпархії у вчителях. Тому наприкінці XIX ст. в Києві було відкрито ще одну церковно-учительську школу. В 1903 р. для неї спорудили великий корпус і 25 жовтня того ж таки року відбулося його урочисте освячення. Ця подія була помітним

явищем церковного життя – освячував новий корпус київський митрополит Флавіан (Городецький), а крім того «прибывший в Киев преосвященный Тихон, епископ Алеутский и Североамериканский» [5, 783]. У той час навіть архієреї сусідніх єпархій дуже рідко приїздили до Києва, а тут нагодився заокеанський гість. «Новый вертоград церковного просвещения» привітала навіть синодальна училищна рада, яка направила телеграму учасникам торжества.

На освяченні величної споруди були присутніми тогочасний міський голова Києва В. Проценко, попечитель Київського учбового округу В. Біляєв, весь склад київської церковно-шкільної адміністрації, чимало почесних гостей. Нова школа-інтернат була розрахована на 100 осіб, яких мали розподілити на три класи. Першим завідувачем школи був призначений В. Липківський, якому підпорядковувалося 4 викладачі. До школи мали вступати випускники двокласних шкіл, які мали навчатися за новою програмою, яка мало чим відрізнялася від програм світських вчительських семінарій.

Висновки. Тобто, професійна підготовка педагогів церковнопарафіяльних шкіл Київської митрополії пройшла досить непросту еволюцію. Певний час для того, щоб стати вчителем, достатньо було звичайної домашньої освіти і зданого іспиту в Київській єпархіальній училищній раді. Однак, нові умови межі XIX-XX ст. внесли свої корективи до вимог до підготовки педагога. Саме з метою задоволення цих вимог було засновано церковно-учительську школу, котра стала досить якісною кузницею педагогічних кадрів. Це був справжній спеціалізований педагогічний заклад нового XX століття, який давав належну освіту і розширював світогляд майбутніх педагогів за допомогою різних позашкільних заходів.

Використані джерела:

1. Фальборк Г., Чернолуцкий В. Народное образование в России. – СПб., 1901. – 682 с.

2. Перерва В. / Володимир Перерва. Історія шкільництва Київщини ХІХ – початку ХХ ст. – Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2008. – 672 с.

3. Михайловская церковно-учительская школа при Киево-Михайловском Златоверхом монастыре // КЕВ. – 1901. - № 19. – С. 858 – 868.

4. Перерва В. / Володимир Перерва. Церковні школи в Україні кінця ХVІІІ – початку ХХ ст.: забутий світ. Том І. Загальна частина. – Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2014. – 608 с.

5. Епархиальная хроника. Освящение новоустроенного здания Киевской церковно-учительской школы // КЕВ. – 1903. - № 29. – С. 783.

УДК 303.82-057.4Болсуновський

Плівачук Катерина,

доцент кафедри суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «КОПОПК», кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений вчитель України

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА
КАРЛА БОЛСУНОВСЬКОГО**

Людина сама творить власне життя, сама визначає свої життєві орієнтири, завчасно розробляє творчий процес. Великий патріот свого рідного краю, людина неординарна і, як особистість – непересічна. Завдяки його невтомній діяльності, досліджено історико-культурну спадщину на території України.

Таким був наш земляк, Карл Васильович Болсуновський, професор, автор більше 30 праць, понад 100 різноманітних статей у періодичній та науковій літературі, історик, археолог, нумізмат, колекціонер, один із початківців створення музейної справи на Україні. Він вільно володів польською, українською, російською, німецькою, французькою, гірше знав італійську. Латина, грецька, а також старосврейська ґрунтовно ним була засвоєна ще під час навчань в гімназії та університеті.

Цінним є те, що у II томі «Императорское Московское археологическое общество в первое пятидесятилетие его существования (1864-1914 г.г.)» відводиться йому місце в бібліографічному словнику членів товариства.

У родовому архівному фонді Болсуновських, який знаходиться у зібранні інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського зазначається, що Кароль Болсуновський був видатним діячем історії культури України та Польщі, був кустосом нумізматичного відділу

Історичного музею в Києві, членом багатьох наукових товариств: Київського товариства старожитностей і мистецтв, членом-кореспондентом Московського імператорського нумізматичного товариства, дійсним членом Імператорського археологічного товариства, Київського відділу Імператорського російського воєнно-історичного товариства, а також наукових товариств у Рязані, Твері та Катеринославі. Зокрема він, як учень В. Хвойки та В. Антоновича досліджував трипільську культуру, родові знаки князя Володимира, вивчав нумізматику, геральдику [13].

У фамільному архіві Болсуновських, який увійшов до комплексу документальних матеріалів «Музей видатних діячів України», знаходимо, що Болсуновські, за даними з «Родзінки» С. Уруського, походили з Волині, були нобілітовані у 1835 році та вписані до книг шляхти Волинської губернії [5].

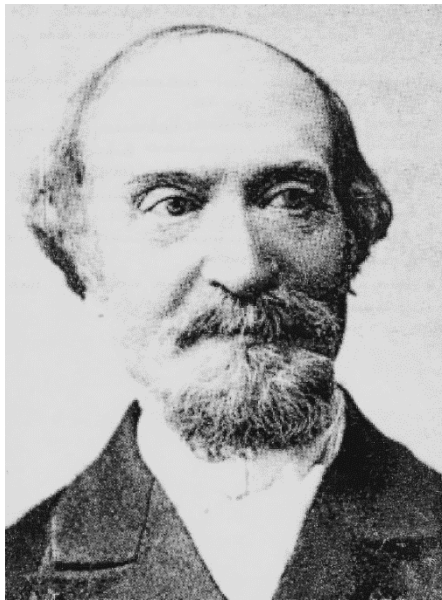

Фото 1. Карл Васильович Болсуновський.

«Потомственный дворянин 26 января 1826 года из числа Сквирского уезда. Архивная опись о причислении его назначено Волынское Дворянское Депутатское собрание имеет честь уведомить Киевское таковое же, что определяет Волынским собранием 11 февраля 1824 года состоявшимся, признать в дворянстве Василия, Йосифа и Карла Несторовичи Болсуновские, как видно из Указа Правительствующего Сената по Департаменту Герольдии, основываясь на представленных документов на дворянство показывающей, что Василий, Йосиф, и Карл Болсуновские происходят от отца Нестора, деда Ивана, прадеда Григория и прадеда Богдана и что Нестор по ревизским сказкам до времени присоединения польских провинций к России писан был в числе шляхты, нашла определения сего Собрания» [10].

Інші конкретні відомості містяться у праці Є.С. Дуніна-Борковського, який визначає київське походження цього роду від початку 16 століття та вказує деяких представників лінії Болсуновських. У глибині століть загубилися імена багатьох пращурів Болсуновських. Його батько – Василь Несторович, працював правником у повітовому місті Сквирі, мати Франциска походила із старовинного роду Бігуновських. У Сквирі вони мали родовий маєток, який був розташований на вулиці Красній. Саме тут, 10 листопада 1838 року з'являється на світ нащадок старовинного боярського роду Великого Князівства Литовського – Карло Болсуновський. До десяти років виховувався вдома, де і отримав початкову освіту. Формувався серед простого люду, який оточував його змалечку. Вчився чесності та справедливості у свого батька. Його тітка Текля в одному з листів пише: «...наш Карло своєю добротою і душевністю зачаровує всіх, хто з ним спілкується». Далі знаходиться на вихованні у свого дядька, полковника Йосипа Несторовича Болсуновського, у містечку Тульчин Подільської губернії. Дядько віддав його на навчання до Немирівської гімназії. З Немирівською гімназією пов'язані відомі постаті: польський письменник і громадський діяч Зигмунт-Фортуна Мілковський, відомий під псевдонімом Теодор – Томаш Єж, який брав участь у польському національно-визвольному русі

40-60-х років. Він особисто знав Тараса Григоровича Шевченка, листувався з ним. Текля Болсуновська, сестра батька Карла Болсуновського, листувалася з поляками, які були заслані до Сибіру, надсилали їм теплі речі, зібрані кошти [5].

У 1851-1862 роках після закінчення Київського університету викладав у Немирівській гімназії польську мову Юліан Беліна-Кенджицький, який знав Тараса Григоровича Шевченка і деяких членів Кирило-Мефодіївського товариства. Про це він розповідав гімназістам. Цікаві розповіді були й Івана Сошенка, який в гімназії викладав малювання і часто розповідав викладачам та учням про своє спілкування і дружбу з автором «Кобзаря». Під час навчання в Немирівській гімназії Карла Болсуновського, тут працював видатний український етнограф і фольклорист М. Номис, справжнє ім'я якого Матвій Терентійович Симонов (1852-1855) [3].

У гімназії Карло Болсуновський знайомиться з одним із перших шевченкознавців, науковцем, що протягом всього життя досліджував шлях і творчу спадщину Тараса Шевченка – Михайлом Чалим, який у 1845-1852 роках вів викладацьку діяльність у Немирові. Недаремно шевченківська тема пізніше зацікавить вченого. Про Тараса Шевченка він знав з дитинства, бо його рідна тітка Текля Болсуновська, яка жила в Тульчині, підтримувала листування з товаришем Шевченка Броніславом Залеським, який пересилав тітці свої й Шевченкові рисунки і малюнки для продажу в Україні, бо в цей час перебував на засланні. Після смерті Теклі у спадок Карлу Болсуновському перейшло кілька творів Тараса Шевченка, які пізніше було передано до Київського музею старожитностей і мистецтв. Отже на формування особистості та світогляду Карла Васильовича Болсуновського великий вплив мали українці, поляки, які боролися за свою незалежність та розповіді про Тараса Шевченка [18].

Так, на думку науковців, Немирівська гімназія у 40-60 роках XIX століття здобула славу найкращого навчального закладу на Східному Поділлі й дістала назву «Подільських Афін». Саме у такому навчальному закладі Карло Болсуновський отримує середню освіту серед плеяди визначних постатей, які виховали в

нього любов до наукових історичних та етнографічних досліджень [11].

Після закінчення Немирівської гімназії у 1861 році він вступає до Київського університету Святого Володимира на історико-філологічний факультет. Університет Карлу Болсуновському не вдалося закінчити. У одному з листів він відзначає: «...за браком коштів закінчити його не зміг». В цей час помирає його батько, адвокат Базиль (1861) а також починаються політичні заворушення 1863 року. З 1863 до 1872 року він працює домашнім вчителем, перебивався випадковими підробітками. Лише в 1872 році отримав дрібну посаду в Бельгійській компанії інженерів в Києві, де працював до 1884 року, а згодом вступив на службу до Французького товариства Києво-Брестської залізниці [11].

Перш за все, слід сказати, що майбутній вчений приділяє велику увагу пізнавальним дослідженням. Перебуваючи в місті Києві, він займається науковою діяльністю. Його вчителями стають професори Я. Волошинський, С. Страшкевич, В. Антонович та інші, з якими він вивчає історію, геральдику, нумізматику.

Особливу роль у житті Карла Васильовича Болсуновського відіграв професор Володимир Антонович. Володимир Боніфатійович був істориком, археологом, етнографом, археографом. У своїх археологічних працях велику увагу приділяв слов'янській і давньоруській археології. Саме він познайомив Карла Васильовича з членами і співробітниками Археологічної комісії. Захоплювався він збором і вивченням старих монет. Разом з тим слід врахувати, що В. Б. Антоновича було призначено завідувачем Мюнц-кабінетом університету, тоді навколо нього гуртувалися такі київські нумізмати як С. Бодилевський, С. Леопардов, М. Чернов та інші. Вони допомагали комплектувати нумізматичну колекцію університету, в основі якої лежала розрізнена збірка Кам'янець-Подільського ліцею. Ними було видруковано декілька збірників зображень старожитностей з приватних колекцій [13].

Хотілося звернути увагу на те, що важко пережив Карло Болсуновський смерть ще однієї рідної людини – дядька Юзефа

Несторовича, полковника російської армії, який не маючи дітей, заповів все своє рухоме і нерухоме майно племіннику. Отримавши немалі кошти, він будує в місті Києві будинок на два поверхи по вулиці Великій Поліцейській, яка згодом отримує назву Маріїнсько-Благовіщенська, а потім Саксаганського, на розі з сучасною вулицею Льва Толстого. На жаль, на початку 70 років будинок було знесено [13].

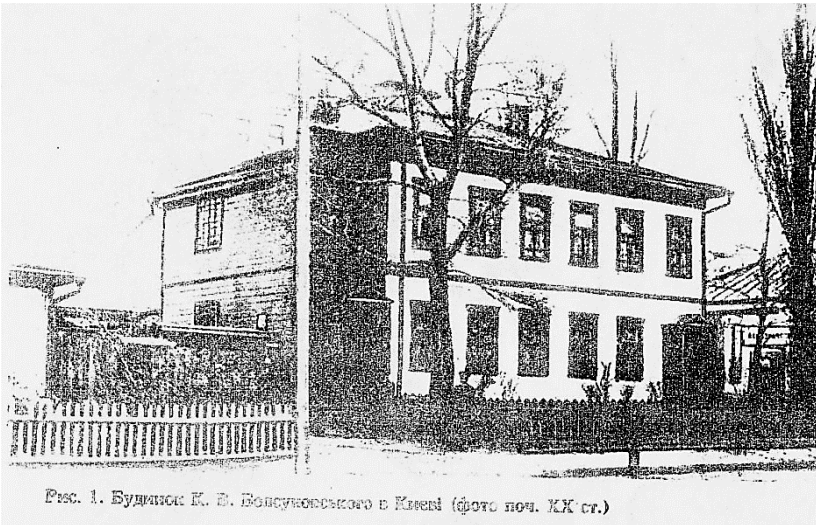

Рис. 1. Будинок К. В. Болсуновського в Києві (фото поч. ХХ ст.)

Фото 2. Будинок К.В. Болсуновського в Києві.

Доведено, що на період 90-х років ХІХ століття припадає найбільш плідний період наукової діяльності Карла Васильовича Болсуновського. Він починає збирати власну колекцію старожитностей, мистецьких творів, а також історичні документи, наукову літературу. Всі книги він позначає у своїй бібліотеці вензелем «К. В.». Особливу перевагу дає книгам з археології. Вчений збирає колекцію, до якої належать рукописні пам'ятки – понад 2000 старовинних рукописів, більше 30 автографів, 3000 гравюр роботи польських ритовників, що становили цінний матеріал для вивчення. Карло Болсуновський

збирає збірки польських, російських книжних знаків, марок, монет, медалей, печаток, пломб. Чільне місце у його колекції посідає укомплектована збірка пломб, дослідженню яких він присвячував свої історико-археологічні студії. 18 лютого 1887 року в Києві він пише статтю польською мовою «О закляттии духов при поиске скарбов», а також підготовлює нотатки до археологічної розвідки пізнішого періоду «Камень Гелиогобала», датовані 18 липня 1920 року, та початкові аркуші статей, написані польською мовою в місті Сквирі [17].

Досить цікавими є для літературознавців мемуари К.В.Болсуновського про Тараса Григоровича Шевченка, написані також з 1918 по 1921 роки у місті Сквирі.

Як результат діяльності К. В. Болсуновського, у Київському відділенні імператорського воєнно-історичного товариства в архіві залишилася «Історична довідка про Вишневецький замок і палац», яка містить відомості про оцінку музейних та історико-культурних цінностей Вишневецького палацу. Він описує картини Вишнівця, які надійшли до Київського міського музею у 1898 році. В цей час він листується з багатьма археологами, нумізматами, колекціонерами, істориками, археологами не лише України, Росії, Польщі, а й з інших європейських держав [8]. Учений здійснює з ними обмін фаховими виданнями, довідниками, каталогами. Цінним є листування К.В.Болсуновського з колекціонером з Кам'янця-Подільського М. Греймом. Це листування відтворює подробиці організації Всеросійської виставки у Києві в 1897 році. Так, М. Грейм – завзятий аматор-фотограф – сповіщав про надсилання до Комітету з організації виставки «Живих фотографій» у Києві, тобто двох тек кіноплівок «Матеріали до етнографії Поділля і Бессарабії». Цікавим є листування К. В. Болсуновського із кореспондентом зі Стокгольма Г. Буковським. Він був антикваром, бібліофілом, який після поразки польського повстання у 1863 році оселився в Стокгольмі, де займався антикваріатом. У одному листі він повідомляє Карла Болсуновського про печатки містечка Гранова з Броцлавського воєводства з гербом «Леліва» [7]. Цінним було листування Карла Болсуновського з В. А. Уляницьким, який спільно з ним

діяв у Археологічному та Нумізматичному товаристві, консультував київського науковця, постачав довідково-бібліографічну літературу [5].

У 1887 році Карло Васильович у співпраці з М. Черновим видрукував у Києві свою першу наукову розвідку «Заметки о загадочной фигуре на монетах Великого Княжества Киевского», де йшлося про знаки Рюриковичів на монетах [6]. Він перший зробив розвідку у пояснення знаків на монетах київських князів. Цінною є його дослідження «Дрогочанские пломби», де він на основі власної колекції та колекцій інших дослідників, робить аналіз плombs. У журналі «Київська старовина» він друкує працю «Соліди Болеслава з слов'янським написом. Нумізматична студія» [13]. У журналі «Киевская старина» він друкує у 1889 році фольклорний матеріал «Малороссийские Рождественские вирши», записані в с. Ксензівка Кролевецького повіту Чернігівської губернії, які були записані від селянина Проховського.

У цей період Карло Васильович працює заступником директора В. Хвойки, який здійснює археологічні розкопки трипільських поселень – спочатку на Кирилівських висотах у самому Києві, а з 1896 року - на Київщині, в околицях містечка Трипілля, біля сіл Верем'я, Щербанівка, Жуківці, Халеп'я. Його наукові висновки, що стосуються походження трипільської культури та її зв'язку з етногенезом слов'ян, походженням хліборобства в Україні, знакової культури трипільців, є дискусійними і сьогодні [3,с.238].

Карло Васильович Болсуновський у своєму дослідженні «Символ змея в трипольской культуре» підтверджує, що в Трипільлі справді існувала розвинена знакова система, де часто зустрічається зображення зміїв. На думку Карла Васильовича Болсуновського, культ змії уособлено не лише на ритуальних та ужиткових предметах і речах, а також в «змієвих валах», які, за його твердженнях, виникли в ритуальних поглядах народу. Символіка трипільської культури зачаровує своєю довершеністю й витонченістю художніх і пластичних засобів, багатством орнаментального стилю, являє життєдайне джерело невмирущих сил духовності [14, с.49].

Досліджуючи унікальну знахідку В. Хвойки – полив'яну керамічну цеглину із зображенням тризуба, Карл Болсуновський друкує працю «Родовой знак Рюриковичей Великих князей Киевских. Геральдическое исследование». Із даним дослідженням він виступає на 14 Археологічному з'їзді в Чернігові, де приходить до висновку, що тризуб є монограмою титулу імператора Східної Римської Імперії. Він стверджує, що великокнязівський герб продовжував існувати спадково, змінюючи частково своє окреслення. Історик вказує на те, що тризуб зустрічається на родинних феодальних гербах, але простежити неперервність з давніх київських часів немає можливостей [18].

Рис. 6. Обкладинка книги К. В. Болсуновського.

Фото 3. Праця К.В. Болсуновського «Родовой знак Рюриковичей Великих князей Киевских. Геральдическое исследование».

Разом із Любомиром Нідерле Карл Болсуновський у праці
«Жертовник Гермеса-Световида. Мифологическое

исследование» розглядаючи розкопки поганського капища В.Хвойкою, дійшов висновку, що відкрите капище в Києві, зберегло на собі неодмінні ознаки античного культу божества сонця, що перейшов в культ місцевого Гермеса-Світовиди, котрий практикується у слов'ян [6].

Крім того, К.В. Болсуновський надавав суттєву підтримку молодим дослідникам і літераторам з польського науково-культурного середовища у Києві на межі XIX-XX століття. Він постачав літературою і консультував Вацлава Чеховського, який співпрацював з польськими періодичними виданнями у Києві. Колеги-збирачі, з якими дослідник-вчений мав особисті стосунки, публікували науково-популярні, літературно-мистецькі часописи, академічні періодичні видання в Україні, Росії, Польщі наприкінці XIX – на початку XX століття. Карло Васильович друкував свої дослідження в друкарні Університету св. Володимира. У друкарні побачив світ «Каталог предметов, выставленных в университете св. Владимира во время XI археологического съезда» (К.,1899), укладений К.В.Болсуновським [5].

Хотілося б звернути увагу на те, що для нас є цінною позиція Карла Васильовича Болсуновського щодо мов поневолених народів Російської імперії. Від своїх вчителів-професорів, він переймав любов до народу України, його мови, звичаїв. Хоча сам він за національністю був поляк, але прагнув виробити інтерес до пізнання історії країни, на території якої він зростав, формувався як науковець. У Карла Васильовича був такий випадок у житті, коли він відмовився брати участь у археологічному з'їзді, що проводився у місті Вільно через те, що там потрібно було виступати з доповіддю лише російською мовою. Це була непроста позиція науковця, але почесна. Бо любов до рідної мови, пошанування рідного слова, дало можливість йому захищати корінні інтереси литовців, українців, поляків. Адже процес русифікації громадян колоніальної Російської імперії проходив примусово, щоб поневолити розум і душу людей інших національностей [5].

Із архівних матеріалів дізнаємося, що листувався Карло Болсуновський із науковцем, польським етнографом,

мовознавцем, знавцем стародруків і старожитніх рукописів – Ієронімом Лопасинським. Науковець консультував К.В.Болсуновського з етнографічних питань – атрибутував писанки, визначав, з якої місцевості вони походять [7]. Він зібрав велику кількість писанок на Сквирщині та написав статтю про символіку сквирських писанок.

Листувався Карло Болсуновський з паризьким антикваром Луї Хуотою, який надсилав йому необхідні томи енциклопедично-довідкових видань, каталогів. Вчений був зацікавлений у придбанні гравірованих портретів польських історичних діячів XVIII-XIX ст. – Костюшка, Пуласького [9].

Зокрема, науковець формував підручну бібліотеку, до складу якої входила спеціалізована література, енциклопедичні, довідково-бібліографічні, наукові, періодичні видання. Наприклад, захоплюючись філателією, К. В. Болсуновський передплачував разом з іншими періодичними виданнями ілюстрований щомісячник «Polski filatelista», який видавався у Кракові М. Урбанським.

Карло Васильович Болсуновський був одним з організаторів музейної справи у Києві і в Київській області.

На особливу увагу заслуговує краєзнавча робота вченого в Київській губернії. У 1867 році в місті Києві було покладено початок збору експонатів до міського музею старожитностей. Цією справою займалося Товариство любителів старожитностей, де безпосередню участь у цій справі брав український колекціонер, меценат і археолог Богдан Ханенко. Карл Болсуновський збирав фото колекцій Ханенка, щоб випустити «Альбом» [11].

До цієї справи долучилися М. Біляшівський, Д. Щербаківський, В. Хвойка, В. Козловська. У 1904 році в Києві музей одержав статус Київського художньо-промислового і наукового імені Імператора Миколи Олександровича. У 1910 році Карло Васильовича призначають охоронцем Мюнц-кабінету Київського міського музею. До Київського міського музею, він передає свою велику колекцію (біля 2000) українських писанок.

У цей час він листується з багатьма музеями Російської імперії, збирає фотографії, замальовки. У «Альбомі Болсуновського», який зберігається у Білоцерківському краєзнавчому музеї, містяться фото, малюнки, експозицій та колекцій багатьох музеїв Росії, музею Рівненського сільськогосподарського товариства, приватного музею Є.Р. Запорозького та Херсонського міського музею [13].

Важливо відзначити, що найбільш плідними були 1908-1909 роки у науковій діяльності Карла Васильовича Болсуновського. Він поєднує в собі талант організатора та науковця, займається історичними, етнографічними дослідженнями. За ці два роки він друкує дев'ять своїх праць. Часто друкується в «Археологической летописи Юга России», «Старой монете», польській періодичній пресі.

Починає вивчати мало розроблену тему раннього християнства та проникнення його на землі слов'ян. Для пошуку матеріалів їде до Італії, відвідує Францію, де працює в архівах, музеях. У своїх листах до друзів, однодумців відзначає, що витратив майже всі кошти, але працює щоденно над працею «Антиной-християнин», яка була надрукована в 1916 році. Стан здоров'я Карла Васильовича погіршується і він в 1916 році їде на відпочинок до Криму. Повертається в 1917 році, в час політичної і збройної боротьби в Києві. Починає упорядковувати власну архівну бібліотеку, складає каталоги, впорядковує документи, докладає багато зусиль для збереження документальних пам'яток.

Карло Васильович Болсуновський був енциклопедично освіченою людиною, він багато докладає зусиль для впорядкування своїх рукописів, певних історичних знахідок. Але у Києві виявились несприятливі умови для наукової роботи у вирі революційних перетворень. Тому він продає свій будинок у Києві по вулиці Саксаганського і їде до рідного гнізда у Сквирі.

У своєму щоденнику, який зберігається у Білоцерківському краєзнавчому музеї, перебуваючи в листопаді 1917 року у Сквирі, професор Карл Васильович Болсуновський занотував: «Живу як самотник, але не без справи, влаштовую при тутешній

гімназії музей імені мого батька та дядька, тобто Болсуновських» [20, с.14].

Тут він у 1919 році починає організовувати повітовий музей у чоловічій гімназії на основі своїх багатющих колекцій [3, с.238].

Фото 4. Чоловіча гімназія у Сквирі.

Живе у Сквирі по вулиці Красній, 6, у будинку на спускові у долину, коли йти до теперішнього Меморіалу Слави. Створюючи повітовий музей, він збирає із маєтків поміщиків цінні речі для поповнення музею.

У 1920 році до Сквири із с. Верховні Сквирського повіту, де у XIX ст. бував французький письменник Оноре де Бальзак, прибуло 175 підвід. На них були унікальні речі, картини, колекції із маєтку Ржевуських-Ганських. Особливо серед них виділялись стародавні картини, цінні опудала, меблі. Частина цієї колекції попала і до створеного К. Болсуновським в чоловічій гімназії музею [19, с.22].

Цікаво, що ініціативу професора, науковця підтримує місцева влада. 12 серпня його було призначено завідувачем Сквирським Повітовим Народним музеєм. Весь свій час він працює над поповненням фондів музею. Метою діяльності вченого була реєстрація, дослідження, вивчення та охорона пам'яток старовини й мистецтва на Сквирщині. У 1923 році у листі до М. Дроздова він писав, що працює над рукописом «Шевченко як людина», але, на жаль, доля цього рукопису невідома.

Перший дослідник життя та наукової діяльності Карла Васильовича Болсуновського, директор бібліотеки імені Олега Ольжича, сквирянин, який у 1969 році закінчив Сквирську середню школу імені Героя Радянського Союзу М.Ольшевського, Олександр Сергійович Кучерук, вже у роки незалежності України, дає детальні відомості про його життя і творчу діяльність, які були опубліковані в статті «Карло Васильович Болсуновський» в журналі «Археологія», №3, 1992р. [13].

О. С. Кучерук описує так останні роки професора: «Не маючи засобів до існування (платня в музеї була чисто символічною), він пускає квартирантів, залишивши за собою одну кімнатку; квартиранти зобов'язані один раз на день годувати його обідом і двічі на день давати окріп. Йому приходилося постійно щось продавати: «книги, речі і одяг, щоб звести кінці з кінцями: то скатертину, то пальто» – пише він своєму останньому приятелю М. Дроздову. «Сквирський комітет днями купив у мене 2 книжки за крупу і сіль», але далі стало ще гірше, купувати книги і предмети старовини ніхто не бажав, і от у 1922 році біля церкви на паркані він почепив оголошення: «Даю уроки німецької, французької мови. Плата за урок – одна буханка на тиждень. К. Болсуновський, вул. Червона, 6». На всю Сквиру знайшовся лише один учень, Євген Моторнюк. Родина Моторнюків, зглянувшись на безпорадність старого вченого, взялася допомагати, годували його, допомагала з паливом» [13].

Помер К. В. Болсуновський 24 вересня 1924 року у Сквирі в нужді та самоті, на 86 році життя. Доглядав його останні дні Євген Моторнюк, родина якого і зайнялася похованням вченого.

Похований на старому польському кладовищі. Після його смерті усі музейні експонати із Сквири були передані у Білоцерківський краєзнавчий музей його директору М.Дроздову, приятелю К. Болсуновського з музейної справи. За заповітом К.В. Болсуновського, російськомовні книжки повинні були залишитися у Сквирському музеї, а книжки польською та іншими мовами мали бути передані польському товариству, якого на той час уже не існувало. Тому ці книжки були передані сквирському ксьондзу, після його арешту в 1927 році, всі речі і бібліотека були конфісковані. Багато речей, старовинних документів, колекцій безслідно зникло. Серед них і збірки автографів XVI-XVIII століття. Багато стародруків пішло на обгортки у сквирські крамниці. У 1925 році музей припинив своє існування у зв'язку з тим, що після смерті Карла Васильовича почалося розкрадання речей, книжок з музею. Тому звернулися до Губполітосвіти з питанням про передачу фондів Сквирського музею Білоцерківському музею. Література з нумізматики та колекція була продана С. Дроздовим у 1930 році Харківському інституту імені Т. Г. Шевченка. Література з археології та частина з нумізматики була передана Державному музею українського мистецтва [20].

Слід відзначити, що Карло Васильович Болсуновський працював не заради власної слави, а з бажанням дослідити історію, передати її прийдешнім поколінням. Попри все, він залишив свої праці, свої дослідження, колекції для розвитку інтелекту української нації.

Природно, що постать вченого, який зберіг для нащадків архівні документи, фольклор, монети, які були карбовані ще з часів київських князів із тризубом, тисячі пам'яток старовини – є для нас взірцем патріотизму. Ним було придбано власним коштом і передано до музеїв унікальні колекції, які дають змогу сьогодні показати наші духовні скарби. Карло Васильович Болсуновський для нас є душею святою, яка, як зірка, буде сяяти над нами.

Заходи, які проводились в нашому місті, присвячені 175-річчю Карла Васильовича Болсуновського: за рішенням міської ради на будинку, де проживав Карло Васильович було відкрито

пам'ятну меморіальну дошку, в навчальних закладах проводяться конференції, лінійки, присвячені цій особистості, яка є знакова на карті нашого міста Сквиря, всієї України.

Фото 5. На відкритті меморіальної дошки на будинку, де народився і проживав К.В. Болсуновський у Сквирі.

Хочеться вірити, що сьогоденнє покоління відкриватиме для себе нові й нові сторінки історії цієї дивовижної людини, яка довела українцям про унікальність української культури.

Використані джерела:

1. Вернигора В.С. Знані люди Сквирщини. – Біла Церква: Буква, 2002.-237 с.
2. Гордон Н.І. Сквиря в минулому і сучасному. – К.: Товариство «Знання», 1958.-52 с.
3. Енциклопедія сучасної України. Т.3.- К., 2004.- С.238.
4. Історія міст і сіл Української РСР; Київська область. - К., 1971. – (Сквирський район.) – 577-595 с.

5. Київський обласний державний архів (КОДА): Ф.782.-
Оп.1.- Спр.-889 (Карл Болсуновський)
6. Київський обласний державний архів (КОДА): Ф.59.-
Оп.1.- Спр.-2507 (Екслибрис К.Болсуновського)
7. Київський обласний державний архів (КОДА): Ф.1235.-
Оп.1.- Спр.-304 (Письма)
8. Київський обласний державний архів (КОДА): Ф.1235.-
Оп.1.- Спр.-304 (3 листи до Грушевського)
9. Київський обласний державний архів (КОДА): Ф.59.-
Оп.1.- Спр.-637 (записки К. Болсуновського)
10. Київський обласний державний архів (КОДА): Ф.233.-
Оп.1.- Спр.-2375 (потомственные дворяне)
11. Київський обласний державний архів (КОДА): Ф.782.-
Оп.1.- Спр.-889 (Болсуновський)
12. Краєзнавчий рух в Україні // Краєзнавство. Географія.
Туризм. 1999, №38.- С.2-6.
13. Кучерук О.С. Карло Васильович Болсуновський: 1838 -
1924 / О.С. Кучерук. // Археологія. - 1992, - №3 - С.114 -123.
14. Плівачук К.В. Меморіальні дошки та пам'ятники міста
Сквири. / К.В. Плівачук. Науково-популярне видання. - Біла
Церква: видавець О.Пшонківський. - 2015 – С.48-50.
15. Примачок Б.І. Особистості / Провінція POST. –
13.05.2005. №41.- 1-2с.
16. Сквира: сторінки історії.- К.: Наукова думка.-1990 - 330с.
17. Сквира: сторінки історії. / За ред.,В.І.Цимбалюка. – Біла
Церква, 2003. – 411 с.
18. Сквирищина: короткий енциклопедичний довідник /
укладачі: В.І.Цимбалюк, К.В. Плівачук, К.Ф. Бондарчук,
О.А.Поліщук. - Сквира, 2018.- 278с., з іл.
19. Цимбалюк В.І. Від гімназії до ліцею / В.І. Цимбалюк. -
Біла Церква, 2009. – С.22-23.
20. Юрівський літопис // Науково-популярне історичне
видання Білоцерківського державного краєзнавчого музею №1. -
Біла Церква, 1996.- с.14

УДК 303.82-057.4(477)Перерва:37:2:908

Рокицька Ольга,*методист відділу музейної освіти та бібліотечної справи КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»*

ВОЛОДИМИР СТЕПАНОВИЧ ПЕРЕРВА – СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДОСЛІДНИК У ГАЛУЗІ ІСТОРІЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ, ІСТОРІЇ РЕЛІГІЇ ТА КРАЄЗНАВСТВА

Є люди на землі, – а то б не варто ї жити, – що крізь щоденний труд уміють і любити, і усміхатись, ї мислити, ї шукать.

М. Рильський

Здобуття Україною незалежності стало могутнім стимулом відродження духовності й історичної пам'яті українського народу, розширення меж наукового пошуку й кола людей, які вивчають і зберігають вікові культурні традиції, історичні джерела в Україні. В умовах демократизації і духовно-інтелектуального відродження, зростання культурно-просвітницької функції в суспільстві постала потреба у вивченні й духовних святинь України.

Метою статті є висвітлення дослідницького внеску сучасного українського науковця, краєзнавця, історика в галузі історії освіти України та історії релігії – Володимира Степановича Перерви, який одним із перших в Україні розкрив питання участі Православної Церкви в державно-політичних процесах та розбудові духовних і культурних підвалин в Україні наприкінці XVIII – початку XX століть, на основі широкого кола

історичних першоджерел провів комплексне дослідження передумов організації й розвитку шкільної справи.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх двох десятиліть в українській історичній науці відбуваються значні трансформації, зумовлені як політичною ситуацією у країні, так і процесом розвитку історичного знання, зміною методології досліджень, інтеграцією української історичної науки у світовий історико-історіографічний простір.

Яскравим представником сучасних українських дослідників є Володимир Степанович Перерва – автор понад 25 наукових статей у фахових журналах і більше 140 наукових і навчально-методичних праць із церковної історії України, історії освіти, мікроісторії Київщини, краєзнавства, українсько-польських культурних зв'язків, польської історіографії.

Наукові здобутки Володимира Степановича є важливим внеском у відродження і збагачення духовних основ національного розвитку, інтеграцію традицій і сформованих минулими поколіннями морально-етичних норм у життя сучасного суспільства. Історичні праці науковця вирізняються широкою ерудованістю дослідника, здатністю правильно

інтерпретувати давні історичні події, критично та ясно відстоювати свою думку, фактологічно аргументувати власний погляд на події минулого, відкидати неправдиві історичні міфи, що забезпечило своєрідний стиль викладу, реалістичність та переконливість їх змісту.

Володимир Степанович Перерва – доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат історичних наук, доцент, український краєзнавець, член правління Київської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, почесний краєзнавець України.

Родом Володимир Степанович із Білої Церкви (народився 22 квітня 1973 року). 1990 року закінчив навчання в Білоцерківській середній школі № 1, а 1997 – із відзнакою завершив навчання на історичному факультеті Дрогобицького державного педагогічного інституту та працював асистентом кафедри історії України цього навчального закладу. У 1998 році вступив до аспірантури Київського національного університету імені Тараса Шевченка і в 2002 році захистив кандидатську дисертацію «Статус єпархіальних органів влади та парафіяльного священства у Київській митрополії XIX – початку XX ст.».

Із 2001 року В. С. Перерва працював на посаді доцента кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, згодом – кафедри правознавства у Білоцерківській філії Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (нині – Білоцерківський інститут економіки та управління ВНЗ ВМУРОІ «Україна»); за сумісництвом викладав у КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» на кафедрі педагогіки і психології.

Від 2015 року постійно працює на посаді доцента кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів».

Учений бере активну участь у міжнародних, всеукраїнських та обласних конференціях, зокрема в щорічних

краєзнавчих читаннях імені Петра Лебединцева, впроваджуваних Краєзнавчим музеєм м. Білої Церкви, у КНЗ КОР «КОПОПК» організовує та проводить щорічну обласну науково-практичну краєзнавчу конференцію «Краєзнавчі читання імені Лаврентія Похилевича» з теми «Київщина: історія рідного краю», здійснює експертизу й рецензування учнівських краєзнавчих читань імені о. Петра Лебединцева в БНВО «Перша Білоцерківська гімназія – школа I ступеня».

Актуальність досліджень Володимира Перерви полягає в розкритті започаткування та становлення шкільної освіти на території сучасної Київщини, зокрема церковнопарафіяльного шкільництва, що пов'язано з історією церкви. Науковцем досліджено історію шкільних закладів освіти в Україні, які вперше з'явилися в релігійних установах наприкінці XVIII – початку XX століття.

У дисертаційному дослідженні В.С. Перерви «Статус єпархіальних органів влади та парафіяльного священства у Київській митрополії XIX – початку XX ст.» обґрунтовано особливості становлення історичного шляху церкви Київських митрополитів кінця XVIII – початку XX століть, паралельно розкрито становлення й розвиток церковнопарафіяльної школи.

Це дослідження є вагомим та актуальним з огляду на те, що історія церкви в Україні є найменш вивченим аспектом української історії загалом та в аспекті її впливу на становлення й розвиток освіти. У дисертації представлено еволюцію статусу Київських митрополитів кінця XVIII – початку XX століть, а також зміни в становищі та функціях Київської духовної консисторії, духовних правлінь, повітових протоієреїв, духовних слідчих, благочинних парафіяльних настоятелів. Окремий розділ присвячено становленню та еволюції розвитку церковнопарафіяльних шкіл: Київська митрополія 36 років посідала перше місце за їх кількістю в Російській імперії.

Володимиром Степановичем в архівах України й Росії ґрунтовно досліджено історію більше сотні церков Київщини та України, що презентовано в монографіях та інших працях. Саме цьому питанню присвячено наукові видання «Православне Надднісся у XIX столітті» (2004) та «Білоцерківщина – край

православний: з історії церкви та школи» (2014). У першій із зазначених праць висвітлено події в парафіях чотирьох повітів, до складу яких у XIX ст. належала сучасна територія Білоцерківської єпархії – Богуславського, Васильківського, Сквирського і Таращанського. Завдяки дослідженням історика-краєзнавця дізнаємося, що «православна церква в ті часи наповнювала не лише духовну, але й інтелектуальну сферу наших попередників. Тільки у храмі вони могли чути зміст численних імператорських та губернаторських розпоряджень, інформацію про події в державі і світі. Священники згідно царських указів пояснювали в церквах суть державних реформ і спростовували безглузді чутки, розкривали суть незвичайних природних явищ, переконували робити щеплення і дотримуватися санітарно-гігієнічних норм, розповідали про новинки науки і техніки, закликали берегти природу та пояснювали правила поведінки під час епідемій. Саме при храмі велася й частина офіційної документації – метричні книги, сповідні розписи, – яка тепер є важливим джерелом історії окремих населених пунктів. У церквах вели 30 видів документації, яка мала як суто церковний, так і суто громадський характер [1, с. 6, 2, с. 5]. Тобто, вважає автор, «храм у тогочасному місті чи селі був осередком не лише духовного, але й громадського життя. Наявність церкви довго визначала навіть статус населеного пункту» [2].

У науковому виданні «Білоцерківщина – край православний: з історії Церкви та школи» автором на основі маловідомих архівних матеріалів досліджено історичний шлях Православ'я Білоцерківщини в дорадянський період [2]. У монографії також розкрито історію заснування та функціонування більше 35 церковнопарафіяльних шкіл, які давали можливість населенню в ті часи отримати хоч якусь грамотність.

Як зазначає автор, «саме в Білій Церкві наприкінці існування кріпацтва випало стати одним з епіцентрів поширення церковнопарафіяльної освіти на Київщині. Масове парафіяльне шкільництво було започатковане в містечку в грудні 1859 року. Саме в цей час священник о. Петро Лебединцев заснував у

містечку чотири церковнопарафіальні школи, котрі стали взірцем для наслідування по всій величезній Київщині. Це перетворило Київщину на важливий осередок поширення парафіальної освіти в тогочасній Російській імперії» [2, с. 231].

Науковцем установлено, що «на території сучасного Білоцерківського району в XIX столітті існувало близько трьох десятків православних церков. Релігія століттями одухотворяла нелегке існування наших предків, підносила їх над буднями численних господарських клопотів і значною мірою сприяла збереженню в них людяності, не дозволяючи перетворитися на рабів праці... У часи Русі Юр'їв став центром однієї з десяти найдавніших єпархій держави. І коли не було ще ні Харкова, ні Одеси, ні стародавнього Львова, на Юр'ївському березі височів величний кафедральний собор, рештки якого ще й нині дарують несподіванки науковцям. У часи бурхливої Хмельниччини менш ніж тисяча козаків – мешканців Білої Церкви, мали сім православних храмів» [2, с.13].

Науковцем досліджено та описано в окремих виданнях історію більше сотні православних церков, які існували на території Київщини і не тільки, а саме: «Преображенський кафедральний собор у місті Біла Церква» (2004), «Храм Святої рівноапостольської Марії Магдалини у м. Біла Церква» (2006), «Тараща: православне минуле. Історичний нарис» (2006), «Миколаївські храми містечка Германівка» (2007), «Православні святині Підгірців та Креничів. Із історичного минулого» (2008), «Димитрівська парафія у XIX столітті» (2009), «Ківшовата: з православного минулого. Історичний нарис» (2008), «Білоцерківський Роток: з історії духовності та шкільної освіти» (2020) та інші.

Екскурсоводи міста Білої Церкви постійно використовують історичні відомості з напрацювань В. С. Перерви в розповідях про місто, його архітектуру, духовні споруди й освітні заклади. Місто славиться величними храмами, які з любов'ю та достеменно дослідив і описав історик: Преображенський кафедральний собор, Храм Святої рівноапостольської Марії Магдалини, храм святителя Миколая (найдавніша пам'ятка,

фундована І. Мазепою в 1706 році), костел Іоанна Хрестителя тощо.

У доробку Володимира Степановича – наукові краєзнавчі та історичні дослідження з історії шкільництва в Україні:

- Перерва В. С. Історія шкільництва в містах і селах Київщини XIX – початку XX ст. Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2008. 672 с.: іл.;

- Перерва В. С. Церковні школи в Україні (кінець XVIII – поч. XX ст.): забутий світ. Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2014. – Том I. Загальна частина. 576 с. + 32 с. іл.;

- В.С. Перерва, І. Петренко. Церковні школи в Україні кінця XVIII – початку XX ст.: забутий світ. Том III. Полтавська губернія (єпархія). Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2020. 692 с.

Основну увагу у працях приділено розвитку початкової освіти в церковнопарафіяльних школах різних типів наприкінці XVIII – поч. XX століть, процесу їх становлення та еволюції, формування управлінських структур, удосконалення навчальних програм тощо. Науковцем доведено, що 60-ті роки XIX ст. – період прогресивних змін і зрушень у суспільному житті України, яка входила до складу тогочасної Російської імперії. Цей час характеризується появою нових педагогічних ідей, концепцій, що поставали як результат економічних та освітніх реформ, сприяли активізації громадсько-педагогічного руху, та як чинник розвитку освіти, педагогічної думки, просвітницької діяльності. На думку дослідника, Київська митрополія стала центром розквіту церковнопарафіяльної школи в тогочасній державі [3, с. 32–33].

У доробку науковця наявна також низка історико-краєзнавчих праць про відомих особистостей, пов'язаних з Київщиною, та про становлення певних історичних періодів окремих населених пунктів регіону, зокрема:

- Перерва В. С. Православне Надросся у XIX столітті. Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2004. 256 с. : іл.

- Перерва В. С., Плівачук К. В. Село Буки: минуле, сучасне, майбутнє. Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2008. – 272 с.: іл.

- Перерва В. С. Графи Браницькі: підприємці та меценати. Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2010. 270 с.: іл.
- Букет Є. В., Кулаковський В. М., Міщенко Л. А., Нетреба Д. С., Перерва В. С. та ін. Нариси з історії Ясногородки / упоряд. Букет Є. В. Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2010. 304 с.
- Перерва В. С. Графиня Олександра Василівна Браницька. Найщедріша меценатка української історії, або як стати незабутньою жінкою. Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2016. 480 с.
- Перерва В. С. Місто Біла Церква: історія проти міфів (дорадянський період). – Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2018. 232 с.
- Перерва В. С., Пацеля В.П. Розкішний наш краю (сmt. Ставища, села Розкішна, Розумниця, Бесідка). Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2019. 480 с.

Аналіз досліджень В. С. Перерви показав, що результати його праць можуть бути використані для підготовки наукових статей з історії церкви, освіти та культури, у вивченні історії України, закладів освіти, населених пунктів, а також регілієзнавства, історії педагогіки та освіти, біблійної історії та християнської етики, у формуванні музейних і бібліотечних експозицій.

Визнанням здобутків науковця є нагородження його численними нагородами та відзнаками, зокрема: молодіжною премією голови Київської обласної державної адміністрації в номінації «За наукові досягнення» (2005), Грамотою Священного Синоду Української Православної Церкви (2009), орденом «1020-річчя Хрещення Київської Русі» (2009), нагрудним знаком «Відзнака міського голови» м. Білої Церкви (2010), медаллю ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка «Будівничий України» (2010), міською літературно-мистецькою премією імені І. С. Нечуя-Левицького (2011), «Орденом преподобного Нестора Літописця» II ступеня УПЦ (2013), «Орденом преподобного Нестора Літописця» I ступеня УПЦ (2017), подякою Міністерства освіти і науки України (2019). Окрім того, Володимир Степанович має низку нагород від голів

сіл, міст, благочинних священиків різних регіонів Київщини, Житомирщини та Полтавщини.

Використані джерела:

1. Перерва В. С. Православне Надросся у XIX столітті. Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2004. 256 с. : іл.
2. Перерва В. С. «Білоцерківщина – край православний: з історії Церкви та школи» Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2014. 280 с. : іл.
3. Перерва В. С. Історія шкільництва в містах і селах Київщини XIX – початку XX ст. Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2008. 672 с.: іл.;
4. Перерва В. С. Церковні школи в Україні (кінець XVIII – поч. XX ст.): забутий світ. Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2014. – Том I. Загальна частина. 576 с. + 32 с. іл.;

УДК 378:001.3

Романченко Інна,*завідувачка кафедри інформаційної аналітики, фінансів та банківської справи Білоцерківського інституту економіки та управління Університету «Україна», кандидат історичних наук*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Досліджується інноваційна культура та формування інноваційного середовища закладу вищої освіти.

Ключові слова: інноваційна культура, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційне середовище, заклад вищої освіти.

Для держав з перехідною економікою інновації забезпечують перехід до нової технологічної бази, випуску нової продукції, вхід у фазу економічного зростання. У нових умовах господарювання інновації перетворюються на ключовий фактор зростання конкурентоспроможності, забезпечення економічного зростання, зростання добробуту населення, а також забезпечення оборонної, економічної, технологічної та екологічної безпеки країни, чим і зумовлено інноваційну природу сучасної освіти.

Інноваційна культура відіграє вагомую роль у інноваційному процесі, мотивації інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність є складовою і найважливішим системним фактором економічного розвитку країни в умовах переходу до економіки знань. Як вид соціально-економічної діяльності, інноваційна діяльність направлена на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень та науково-технічних розробок

для випуску на ринок нових конкурентоспроможних товарів та послуг.

Розвиток інноваційної культури активізувався у 1996–1997 роках, коли був прийнятий Меморандум про інновації (Green Paper of Innovation in Europe) і План європейського інноваційного розвитку (The First Action Plan for Innovation in Europe). У цих програмних документах з метою стимулювання інноваційних процесів передбачено створення відповідної інфраструктури і сприяння розвитку інноваційної культури [8].

В Україні одним із документів, в якому згадується термін «інноваційна культура», є Закон України від 10.02.2003 р. «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», де інноваційна культура трактується як складова інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах (Ст. 2) [5].

Інноваційна культура – це безпосередня реалізація свободи людства, зразок поведінки, виробництва і стосунків. Кожне досягнення культури підносить людину на новий рівень, розкриваючи невичерпні людські можливості, і відкриває нові горизонти для творчого зростання і розвитку. Культура формує людину як носія традицій, мови, духовності, світогляду. Інновації у сфері культури збагачують розум, гуманізують людські відчуття, розвивають конструктивно-творчі сили і прагнення, будять в людині потяг до творчості та самореалізації. Таким чином, в умовах сучасного суспільства інноваційна культура є об'єктивною необхідністю, оскільки саме інноваційна культура є основою, двигуном, визначником напрямку, рівня та якості розвитку особи та суспільства в цілому [6].

Сучасна освіта як соціальний інститут має володіти здатністю до випереджального розвитку, відповідати запитам суспільства та конкретної особистості і обумовлена розвитком інноваційних процесів. Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної

діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької та педагогічної діяльності; державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів. Формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються шляхом гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, мистецтва, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави [4].

У XXI ст. по-новому оцінюють роль людського капіталу, освіти, науки та фактору знань у розвитку інноваційної діяльності країн, регіонів, освіти. Відповідно до Рейтингу національних систем вищої освіти (U21 Ranking of National Higher Education Systems) – глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг, що вимірює досягнення країн світу у сфері вищої освіти за версією міжнародної мережі університетів Universitas 21 – у 2020 р. Україна займає 36 місце з 50-ти країн світу [7].

Дослідження Інституту управлінського розвитку в Швейцарії IMD, яким визначаються рейтинги серед 63 країн світу: світової конкурентоспроможності (World Competitiveness), світової цифрової конкурентоспроможності (World Digital Competitiveness) демонструє, що індекс цифрової конкурентоспроможності України у 2019 р. становив 55,255, перемістившись в рейтингу на 60-е місце, з найбільшими прогалинами в частині розвитку науки та рівня освіти. На формування рейтингу визначальний вплив мали субіндикатори. Індикатор «знання» – 40-е місце, у т.ч. субіндикатори: «здібність» – 57-е; «підготовка та освіта» – 21-е; «наукова концентрація» – 41-е місце. Індикатор «технології» – 61-е місце, у т.ч. субіндикатори: «регулювання» – 54-е; «капітал» – 62-е; «розвиток технологій» – 60-е. Індикатор «майбутня готовність» – 61-е місце, у т.ч. субіндикатори: «адаптивність» – 59-е; «бізнесактивність» – 45-е; «ІТ інтеграція» – 61-е місце. У динаміці спостерігається дуже негативна тенденція щодо зниження місця країни в усіх без винятку рейтингових позиціях [3, с. 33].

В умовах формування економіки знань необхідно усвідомлювати кардинальну потребу суспільних зрушень в напрямі інноваційного розвитку. Результати аналізу економічного зростання країн-лідерів рейтингів конкурентоспроможності свідчать про необхідність формування та забезпечення розвитку національної інноваційної системи як шляху реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку та оновлення національної економіки. Важливою складовою такої системи має стати ефективна система вищої освіти, що складається з ЗВО, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою, а також навчальних закладів, які проводять підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів, а також система генерації знань, що складається з наукових установ та організацій незалежно від форми власності, які проводять наукові дослідження і розробки та створюють нові наукові знання і технології, державних наукових центрів, академічних та галузевих інститутів наукових підрозділів університетів, наукових та конструкторських підрозділів підприємств [2].

Інноваційна культура ЗВО формує його позитивний імідж. «Імідж виконує дві важливі функції. По-перше, володіє значущістю, тобто слугує символічним позначенням закладу. По-друге, імідж акумулює соціальну енергію і здатний мотивувати до певних дій. Його головне завдання полягає у формуванні позитивного ставлення до закладу освіти в цілому, його колективу та результатів його діяльності. Це формує довіру до освітньої установи, що виявляється у високих оцінках і виборі її з поміж інших подібних» [9].

Інноваційна культура ЗВО сприяє активізації інноваційного процесу. В результаті проходження усіх стадій інноваційного процесу – від виникнення інноваційної ідеї і до її реалізації – відбувається накопичення нових знань, умінь, навичок та досвіду. Перспективи інноваційної діяльності залежать не лише від інноваційного потенціалу нововведення, а й від

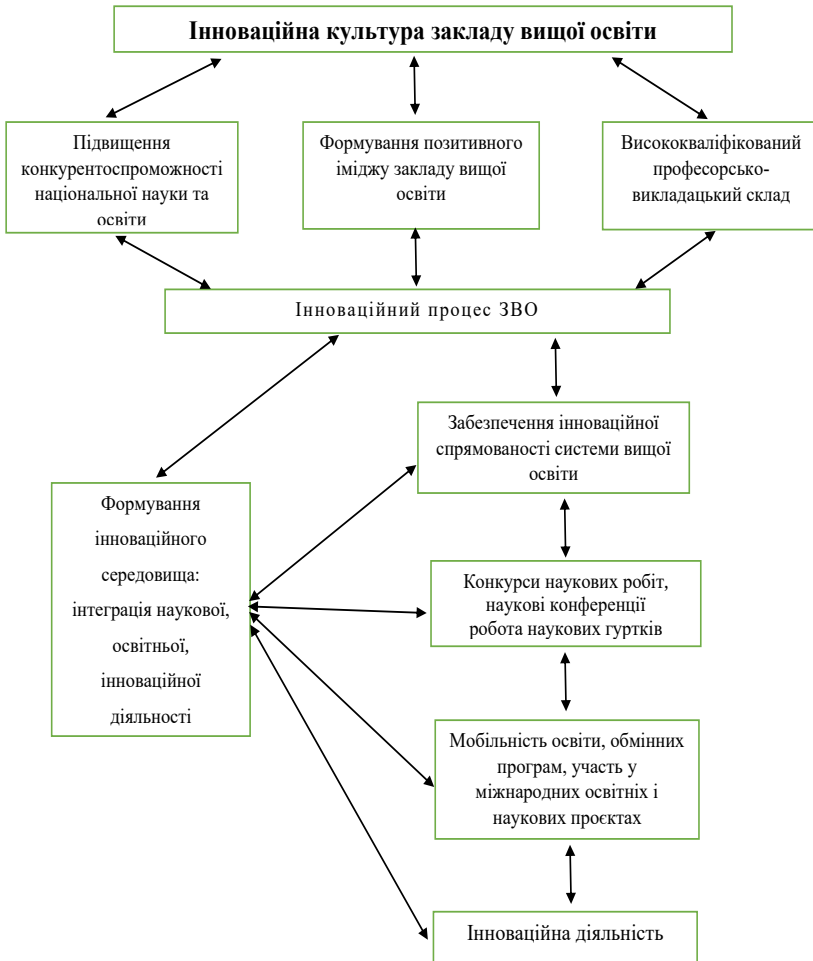
інноваційного потенціалу науково-педагогічного колективу й освітнього середовища, в якому впроваджуються інновації.

У ЗВО інноваційний процес формується із фундаментальних досліджень теоретичного характеру, які спрямовані на одержання нових наукових знань. Пріоритетне значення фундаментальної науки в розвитку інноваційних процесів визначається тим, що вона виступає генератором ідей, відкриває шляхи й нові області знання. Фундаментальні дослідження, як правило, втілюються у прикладних дослідженнях. Прикладні дослідження мають на меті вирішення конкретних практичних завдань і являють собою оригінальні роботи, направлені на отримання нових знань, пошук шляхів використання результатів фундаментальних досліджень; нових методів вирішення тих чи інших проблем.

Інноваційний процес впливає на інноваційне освітнє середовище, яке формує особистість фахівця з інноваційно-творчим мисленням та певними професійними компетентностями. Інноваційне освітнє середовище закладу вищої освіти – це інтегративна структурована цілісність із трьома рівнями організації: динамічний організм, що інтегрує взаємодії просторових відносин архітектурного, матеріально-технічного, соціокультурного (гуманітарного), інформаційно-технологічного, науково-педагогічного середовищ; сукупність концентрично побудованих компонентів: освітнє середовище кафедри, факультету, курсу, навчальної групи, бази практики (стажування); духовна спільнота, що виникає в міжсуб'єктній взаємодії й сприяє професійноособистісному становленню майбутнього фахівця [1, с. 17].

Формування інноваційного середовища як інтеграції наукової, освітньої, інноваційної діяльності є складовою інноваційної культури ЗВО. Забезпечення інноваційної спрямованості системи вищої освіти відбувається за рахунок активної наукової діяльності (конкурси наукових робіт регіонального, державного рівня; висвітлення інноваційних наукових здобутків на конференціях, робота в наукових гуртках над дослідженнями); мобільності освіти, обмінних програм, участі у міжнародних освітніх і наукових проєктах; інноваційній

діяльності (збільшенні частки наукових та науково-технічних досліджень, спрямованих на створення нових видів інноваційної продукції).

Концептуальна модель інноваційної культури закладу вищої освіти.

Таким чином, інноваційна культура ЗВО в умовах формування економіки знань стимулює науково-професорський склад та студентів й магістрантів виявляти і реалізовувати науково-освітній, інноваційний потенціал через постійне генерування, відбір, апробування та впровадження в дію нових ідей. При цьому важливо, щоб інноваційна активність мала не хаотичний, а впорядкований характер, спрямований на реалізацію стратегії інноваційного розвитку закладу вищої освіти, держави.

Використані джерела:

1. Бичко М. В. Інноваційне освітнє середовище сучасного медичного ЗВО як основа конкурентоспроможності медичної освіти. *Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика* : матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 19 березня 2020 р. Полтава, 2020. С. 16-18.
2. Інноваційна діяльність університетів України: аналітичний огляд : інформаційний бюлетень наукового проекту «Інноваційний університет – інструмент інтеграції в європейський освітній і науковий простір». Ужгород. 2015. Вип. 1. 159 с.
3. Дернова І. А., Боровик Т. М., Кравченко Л. В. Глобальний вимір конкурентоспроможності України = Global Dimension of Ukraine's Competitiveness *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 29-34.
4. Про вищу освіту : закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення : 12.01.2021).
5. Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» : від 16.01.2003 р., № 433 : закон України. *ВВР України*. 2003. № 13. Ст. 93.
6. Пруднікова О. В., Рожкова М. В. Інноваційна культура: проблеми правового регулювання. *Форум права*. 2011. № 3. С. 644-647. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_3_108 (дата звернення : 12.01.2021).

7. Рейтинг национальных систем высшего образования. Гуманитарная энциклопедия: Исследования. *Центр гуманитарных технологий, 2006–2021* (последняя редакция: 18.01.2021). URL: <https://gtmarket.ru/ratings/u21-ranking-of-national-higher-education-systems> (дата обращения : 12.01.2021).
8. Стояновський А.Р., Лежанська Т.В. Інноваційна культура як чинник розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення : 12.01.2021).
9. Ткаченко О. О. Імідж навчального закладу: поняття та сутність. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. № 1. С. 95-101. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2016_1_16fb_dl=446 (дата звернення : 12.01.2021).

УДК 930.2 (1-04)

Студінський Володимир,
професор кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, доктор історичних наук; член Національної Спілки журналістів України, Член Національної спілки краєзнавців України, Почесний краєзнавець України

ПРОФЕСІЯ В ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ: КРАЄЗНАВЧО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Під терміном «професія» розуміють рід певної трудової діяльності людини, яка володіє специфічним комплексом практичних знань, навичок, що були отримані в результаті навчання, досвіду, а також удосконалення практичних навичок. Професія є продуктом суспільного поділу праці, спеціалізації виробництва, ускладнення технічних та технологічних процесів. Таким чином, професія є історичним продуктом. З іншого боку культура, як сфера людської життєдіяльності, формується та розвивається у процесі виробництва, зокрема в системі розвитку продуктивних сил та виробничих відносин. Саме виробничі відносини виступають певним базисом формування та розвитку культури взагалі і професійної культури зокрема.

Професія в культурологічному плані постає певним морально-етичним симбіозом і формує певну філософію взаємовідносин у суспільному розвитку, у всьому його розмаїтті, суперечностях та повноті. Зокрема, американські вчені Д.М.Гаусман, М.С. Пірсон та Д.Сац зауважили, що виробництво загалом і професія зокрема формує відповідну моральність взаємовідносин індивідів – учасників виробничого процесу. При цьому актуалізується елемент раціональності культури поведінки [1, с.27-35]. В такому аспекті можна говорити і про формування корпоративної чи професійної культури.

У краєзнавчому плані дослідження професійної зайнятості населення в певний історичний період дає можливість зрозуміти тенденції та закономірності розвитку господарства, а також простежити певний технічний та технологічний розвиток професії. Показовим у цьому плані може бути краєзнавче дослідження М.К. Філіповича, що було присвячене обстеженню села Колодежному на Миропільщини, здійснене у 1925 році. Автор, разом із своїми колегами, дослідили такі сфері зайнятості як хліборобство, птахівництво, бджільництво, садівництво, кушнірство, рибальство, мисливство та ін. Своєрідність подібного дослідження дає можливість зрозуміти як склалися та організовувалися виробничі професії, технічний та технологічний аспекти, а також культура взаємовідносин. Цікавим, зокрема є опис цегельні. «На цегельні працюють 2 копальники, 2 біля глином'ялки, 4 формовщики – це постійні робітники, які є членами спілки будівельників. Формовщики одержують платню поштучно, заробляють приблизно 1,5 - 2 крб. в день. При потребі робітники наймаються до 15 чол., це для заготовки дров до печі, коли потрібно виносити цеглу чи навпаки» [2, с.51]. Уже цей короткий опис дає характеристику як кількості зайнятих на виробництві працівників, так і професійного складу зайнятих. До того ж присутня економічна складова оплати праці.

Не менш цікаві дані є про процес виробництва в кузні. Наприклад, М.К. Філіпович описує процес зварювання: «Коли потрібно зварити два шматки заліза, робиться це так: розігріваються обидва шматки у вогні до біла (гріють, пересипаючи білим пісочком), приклавши один до одного, на ковадлі б'ють молотком поки не звариться докупи» [2, с.49]. Цей опис дає можливість зрозуміти технологічний процес однієї із виробничих операцій на кузні. В даному моменті можна здійснювати порівняльний аналіз технологічного процесу в історичній перспективі при підготовці кадрів відповідної професії.

Власне технічний та технологічний прогрес зумовлює не лише зміну культури виробництва і виробничих відносин, але й зміну власне професій. Наприклад, у паперовій промисловості

України в період переходу від мануфактурного до машинного виробництва серйозно змінився професійний склад підприємств галузі. Зокрема, в умовах фабричного виробництва серйозно виросла роль і значення інженерних професій. Зміна технологічних процесів також вплинула й на формування робітничих професій. Наприклад, у 1900 році на Дитятківській паперовій фабриці робітники залучалися при варінні ганчір'я, для роботи на ролах, для відбілювання ганчір'я та целюлози, на папероробних машинах (самочерпках), парових котлах і машинах, саморізках, стопорізках, каландрах, у лабораторії та ін. [3, с.77].

При підготовці фахівців відповідної сфери можливо проводити певний порівняльний аналіз в динаміці розвитку професій. Краєзнавчий матеріал доповнює уявлення про соціальний, професійний і культурний стан населення певної території у відповідний історичний період. Краєзнавство, як окрема сфера історичного дослідження, може стати серйозним допоміжним інструментом у підготовці фахівців на сучасному етапі.

Використані джерела:

1. Hausman D.V., McPhearson, Satz D. Etyka ekonomii. Analiza ekonomiczna, filozofia moralnosci i polityka publiczna. – Krakow, 2017. – 719 s.
2. Філіпович М.К. Обстеження села Колодежно Миропільського району 1925 ку. – Малин: НДНЦ «ПринцепС», 2006. – 96 с.
3. Студінський В.А. Паперова промисловість України: XVI-XX століття. – Житомир: Волинь, 2004. – 268 с.

УДК 82-92:712.253:58(1-751.2)(477.41)

Чернецький Євген,

кандидат історичних наук (Україна), доктор гуманістичних наук (Польща), зав. відділу інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської централізованої бібліотечної системи, провідний науковий співробітник Меморіального музею-садиби І.С. Козловського, старший науковий співробітник Білоцерківського краєзнавчого музею

РОЗМОВА НА ВЕЛИКІЙ ГАЛЯVINI
(Інтерв'ю Євгена Чернецького, записане Віктором Шатуновим)

«III-IV ст. н. е. На північно-східній околиці Білої Церкви (р. Протока) та на західній околиці Шкарівки існувало поселення черняхівської культури. Цю культуру пов'язують з відомими з хронік антами та Антською державою чи союзом племен, на основі якого згодом з'явилася Дрєвньоруська держава. Черняхівці торгували з Римською імперією, про що свідчать численні знахідки римських монет та посуду.» – цей вислів, написаний у моїй книжці «Історія Білої Церкви: таємниці минулого та хроніка подій», надихнув мене поринути у події свого минулого життя, тому що 40-50 років – це теж вже унікальна особиста історія, ті сторінки життя, з яких складається особиста доля.

У своїй науково-дослідницькій роботі я намагаюся у більш широкому контексті дивитися на історичні документи, які на перший погляд здаються формальними та інформаційними. Коли читаєш багато праць філософів, починаючи з античності і до сьогодення, то, безумовно, це відбивається і на дослідженнях. Можна назвати це проявом взаємозв'язку, коли мій світогляд впливає на моє ставлення та відповідні висновки у моїх

дослідженнях як історика, та коли історичні матеріали впливають на мій особистий світогляд.

До закінчення школи я не мав жодного уявлення, що зможу займатися науковими дослідженнями, особливо у Білій Церкві. Мій батько був військовим, тому я навчався у різних школах. Але незважаючи на це, жодної четвірки по історії не було, виключно п'ятірки. Тобто, по історії я був постійно або кращим, або одним з кращих у класі.

Перша книжка, яку я подужав у другому класі, це була «Невмирущі знаки» Паоли Утевської, у якій розповідалося про народження писемності у різних народів світу. Подужав, це ще не означає, що зрозумів, але я її прочитав – мені було цікаво. Батьки збирали бібліотеку, особливо дідусь, який будучи електриком, захоплювався читанням історичних романів. Тому тут можна припустити і якісь генетичні впливи. Стосовно школи, я не можу не згадати про Геннадія Олександровича Полтавцева – мені дуже пощастило, що в останніх класах викладав історію саме він.

У цей час я займався збиранням марок. Коли ми жили в Угорщині, можна було за невеликі гроші купити великі конверти з різною кількістю марок, і там був весь світ, це просто фантастика! Можна було сидіти тижнями та все це розбирати, класифікувати. І от якраз розбирання цих куп, може і привело мене до зацікавленості класифікацією як такою. Це потім і стало моїм основним напрямком, якщо говорити про мої публікації та створення довідкової літератури.

Потім нумізматика. Я не пам'ятаю точно, коли поряд з нашими з'явилися угорські монети та і не тільки. А от коли ми поїхали до Білої Церкви, в сусідньому купе їхала жінка з Риму, вона була дружиною радянського дипломата. Вона везла з собою різні монети, не лише італійські, а й інших країн. Вона подарувала мені ватиканську монету і монету Сан-Марино, яка була дуже красивою, біла з жовтою вставкою.

У кінці 80-х і в перші роки Незалежності в Білій Церкві існував клуб колекціонерів. Він був як неформальна незареєстрована група, яка збиралася біля танцювального майданчика в центрі міста. У кожного були свої напрямки, ми

спілкувалися, обмінювали або купляли потрібні екземпляри. Там були монети, які десь знаходили, у когось в родині зберіглися. Були також масштабніші зібрання колекціонерів в Києві, які тривали аж до весни минулого року. Це вже був інший світ, інше спілкування, інші можливості, пропозиції. Тому, коли в кінці 91-го року я прийшов на роботу в музей як нумізмат, а тут були монети XVI-XVII століття, то я вже добре знав, як на них розшифровуються скорочені написи.

Підсумовуючи цей період, я можу зробити висновок, що для інтелектуального розвитку людини критично важливим є наявність відповідного їй середовища спілкування, щоб кожна дитина чи молода людина вже в ранні роки свого розвитку була ознайомлена з усіма можливостями, які є в суспільстві, для вдосконалення та вибору свого особистого напрямку в подальшому свідомому житті.

Тому, коли я вчився в університеті, у мене вже були свої уподобання, якщо йдеться про істориків. Як тільки почали видавати «Історію України-Руси», а це 10-томна монографія Михайла Грушевського, то я її не лише купив, я її прочитав, хоча вона написана дуже складною мовою, бо Грушевський її писав на той момент працюючи у Львові. Відповідно він прийняв тогочасну галицьку мовну модель. А це є головна праця його життя, яка містить виклад історії України від прадавніх часів до другої половини XVII століття.

Якщо говорити про моє зацікавлення містом, то тут вплинув Макс Вебер, німецький соціолог і політичний економіст. Саме читання його праць призвело до усвідомлення того, наскільки цікавим предметом дослідження є місто як соціальне і культурне явище. Також Фернан Бродель — французький історик, представник школи «Анналів», як один із основоположників системного аналізу. Коли я читаю їх книжки, то у мене як у дослідника, народжується маса ідей. З дослідників я відчуваю величезний вплив Юзефа Шиманського, польського історика і геральдиста.

Перше місце моєї роботи – це Білоцерківський краєзнавчий музей, який є потужним науково-методичним центром Правобережної Київщини. Тоді у 91-му році там працювало

багато співробітників, які вже сформувалися як історики, мали по 20-30 років стажу роботи, чимало їздили в експедиції, багато спілкувалися з людьми, зібрали багато експонатів для музею. Деякі з них мали фахову музейну освіту та досвід музейної роботи ще до Білої Церкви, хтось мав педагогічну або іншу гуманітарну освіту та кілька років роботи в музеї. Директор музею Людмила Михайлівна Діденко завжди намагалася знайти людей з якимись новими ідеями. І на той момент їй вдалося зібрати мабуть самий блискучий склад співробітників, у яких було багато зацікавленості, ентузіазму, креативності, зосередженості на своїй справі.

Фото 1. З директором Л. М. Діденко та співробітниками на краєзнавчих читаннях ім. о. Петра Лебединцева у Білоцерківському краєзнавчому музеї.

В музеї було надзвичайно цікаво. У перші місяці в мене було відчуття, що я перебуваю в якомусь казковому середовищі.

Особливо, наприклад, коли я заходив в кабінет і там відбувалася абсолютно звичайна бесіда між Олексієм Стародубом і Людою Томилович про долю, наприклад, археологічної колекції Дроздова чи Болсуновського. І вони про це спокійно розмовляли, як про якісь буденні, але дуже важливі для них речі, їх цікаво було слухати.

Фото 2. Білоцерківський археолог О. В. Стародуб доповідає на засіданні краєзнавчого клубу «Хронос» у центральній бібліотеці Білої Церкви.

А поринання в архівні матеріали і сама праця в архівах – це фантастично, і це стосується будь якого архіву. Я спеціалізуюся на періоді кінця XVIII – початку XX століття, відповідно, для мене базові є Центральний державний історичний архів України та Державний архів Київської області.

По-перше, це спілкування з минулим, ви тримаєте в руках автентичні документи або читаєте їх на плівках, реальні документи, які стосуються життя ваших предків, інших людей, чий підписи стоять в цих документах.

Зрозуміло, до джерел потрібно ставитися критично, тому що вони теж створювалися в певних умовах, вони можуть містити якісь спотворення, навіть свідому брехню, але в кожному випадку це є документи тих часів і вони створені реальними особами минулого життя. А публікації вже істориків як дослідників, зокрема і мої, то це вже наші інтерпретації, засновані на першоджерелах.

Праця в музеї різко активізувала зустрічі, спілкування, участь у конференціях. Завдяки цьому для мене визначною подією в 1998 році стало знайомство з Андрієм Гречилом, фахівцем у галузі спеціальних історичних дисциплін, зокрема геральдики, вексилології, фалеристики, емблематики та сфрагістики, та з іншими фахівцями, які об'єдналися в Українське геральдичне товариство з центром у Львові. Почалися щорічні поїздки на конференції Українського геральдичного товариства. А це вже фахове спілкування з дослідниками, науковцями по геральдиці, по спеціальним історичним дисциплінам, по генеалогії і не тільки з нашої країни, а й з країн Східної Європи.

У цей час я повністю поринув у наукові дослідження, це для мене стало пріоритетом, і тому на кілька років я залишив роботу в музеї.

За останні 5 років я повернувся до нумізматики, але вже не як колекціонер, а як науковець. І в цьому я відчуваю вплив наших науковців Олексія Стародуба і Володимира Павлюченка. Через спілкування з ними з'явилося зацікавлення археологічними знахідками на території Поросся, починаючи з скіфського періоду. Але найбільше мене зацікавив період часів Римської імперії, коли тут були готи, яких пов'язують з пам'ятками черняхівської культури. Досліджуючи ці знахідки, можна визначити, що відбувалося на цій місцевості і які люди там жили того часу. Через ці артефакти ми маємо змогу дізнатися про що вони думали, як вони жили, що і як вони при

цьому говорили, які їхні вірування, звичаї. Все, що ми знаходимо на пам'ятках, часто має на собі вплив інших культур або привезено сюди звідкілясь. Наприклад, з Балкан чи з Малої Азії, з Північної Африки чи з центральних провінцій Римської імперії, і це кидає світло на такі явища, як, наприклад, торгівля, ті ж війни. Мене це дуже цікавить і я намагаюся досліджувати в цьому напрямку.

Фото 3. В. І. Павлюченко (зліва на передньому плані) на засіданні краєзнавчого клубу «Хронос» у центральній бібліотеці Білої Церкви.

От тут, мабуть, ми підійшли до ключового моменту – у 2009 році мій вступ на докторантуру в Люблені та мій науковий керівник в Університеті Криштоф Скупенський – учень Ю.Шиманського, про якого я вже згадував. Оразу відзначаю, що коли починаєш вільно спілкуватися іншою мовою, наприклад, польською, то за її посередництвом маєш можливість знайомитися з дослідженнями науковців інших країн, з їх перекладами на польську. Польське наукове середовище має для мене велике значення. Заходиш у будь-яку польську наукову книгарню і там можеш придбати, якщо не все, то майже все!

З кожним прочитаним та опрацьованим дослідженням, з кожним науковцем, який зустрічається, з кожним новим пізнанням історичних подій та осіб із знайдених нових архівних документів все більше відчуваєш себе щасливою людиною.

Фото 4. На краєзнавчий зустрічі Білоцерківського рицарського кола.

І от тут я не можу не говорити про наставництво і успадкування. В першу чергу, потрібно, щоб у нашому місті була кар'єрна перспектива для тієї молоді, яка пов'язує себе з історичною наукою. Адже можна скільки завгодно захоплюватися історією, але, якщо молода людина не має можливості працевлаштуватися в цьому напрямку, наприклад, як історик-дослідник, то це все втрачає сенс. Людині потрібно на щось жити, молода людина має створювати родину, вона повинна її утримувати. Вочевидь, у нашому місті мають бути створені нові робочі місця для фахових науковців.

Можливо, Білоцерківський краєзнавчий музей зможе у перспективі стати більш потужним. У музеї величезні фонди, вони охоплюють всю сферу минулого і певною мірою сучасного часу. Це означає, що на базі музею за підтримки міста, області, можливо і національного бюджету мали б бути створені підрозділи різного напрямку. Тому, якщо ми говоримо про перспективу, то зрозуміло, що обмежуючись цією будівлею, неможливо реалізувати той же музей археології як повноцінний підрозділ, бо він сам потребує площі розміром одного з поверхів

будівлі існуючого музею. А у самому Білоцерківському музеї його стільки не треба. Тобто, в експозиції є відділ археології і його досить. Має бути картинна галерея – а про це вже довго говориться, років 30, а може й 40. Якщо створювати окремі підрозділи цього музею, які б спеціалізувалися на окремих напрямках, на окремих історичних періодах, то постала б і необхідність розширювати штати музею, піднімати його науково-дослідницьку спроможність.

Фото 5. Робота по систематизації архівних матеріалів.

Потрібно також створювати середовище, в якому відбуваються дискусії. Зрозуміло, що у мене велике бажання, щоб на краєзнавчі читання, «Хронос» та на інші формати таких зустрічей приходило більше молоді. Але вона має прийти сама з бажанням своєї безпосередньої участі. Для цього ще дитиною вона має потрапити у це середовище хоча б раз, хоча б для того, щоб визначитися – цікаво це їй чи ні.

Це інше питання, як молоді показати науковий процес таким чином, щоб їм було цікаво. До епідемії архіви, наприклад, проводили екскурсії переважно для студентів, тих, хто

спеціалізується на архівній справі. Їм особисто директор архіву або заступник показували повністю всю роботу архіву: тут працюють реставратори, а тут відділ древніх актів і працюють дослідники, готують публікації для архіву, текстів, а ось тут працюють фондовики, які готують справи до видачі в читальний зал, а це фонди, так вони виглядають, тут є співробітники, а тут стелажі зі справами, а це читальний зал, а ось каталог. Тобто, їм показували всі ділянки роботи архіву.

Це було б дуже цікаво для дітей. Якщо б кожна школа на рівні 5-го або 6-го класу відвідали, наприклад, Національну наукову бібліотеку України ім. Вернадського і щоб там їм провели екскурсію. Щоб побачили від моменту, коли приходять в бібліотеку, як виглядають фонди бібліотеки, як там готують книжки, як ліфтом їх піднімають, видають, приймають назад. Також можна показати національний музей з фондами, науковим архівом, реставраційними майстернями. Ще можуть бути Національні університети "Києво-Могилянська академія", ім. Т.Г. Шевченка, імені М. П. Драгоманова і т.д. Але показати повністю всі підрозділи для того, щоб дітям вже в цьому віці закласти ті можливості, які існують для їх подальшого розвитку, а вони самі вже вирішать, що для себе вибрати.

Але, якщо ми покладаємо це тільки на рівень «хто хоче, той нехай сам і їде», то будемо залежати тільки від конкретного директора і конкретного вчителя, а у нього для цього, як це часто буває, немає ні часу, ні грошей. Тому це має бути обов'язкова загальноміська програма.

УДК 331.54(091):316.612

Шатунов Віктор,*культуролог, режисер, голова ГО Центр мистецтв та духовної культури «Образ», здобувач НАКККиМ*

ІСТОРІЯ ПРОФЕСІЇ ЯК МОТИВАТОР ТВОРЧОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Необхідність передачі нагромадженого виробничого, соціального і духовного суспільного досвіду новим поколінням, підготовка цих поколінь до життя і праці привела до того, що навчання і виховання дуже рано виділились в самостійну суспільну функцію.

Знаючи минуле, його проблеми, помилки і здобутки потрібно переносити позитивний досвід в майбутнє. Тому кожна молода людина, яка піклується про свою долю та стоїть перед вибором властивого їй особисто шляху життя, крім загальної історії повинна знати історію свого краю, свого помешкання, своєї родини і своєї професії. Об'єктивне осмислення історичних відомостей про свою професію, ознайомлення з відповідними пам'ятками сприяє формуванню у молодой людини образного мислення. А від цього, в свою чергу, залежить здатність її через розуміння розвитку минулих технологій або методів проводити аналогії із сучасними та знаходити шляхи їх вдосконалення у своїй фаховій діяльності [2].

Таким чином, історичні факти та історії життя видатних особистостей стають каталізатором процесу розвитку людини як особистості з високою професійною культурою. Чим ближче людина до усвідомлення своєї сутності, тим у більшій мірі вона

знаходить своє місце в суспільстві, відчуває особливість не тільки в собі, а й в інших оточуючих її людях.

Тому, враховуючи, що вирішальним чинником суспільного розвитку є творча людина, акцент у сучасній освіті переноситься на формування в дітей та молоді нових якостей особистості: креативності мислення, комунікативності, уміння логічно мислити й робити правильний вибір у своїй майбутній професійній діяльності, бути відповідальними й самостійними тощо. Лише творча особистість в сучасних умовах може мати професійні досягнення, здійснювати самореалізацію та самоствердження, стати успішною особисто і зробити успішною свою родину [3].

Відомо, що кожна людина живе у своїй системі цінностей, які покликані задовольнити саме її потреби. Якщо людина дбає про своє вдосконалення як фахівця то і самі цінності, їхня ієрархічна структура носить саме такий конкретно-історичний і особистісний характер.

Тому-то, основою для самореалізації творчої особистості, безперечно, є творча діяльність згідно її професійного напрямку, що характеризується творчою активністю, цілеспрямованістю, свободою вибору засобів самовираження та ступенем соціально активної задіяності людини у суспільних відносинах.

Творча активність має наступні характерні ознаки: новизна, оригінальність (творчий стиль, багатство індивідуальної натури), комунікація (самовираження та самореалізація), ціннісність (соціальна й особиста), незапланованість, надситуативність, безкорисливість творчої діяльності тощо. Тому ще з дитинства для розвитку творчої активності впроваджується метод виникнення й розв'язання творчого завдання, проблемної ситуації, а джерелом – внутрішній саморух особистості до творчої самореалізації та самовдосконалення.

Проявляючи свою активність, творча людина, завдяки розумінню цінності збереження історії своєї професії чи фахового напрямку, використовує сприятливу суспільну атмосферу для збереження існуючих та створення нових історико-культурних пам'яток, маючи певне розуміння їх ролі у формуванні світогляду українського суспільства та відповідні

навички у краєзнавчий та історико-культурній діяльності. Це визначає її соціальну поведінку та здатність впливати на суспільства [2].

В теренах інформаційного буму, швидкості життя і великої кількості буденних задач особистість часом губиться і втрачає свій особистісний потенціал, свою природу, свою творчість, яка є даром і адаптаційним механізмом у вирішенні будь-яких соціальних задач. Для прояву свого таланту, обдарування людині необхідно відчувати, розуміти, приймати і любити себе, що стає базою для творчої соціалізації у суспільному круговороті. Слід згадати про розмежування соціалізації на пасивний процес, який характеризується підкоренням особистості суспільним нормам, законам, настановам, і на активний процес, який характеризується творчим внесенням змін у соціальне середовище (нові норми, стратегії тощо).

Саме таким активним процесом і є реалізація себе як особистості на двох рівнях: репродуктивному і творчому. На репродуктивному рівні здійснюється найпростіший спосіб самореалізації, коли суб'єкт зберігає певне співвідношення з оточенням, середовищем, не ігноруючи їх, але при цьому зберігаючи себе як цілісність. Другий рівень самореалізації – творчий – це процес самовиховання, перетворююче ставлення до себе, розвиток особистісних якостей не лише заради власних потреб, а й заради потреб, інтересів конкретного соціуму, спільноти. Тому принцип ставлення до життя як до творчої задачі, в якій людина сама свідомо обирає цінності й цілі свого буття та самостійно знаходить засоби їх досягнення, реалізується завдяки знанням та навичкам своєї професійної обізнаності, які вже є у особистості або які вона постійно вдосконалює. Це дає їй змогу стати соціально активним громадянином [4].

З погляду соціології, творча активність завжди соціально спрямована, вона сприяє залученню до творчості якомога більше активних та здатних до культуротворчої діяльності мешканців міста, незалежно від їх професійного фаху, допомогти їм розкрити незадіяний потенціал та надати можливість для самореалізації.

Тому, говорячи сьогодні про історію професії як одного з факторів творчої соціалізації, який сприяє розвитку самосвідомості особистості як громадянина, прагненню до постійного самовдосконалення та зростанню відповідальності за сьогоднішнє – ми піднімаємо її до рівня соціокультурного феномену.

Використані джерела:

1. Гаврилюк В.Ю. Творча активність старшокласників як психолого-педагогічна проблема // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць. – Вип. 8. – Кн. 1. – К., 2005. – С. 95-100.
2. Жукова О. В. Пам'ятки історії та культури України як специфічний вид культурної цінності // Культура України. Збірник наукових праць. – Випуск 33. – 2011. – С. 169-175.
3. Мороз П. В. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник / Мороз П. В. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 128 с.
4. Сторож О.В. Теоретичні основи вивчення творчої соціалізації особистості // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том VI: Психологія обдарованості. – Випуск 15. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. – С. 329-339.
5. Туріна О. Культуротворчі чинники творчої соціалізації особи / О. Туріна // Вісник Книжкової палати. - 2011. - № 1. - С. 35-40.

УДК 378.013.43:33

Юхименко Петро,
*професор кафедри економіки та економічної
теорії Білоцерківського національного
аграрного університету,
доктор економічних наук*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА

Жителі нашого міста в числі яких і студентство нашого університету живуть в середовищі, яке їм доводиться свідомо весь час підтримувати в певному порядку уже в новому ринковому середовищі. Цей порядок на мікро- та макрорівнях дозволяє їм справлятися з незручностями природного середовища і забезпечувати собі можливість задовольняти потреби, що постійно виникають. Назва цього порядку – цивілізація. Це всеохоплююче поняття, але ми поведемо розмову тільки про один з блоків цивілізації – історико-економічне середовище та роль у ньому соціального капіталу, зокрема економістів, які є провідниками впливу на розвиток економічного потенціалу громади. Економіка — це поведінка фірми, підприємства, людини. Тільки нині економісти підійшли до розуміння важливого фактору розвитку — поведінки, що обумовило виникнення нового напрямку в економічній теорії — поведінкова економіка. На відміну від розширених повноважень та збільшених фінансових ресурсів, які органи місцевого самоврядування об'єднаних громад отримують унаслідок децентралізації, про кадрове забезпечення потрібно буде подбати самостійно. І якщо проаналізувати економічну архітектуру нашого міста, то у всіх її інститутах (фірмах, банках, страхових компаніях, в урядових органах, університеті

тощо) ви знайдете людей, на візитній картці яких буде написано "економіст". Чим обумовлена важливість формування професійної культури та активної громадянської позиції майбутнього економіста?

Найважливіше, що потрібно усвідомити, це зміна інституціонального середовища, яке вимагає переходу до розуміння значимості в ньому "ми". Оскільки економічна наука вивчає поведінку людини, то вона належить до категорії суспільних наук, так само як історія або філософія. Але на відміну від історії чи філософії, економіка – наука дуже конкретна, побудована на аналізі цифр і використанні різного роду методів розрахунків, іноді досить простих: чотири дії арифметики плюс ступеня, а іноді досить складних. Проте спектр економічних спеціальностей дуже широкий, що притягає в економіку найрізноманітніших людей, які можуть реалізувати свої амбіції і від яких в значній мірі залежить економічний розвиток громади міста. В середовищі представників різних за фахом вони є базовою складовою соціального капіталу, природнім накопичувачем якого є місто. Саме від економічної і юридичної безграмотності найбільше страждає громада, суспільство в цілому. Відмічені дві спеціальності є фундаментом спроможності громади, яка має бути і економічна, і фінансова, і управлінська. Пріоритет тут можна віддати управлінській, проте без цієї тріади скільки б грошей не вкладали в розвиток громади — результату не буде.

БНАУ готують фахівців з економіки різного профілю. Об'єднують їх важливі спільні риси — особливе мислення, яке дозволить в майбутньому фахівцеві вибудовувати моделі економічних процесів і здійснювати складні математичні розрахунки. Чим ширший світогляд майбутнього економіста, високий рівень культури, знання, тим ефективніша буде віддача на практиці. На рівні нашого міста — це золотий фонд соціального капіталу, який своїми діями має сприяти віддаленню розуміння двох категорій — "клан" і "місто". Адже і там і там фундаментом є соціальний капітал, проте в першому переважають неформальні правила, у місті — формальні правила. Суспільні науки формують у майбутнього фахівця

усвідомлення обмеженості правил, їх цінності для громади міста, формують свідому готовність слідувати цим правилам у випадку необхідності захищати їх.

Варто відмітити, що формуванню такої громадянської культури сприяє і середовище в якому проживаєш. Студенти нашого університету є невід'ємною складовою громади нашого міста. Проте, дивним для нас виявились результати опитування серед студентів економістів стаціонарної форми навчання молодших курсів нашого університету (200 чол. 1-2 го курсу). Серед них тільки 5 % цікавляться процесами, які відбуваються у світі і житті громади нашого міста, реагують на зміни та діють в різний спосіб. Тому недивним виявився й інший аспект, майже ніхто не знає про молодіжну політику в місті, традиції, молодіжні гранти тощо. Віддаленість від вирішення проблем молоді міста, його історичних традицій, відсутність активної громадянської позиції не сприяє в майбутньому прояву громадянської культури, формуванню громадянського суспільства. Адже в цьому середовищі проходить формування підґрунтя розвитку та зростання територіальної громади — згуртованість її мешканців. Не вдаючись до наукового аналізу національних рис, менталітету, культурного коду хотілось би лише підкреслити, що це нагадує прислів'я: «Біда, коли один в бороні, а десять в стороні», «Копа (судна громада в XVI ст.) переможе й попа» та інші. Навіть якщо зануритися в етимологію українського словосполучення «громадянське суспільство», помічаємо, що йдеться про суспільство, яке об'єднує громади (згуртовані, організовані групи людей). У нас досить гарне місто з прекрасними історичними традиціями так званої «вечевої демократії», магдебурського права, козацького самоврядування, які внесли риси західноєвропейського міського устрою і які мають примножуватися і сучасними майбутніми фахівцями в умовах євроінтеграції, максимально їх українізувати. Тому уже з першого курсу навчання необхідно залучати майбутніх фахівців до активної участі в житті громади, демонструвати високий рівень громадянської культури, жити проблемами молоді міста, примножувати його історичні традиції. В іншому випадку їх будуть підхоплювати “клани”.

Людина, що живе не тільки сьогодні, а й цікавиться минулим рідного краю, міста, села, краще уявляє той локальний історичний ландшафт, на тлі якого відбувалися великі і малі події. Ці історичні знання не лише посилюють зв'язок із землею, вони також дають розуміння тенденцій та перспектив подальшого розвитку міста, суспільства і місця в ньому самої людини. Виявляється, що ще у далеку давнину люди, які проживали на певній території або населеному пункті, об'єднувались в найбільш близькі до них соціальні структури, серед яких були і громади. Тому активна участь у житті громади міста майбутніх фахівців — це об'єктивна необхідність формування громадянської позиції, відчуття відповідальності за майбутнє міста в якому проживаєш. Це дієвий вплив активної, освіченої з інноваційним мисленням частини територіальної громади на діяльність органу місцевого самоврядування та його посадових осіб. Відмітимо, що згуртованість є національною рисою або ж культурним кодом українців і його треба тільки відновити, що є завданням сучасної молоді і її авангарду — молодих фахівців. Адже людина набуває риси тієї нації, серед якої формується та живе.

Природу соціального капіталу визнано визначати через сукупність норм поведінки, довіри і мережевої діяльності. Вони ґрунтуються на знаннях, які забезпечують цикл економічних дисциплін. Разом з тим широту мислення, громадянську позицію формують суспільні науки. Будь-який фахівець у галузі економіки повинен мати добре розвинене вміння аналізувати, знаходити різні шляхи вирішення однієї і тієї ж задачі, не цуратися програмування і враховувати соціальні наслідки дій. Він має бути технологом своєї справи, яка має приносити результати фірмі, громаді, державі в цілому. Розуміння суспільної складової цієї технології майбутнього економіста закладають суспільні науки. Вони закладають фундамент, на якому зростає людський капітал, який є найважливішою складовою інтелектуального потенціалу майбутнього економіста. Він є первинним поняттям і трактується як здатність особи (фірми, держави, суспільства) за сприятливих умов накопичувати та використовувати акумульовані знання,

здібності (може тільки інтелект) з метою створення матеріальних і духовних цінностей. За оцінюваннями Світового банку високий рівень інтелектуального капіталу у загальному складнику успіху розвитку складає 64%, фізичний — 16%, природний – 20% [1]. А якщо взяти наше місто, то можна стверджувати, що громада використовує не більше третини наявного людського капіталу, зокрема і того, що зосереджений в молодіжному середовищі університету. Студенти в якійсь мірі віддалені від молодіжних проблем громади, розвитку її історичних традицій, пізнанні нового інституціонального середовища децентралізації, яке вимагає зміни мотивів діяльності майбутнього фахівця від “я” до “ми”.

Інтелектуальний капітал міста в сучасних умовах має базуватися на потенціалі соціальних та економічних інновацій, носіями яких є сучасні економісти. Специфіка соціальних інновацій полягає в тому, що в центрі уваги знаходиться людина, її відношення до світу, пізнавальні здібності, духовні потреби і її ініціативи та активності, що в значній мірі формується в стінах нашого університету. Формування та інтенсивний розвиток інформаційно-знаннєвої економіки обумовлюють перетворення цього інтелектуального капіталу на рушійну силу розвитку та глобальну конкурентну перевагу національних місцевих господарських систем, ядром яких є економіка. Вона є результатом поведінки інститутів її архітектоніки. Тому результативність визначається умінням, високим рівнем культури поведінки, в якій пріоритетом виступає суспільне, а не власне, реалізацією на практиці відкритого соціального капіталу. Відкритий соціальний капітал (люди Патнема, які дбають в першу чергу про суспільне, а потім про власне), як правило, сприяє розвитку, тоді як закритий капітал (люди Олсона, які дбають в першу чергу про власне, а потім про суспільне) може стати його гальмом, відволікаючи ресурси і енергію суспільства на перерозподільну боротьбу за ренту для власної наживи. Тому суспільні науки важливі у відношенні формування і розуміння значимості дотримання норм моралі у своїх діях. Хоча тут має сприяти і сформоване інституціональне середовище в місті, яке віддаляє можливість

залучати цей соціальний капітал до “кланів” і всіляко сприяє його використанню в інтересах міста, громади, їх економічної архітекτονіки. В цьому аспекті важливо максимально наблизити навчання до виробничих та управлінських структур, які сприятимуть максимальній конвертації набутих знань та формуванню потенціалу соціальної позиції майбутнього фахівця. Саме тут майбутній економіст має усвідомити, що позитивні економічні наслідки досягаються завдяки сприянню колективним діям. А успіх загального примножить і задоволення потреб індивідуального. Таке наближення сприятиме зростанню довіри роботодавців до молодих фахівців, формуванню почуття відповідальності за тим, що відбувається в місті, сприяє соціальній згуртованості. Остання відображає наявність спільних цінностей і міцних соціальних зв'язків у суспільстві, а також згоду його членів виконувати свої спільні обов'язки [2].

Почуття відповідальності є показник громадянської культури (хоча цей показник зменшується із зростанням доходу). Її рівень здійснює прямий вплив на загальний стан у місті не опосередкований органами влади. Високий її рівень створює важливе суспільне благо — ефективну і підзвітну громадськості владу, нового інституціонального середовища в умовах децентралізації. Нове інституціональне середовище має бути спрямоване на збереження та розвиток інтелектуальної складової міста, сприяти зміні парадигми управління, яка полягає у зміні процесу комунікації між владою та суспільством, під час якого встановлюються цілі, пріоритети, віднаходяться форми, методи і процедури досягнення мети та, відповідно, знижуються трансакційні витрати, на які витрачається лівова частка бюджетних коштів (до 30%) [3]. Це має відчувати молодь, в авангарді якої молоді люди з вищою освітою через активне залучення їх до процесу творення.

Будучи важливим освітнім центром міста, майбутні фахівці університету мають через тісний зв'язок із виробничими структурами і органами місцевого самоуправління відчутти нове середовище ринкової економіки, процес переходу від “я” власник до “ми” власники. В цьому середовищі серцевиною є соціальний капітал, який є сукупністю відносин, що породжують

дії, і ці відносини пов'язані з очікуванням того, що інші економічні агенти виконують свої зобов'язання без застосування санкцій. Тут майбутні фахівці з економіки пізнають неформальні правила або норми, яких дотримуються словами Ф. Фукуями "члени груп, що дозволяє їм взаємодіяти один з одним" [4]. Відчуття такої нової інфосфери спонукає до позитивних дій молодих фахівців на практиці, згуртованості молодіжного ядра громади. Знанню основу цих складників моралі майбутнього економіста закладають суспільні науки в стінах університету, впевненість у їх життєвості дає нова інфосфера, яка формується в середовищі громади міста під впливом різних обставин.

Важливість тісної співпраці БНАУ з виробничими структурами і органами самоврядування дає змогу відчутти майбутньому економісту, що ринкова економіка не обмежується контрактами, фінансовими моделями, які максимізують прибуток у короткостроковій перспективі, а й передбачає такі "неформальні" категорії, як довіра, лояльність чи мораль. Без цих складників неможливі встановлення і підтримка верховенства закону, що є основою ефективності органів самоврядування і економічних інститутів. Крім того, від запасів соціального капіталу міста залежать ефективність функціонування формальних інститутів та якості державного управління (вплив на економіку у "вертикальному напрямку"). Соціальний капітал міста, який формує наш університет, і формальні інститути взаємодоповнюють одне одного, оскільки покликані вирішувати спільні завдання, а за достатнього запасу першого з них, потреба в державному регулюванні значно скорочується (мінімальне застосування політико-адміністративного капіталу, пов'язаного із здатністю одних агентів регулювати доступ до ресурсів і видів діяльності інших). Тому, починаючи із стін університету, майбутній економіст має усвідомити важливість захисту формальних інститутів від їх нецільового використання (отримання приватної вигоди за суспільний рахунок). А будучи залученим особисто до якогось проекту, студент буде берегти створене, відчувати свій вклад і не дозволить ні собі, ні комусь марнувати створене.

У цьому контексті за умов демократії особливим суспільним благом є підзвітність влади, тісне спілкування з громадою, а дійовий контроль суспільства над нею вимагає існування такого типу соціального капіталу як громадянська культура, основи якої закладають суспільні науки, тісне спілкування з організаторами виробництва, органами самоврядування. В цьому важливість тісної співпраці економічного факультету університету і інститутів архітектури економіки міста у формуванні громадянської культури майбутнього економіста.

Висновок. На нашу думку, значно сприяли б зміцненню соціального капіталу в місті за рахунок високо інтелектуальних з активною громадянською свідомістю економістів, наступні кроки:

- активне залучення економістів університету до мобілізації ресурсів новоствореної громади з метою ефективного впливу на її розвиток, вирішення найбільш актуальних соціальних проблем місцевої громади;

- зміцнення неформальних довірчих та партнерських зв'язків, через активну співпрацю роботодавців і органів місцевого самоврядування, чіткий зворотній зв'язок із потенціалом економістів університету значно б посилювало довіру та солідарність в межах громади, ефективність прийняття стратегічних рішень розвитку та вдосконалення молодіжного соціокультурного середовища;

- розширення регіонального ринку праці для забезпечення зайнятості майбутніх молодих фахівців та збільшення рівня соціальної єдності, відкритості та доступності інформації;

- інвестиції в населення через університетську освіту й оздоровчі ініціативи з використанням інфраструктури міста для студентів, навчання та перекваліфікація економістів міста згідно з європейськими стандартами, які активно запроваджуються в сучасній університетській освіті.

Використані джерела:

1. World Development Report 1997. The State in a Changing World. – The World Bank, Oxford: Oxford Univ. Press, 1997, June, – 226 p.,
<http://documents.worldbank.org/curated/en/518341468315316376/pdf/173000REPLACEMENT0WDR01997.pdf> .
2. Кирилюк В. В. Сучасні підходи щодо визначення рівня соціальної згуртованості суспільства/ Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2014. № 1. С. 384-389. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2014_1_64 .
3. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. Львів: Кальварія, 2017. 164 с. С. 84. URL. <https://www.google.com/search?q=УКРАЇНА+2030%3A...>
4. Фукуяма Ф. Доверия, социальные добродетели и путь к процветанию: пер. С англ. Москва, АСТ, 2001. 302 с. С. 43.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ

УДК 37.013.43:004.422.422

Віговська Олена,*майстер виробничого навчання Державного вищого навчального закладу «Білоцерківський механіко-енергетичний технікум»*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОПЕРАТОРІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ

Професійна культура майбутніх операторів інформаційно-комунікаційних мереж – феномен складної структури, визначення якої потребують теорія і практика професійної школи, оскільки з неї має виходити організація навчально-виховного процесу, формування і розвиток загальної культури учнів, їх професійна підготовка та професійне становлення.

Навчання професії оператора інформаційно-комунікаційних мереж покликане забезпечити особистості здобуття освітньо-професійної кваліфікації та формування ключових компетенцій, виховання психологічної готовності до майбутньої професії.

За Г. О. Баллом [2], професійну культуру особистості характеризують:

- творче здійснення праці (володіння стратегіями творчої діяльності, загальновідомими, а також неформалізованими особистісними знаннями, розвиненість професійної інтуїції);

- розвиненість професійно важливих компонентів мотивації та самосвідомості (любов до своєї професії);

- максимальне спрямування інструментальних здібностей особистості (включно з її творчими можливостями) на реалізацію притаманного конкретній професії провідного нормативного сенсу;

- відсутність так званих «професійних шор»,
- відкритість світовим досягненням,
- долученість до інших галузей культури тощо.

Найголовнішим атрибутом феномену професійної культури А. О. Харченко [7, 91] вважає активний і свідомий прояв її в процесі професійної діяльності. При цьому виявляється діалектика взаємовідносин між характером цієї діяльності та розвитком професійної культури, яка полягає в тому, що, з одного боку, збільшення досвіду і вдосконалення характеру діяльності активно сприяють формуванню і розвитку професійної культури. З іншого ж боку, розвиток рівня професійної культури збагачує практичний досвід, змінює характер діяльності та ціннісне ставлення людини до неї.

Одна з ключових проблем, яку необхідно вирішити на шляху реформування підготовки ІТ фахівців, – якомога більш раннє залучення студентів до виконання практичних проектів в умовах, якомога більш наближених до реальних. Йдеться і про індивідуальну роботу, і про участь студентів у великих групових проектах, оскільки саме цього вимагає сучасна програмна інженерія, і саме такою роботою випускникам найвірогідніше доведеться займатися у повсякденній професійній діяльності.

Фото 1. Оператори інформаційних комунікаційних мереж.

Процес формування професійної культури фахівців комп'ютерних спеціальностей доцільно реалізовувати за наступними етапами. На перших курсах доцільно забезпечити опанування учнями системи теоретичних знань. На етапі переходу від навчального до професійно-навчального процесу необхідно забезпечувати набуття практичних навичок такого ділового та професійного спілкування, яке властиве саме цій фаховій діяльності. Це передбачає засвоєння ними ціннісних пріоритетів, ідеалів, гуманістичних цілей і моделей поведінки.

Позиція людини як суб'єкта професійної діяльності починає формуватися значно раніше, ніж розпочинається сама діяльність, тому на її розвиток треба впливати вже від початку навчання. Професійна позиція учня базується на системі ціннісно-смыслових позитивних ставлень до: діяльності, її особливостей, умов, результатів; соціокультурного простору, можливостей детермінації середовищних систем можливостями вибраної професії; усвідомлення себе у професії.

Фото 2. Схематичне уявлення комп'ютерної мережі обчислювальної техніки.

Фото 3. Образне зображення розвитку комп'ютеризації.

Освіта виступає ланкою поєднання людини і культури, допомагає набути знання, уміння, навички, формує світогляд, допомагає самовизначитись та самореалізуватися. Поєднання історично культурних цінностей з професійними є домінантним та сприяє формуванню в особистості відповідного реагування на професійно значущі ситуації, активізує її творчий потенціал, спонукає до виконання своїх професійних обов'язків з отриманням задоволення від роботи.

Використані джерела:

1. Аніщенко О. В. Професійна культура / О. В. Аніщенко // Енциклопедія освіти / [Акад. пед.наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень]. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — С. 724—725.
2. Балл Г. О. Категорія «культура особистості» в аналізі гуманізації загальної та професійної освіти / Г. О. Балл // Педагогіка і психологія професійної освіти : результати

досліджень і перспективи / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. — К., 2003. — С. 51—61.

3. Зарецкая И. И. Профессиональная культура / И. И. Зарецкая // Энциклопедия профессионального образования / под ред. С. Я. Батышева. — М. : Российская Академия образования, Ассоциация «Профессиональное образование», 1999. — Т. 2. — С. 384—385.

4. Мирошніченко Н. О. Роль соціально-психологічної служби в процесі адаптації студента першокурсника у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Н. О. Мирошніченко. — Режим доступу : <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/lang-1/referat-152/index.html>.

5. Пономарьов О. С. Формування професійної культури фахівців у системі завдань педагогіки вищої школи / О. С. Пономарьов // Наукові праці. — Миколаїв : МДГУ ім. П. Могили, 2006. — Т. 46. — Вип. 33, Педагогічні науки. — С. 43—47.

6. Траверсе О. О. Професійна культура як інтегративний чинник фахової підготовки і виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів / О. О. Траверсе // Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. — К., 2003. — С. 238—243.

7. Харченко А. О. Проблеми формування професійної культури в системі підготовки ІТ / А. О. Харченко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць / За ред. Л. Л. Тovaжнянського, О. Г. дискурс, 2015, № 2 (10). 156

8. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. — 6-те вид., випр. і доп. — К. : Знання, 2007. — 230 с.

УДК 356.33:355(477)

Воровський Андрій,
*заступник командира з медичної частини
Білоцерківського військового госпіталю,
лікар-хірург*

РОЗВИТОК ВСІХ ЛАНОК ВІЙСЬКОВОЇ МЕДИЦИНИ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ БОЄЗДАТНОСТІ ВСЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА

Історично так склалося, що війна завжди вносила свої корективи у службі військових медиків, багато з яких потім втілювалося в загальну медичну практику. Згадаємо перш за все Миколу Івановича Пирогова, засновника військово-польової хірургії. Він запровадив зовсім нові методи догляду за пораненими. Під час Кримської війни він запровадив новий напрямок надання медичної допомоги хворим та пораненим, які постраждали на полі бою. Одним з таких напрямків було залучення жінок до медичної допомоги в якості сестер милосердя, яких потім почали називати медичними сестрами. Поранені та хворі солдати та офіцери потребували не тільки проведення медичних операцій, а й постійного догляду, своєчасного виконання медичних процедур та прийому ліків. Крім того треба було підтримувати моральний стан поранених бійців, які були переважно молодими хлопцями та, знаходячись на чужині, сумували за своїми близькими та своїм рідним краєм.

Як свідчать історичні документи, саме в цей час була заснована Хрестовоздвиженська община сестер милосердя, призначення яких полягало в догляді за пораненими та хворими воїнами. Сестри милосердя проходили спеціальний курс

навчання у клініках та лікарнях. Після здачі іспитів вони давали присягу. Потім вони їхали в район бойових дій.

М.І. Пирогов розділяв сестер на три групи: медичні сестри, аптекарські сестри та сестри-господарки. Медичні сестри допомагали лікарям при операціях та перев'язках, а також спільно із фельдшерами готували перев'язочні засоби. Аптекарські сестри готували необхідні медикаменти, спостерігали за видачою ліків та контролювали діяльність фельдшерів. Сестри-господарки сліdkували за чистотою білизни і взагалі за утриманням хворих.

Спостерігаючи, як жінки наглядали за своїми підопічними, Микола Іванович запровадив напрямок надання медичної допомоги хворим безпосередньо на полі бою. Також він розробив тактику медичного сортування, евакуації.

Фото 1. Засновник військово-польової хірургії М.І. Пирогов у госпіталі під час військової кампанії.

Під керівництвом М.І. Пирогова медичні сестри не тільки допомагали лікарям врятувати життя багатьом тисячам поранених військових, але і позначили новий напрям в області

військової медицини — введення приватної допомоги на війні і жіночого догляду за пораненими [1].

Як правило, кожна медична сестра стає руками лікаря, адже є тільки кілька лікарів на відділенні, а медичних сестер майже з десяток. Це тому що лікар дає призначення, дає розпорядження, що треба робити кожному хворому, а безпосередньо виконавцями всього є медичні сестри. Навіть зараз у сучасних назвах з'явилося таке слово «асистент лікаря». Медичні сестри насправді стають асистентами лікаря, допомагають і беруть безпосередню участь в лікуванні того чи іншого пацієнта.

І зазвичай, як показує військово-медична практика, завжди успіх надання будь-якої медичної допомоги полягає в організації роботи медичних сестер. Тому, коли вони всі розставлені на свої позиції, виконують свій вузький обсяг роботи, яку їм призначено лікарем на певному етапі, то тоді у більшій кількості поранених та травмованих є шанси вижити навіть у самих критичних ситуаціях.

В хірургії, наприклад, є два напрямки медичних сестер – операційні і постові медичні сестри. Операційні медичні сестри входять у склад лікарсько-сестринських бригад хірургічної групи, яка виїжджає на передову для безпосередньої допомоги під час операції. В той же час постові медичні сестри обслуговують пацієнтів у післяопераційний період.

Фото 2. Військові медики на території Білоцерківського військового госпіталю.

Важливість та необхідність участі медичної сестри у підтримці боєздатності війська саме зараз постає досить актуальним. Тому це потребує спеціальної підготовки під час навчання у медичних учбових закладах. Необхідно відновити програму спеціальної військової дисципліни. Тим більш тому, що зараз є великий досвід у веденні сучасної війни. У нас багато чого помінялося навіть з часів афганської війни. Все більш з'являється тенденція наблизити медичну допомогу якомога ближче до передової і надавати її одразу ж у перші хвилини після поранення.

Фото 3. Евакуація пораненого бійця під час бойових дій.

І от тепер, з появою війни на Донбасі, ми до цього безпосередньо повернулися. Стає все більш важлива наявність певних обов'язкових медичних знань саме і у медичної сестри. Вся сутність полягає в тому, що одночасно поступає багато поранених та травмованих, яким потрібно терміново надати допомогу. Це в звичайній практиці мирного часу лікар працює окремо з кожним пацієнтом, використовуючи весь спектр

засобів та обладнання, який у нього є в наявності. Але при одночасному враженні, навіть, якщо не брати тільки війну, а взяти також якусь автогенну катастрофу, вибух чи ще щось, коли одночасно стає жертвами багато людей і треба з них вибрати, кому яку надати допомогу, кому першочергово, а хто може зачекати, тоді проявляється суть військової медицини. В цих випадках стають пріоритетними знання та навички саме медичних сестер, щоб розрізнати, кому і яку треба першочергово надавати допомогу, кому трохи пізніше а хто може почекати більше.

Фото 4. Евакуація поранених бійців до госпіталю санітарним гвинтокрилом.

У Білоцерківському районі багато військових частин, в кожній є медичні служби, багато вакансій медичних сестер. Випускники медичного коледжу, ідуть на службу до українського війська, тому що вони є військовозобов'язаними. Хтось з них залишається на надстрокову службу. Це все зобов'язує мати хороші знання, бажання реалізувати здобуті навички та прагнення вдосконалюватися вже на практиці.

Сьогодні доводиться констатувати, що у нинішній сучасній війні жодна з Конвенцій по законам ведення війни не дотримується. Навпаки, якщо ворог бачить людину з червоним хрестом на шоломі чи наплічнику, то це вже ціль для будь-якого снайпера, щоб в першу чергу ліквідувати цю людину, тому що саме ця людина може врятувати життя багатьом іншим військовослужбовцям. А ми знаємо, що завдання всякого ворога ліквідувати якомога більше противників.

Як наслідок відсутності дотримання таких канонів, при отриманні поранення військові спочатку надають першу самостійну взаємодопомогу на місці, а коли призупиняється бій чи коли є безпека, лише тоді здійснюють евакуацію для надання необхідної медичної допомоги. Спрацьовує правило більшості – коли йде бій, то, залежно від обставин, командир заради одного пораненого не буде ризикувати бригадою в чотири чоловіка, тому що при евакуації під час бою можуть загинути всі. Такі зараз сформувалися правила у війську і, звичайно, кожен військовослужбовець і кожен медик про це знають.

Фото 5. Головний хірург ЗСУ полковник м/с Костянтин Гуменюк у Білоцерківському військовому госпіталі.

Медична сестра – а зараз вже нема розділення, що це повинні бути жінка або чоловік, це особа, яка має фахову медичну освіту, отримуючи її у медичному коледжі як молодший бакалавр або молодший спеціаліст. З чотирьох етапів отримання вищої освіти це перший і другий рівень.

В Україні для того, щоб підготувати військового лікаря, є українська військово-медична академія, є кафедри військової підготовки у медичних університетах. У медичних коледжах таких кафедр я не зустрічав, тому наявність військової підготовки медичним сестрам зараз досить актуальна.

В коледжах повинен бути курс лекцій щодо певних видів діяльності медичних сестер, який має бути включений у загальний план навчання. Якщо враховувати, що у військовій медицині все починається з евакуації, то якісь елементи ознайомлення саме з евакуацією, з доставкою в умовах, наближених до бойових, сортування для подальшого лікування та знов подальший етап евакуації – хоча б ці знання повинен отримувати майбутній медичний фахівець.

Як з'ясувалося на практиці, для того, щоб проводити певні медичні маніпуляції, навіть не обов'язкова спеціальна середня або вища медична освіта. Щоб зробити укол, не потрібно вчитися три роки. Достатньо курсів у звичайних учбових закладах, які знайомлять з можливостями надання першої невідкладної медичної допомоги, включаючи прості маніпуляції, такі як зробити укол, накласти перев'язку та інше. І потім при нагоді можна все це використовувати під час бойових дій чи інших катастрофічних ситуаціях. Навіть, коли комусь стало погано на дорозі, вдома. Це буде піднімати освітній рівень нашого населення, тому що це знання, які завжди є цінними для всякого громадянина, разом з тим, чим більш розвинена людина, тим більше користі вона може принести для свого соціума.

У мене є готові три навчальні лекції у вигляді ілюстрованих презентацій по різних напрямленням військової медицини для молоді та інших категорій громадян, які зроблені згідно мого особистого досвіду. Але зараз є можливість їх проводити тільки серед військових, тому що очні навчання всі призупинені, тільки

дистанційно. Як тільки будуть можливості зустрічатися, буду проводити.

Використані джерела:

1. Ореховський В.О. Діяльність сестер милосердя Хрестовоздвиженської общини під час Кримської війни (1853-1856 рр.) Парадигма пізнання: гуманітарні питання № 8 (19), 2016 <https://core.ac.uk/download/pdf/153775453.pdf>

УДК 624-057.2

Дяченко Олена,
*методист Державного професійно-
технічного навчального закладу
"Білоцерківське вище професійне училище
будівництва та сервісу"*

МУЛЯР – ПРОФЕСІЯ НА ВСІ ВІКИ!

Біла Церква архітектурна

Біла Церква одне з найдавніших міст часів Київської Русі. Вперше назва «Біла Церква» згадується в Іпатіївському літописі 1155 року. Через нього проходили торговельні шляхи на Київ, Вінницю, в Арабські країни, Індію, Угорщину.

Великі українські повстання не оминали наше місто: під Білою Церквою козацький ватажок Северин Наливайко бився з поляками; вона була базою для 70 тисяч повстанців Семена Палія; сім тижнів тут збирав військо Богдан Хмельницький... Біла Церква пам'ятає Івана Мазепу, провальну облогу Пилипа Орлика. А останнє українське повстання – Коліївщина – зробило власниками міста родину Браницьких, які заклали найбільший на сьогодні архітектурно оформлений ландшафтний парк в Україні – «Олександрію»...

На території парку було споруджено літню резиденцію родини Браницьких – «Аустерію», Царський павільйон, в якому жили гості Браницьких – члени царської сім'ї, Танцювальний павільйон, колонада «Луна» («Відлуння»), павільйон «Ротонда», «Руїни», «Китайський місток» тощо.

Біла Церква славиться численними архітектурними пам'ятками: Микільською церквою, Преображенським собором, церквою св. Марії Магдалини, костьолом, Торговими рядами.

Збережена південна частина найдавнішої культової споруди в Білій Церкві – невелика Микільська церква, заснована гетьманом України Іваном Мазепою в 1706 році як первісний штрих до великого незавершеного архітектурного комплексу.

У 1852 році настоятель Преображенського собору Петро Лебединцев – автор багатьох праць з історії та археології Києва й Білої Церкви, редактор журналу «Київська старовина», відновив південну частину церкви.

Ця споруда зведена у стилі українського бароко, у 1967 році занесена до списку пам'яток архітектури національного значення.

Неподалік від Соборної площі розташована одна з найвідоміших пам'яток міста – торгові ряди або ж гостинний двір на 85 крамниць. Цю унікальну споруду збудували Браницькі у 1809-1814 роках. Інша досить поширена назва торгових рядів – БРУМ. Вирішені у стилі раннього класицизму, торгові ряди звернуті на площу відкритими аркадами.

Галерея торгових рядів створювала зручності для покупців і продавців, бо захищала від сонця і негоди, у внутрішній дворик заїжджали вози з товарами.

Торгові ряди докорінно змінили економічне і торгове життя Білої Церкви, адже саме з ними було пов'язане проведення чи не найбільших ярмарків Київської губернії.

Навколо Торгових рядів почали будуватися великі цегляні та дерев'яні споруди: житлові будинки, крамниці, ремісницькі майстерні і навіть готелі.

До пожежі 1973 року призначення Торгових рядів не змінювалось. Після пожежі, коли згорів дах рядів і перекриття галерей, надходили пропозиції знести будівлю, щоб звільнити місце для майбутнього театру. Однак, вдалося відстояти цю місцеву пам'ятку, яка творить своєрідне та історичне обличчя центру міста.

БРУМ досі використовується за призначенням – тут розміщені магазини і кафе. На території проходять різні фестивалі та культурні акції.

Торгові ряди вважаються унікальним зразком класичної міської архітектури і однією з найзначніших історичних пам'яток міста.

Відомо, що майже всі будівлі сучасної Білоцерківщини проєктували місцеві архітектори: Юрій Бабич, В'ячеслав Міщенко та Володимир Кузьмін. Вони займалися проєктуванням індивідуальних та багатоповерхових житлових будинків, промислових об'єктів, комплексів відпочинку, торговельних, культових комплексів, кафе та інших громадських споруд.

Сьогодні Біла Церква – економічний, культурний та освітній центр Київщини. З правого берегу відкривається панорама міста. Передній план охоплює комплекс дач. Далі простягається один з нових мікрорайонів багатоповерхової забудови – Таращанський масив. Найнижча частина долини Росі зайнята районом приватної забудови. Дальній план панорами займає сучасний масив Леваневського – суцільна багатоповерхова забудова, над якою подекуди видніються труби численних підприємств. Безперечно, можна вважати, що наше місто прагне стати європейським.

Муляр - історія професії

Будівельник – одна з професій, про яку говорити можна нескінченно. Історія будівельного мистецтва іде своїм корінням у глибину тисячоліть, будівництво активно розвивається сьогодні, має безмежні перспективи в майбутньому.

Озирнімось навколо: житлові будинки, школи, дитячі садочки, магазини, палаци культури, мости, заводи, станції метро – усе це справа рук будівельників.

Нині неможливо собі уявити мегаполіс, місто, село котрі б не розвивалися, не будувалися, не модернізувалися і не ремонтувалися. А з чого починається будівництво? Звичайно, із зведення стіни, тобто з мурування. Тому професія будівельника, особливо муляра, дуже важлива.

Історія професії Муляр давня. В одному з папірусів, оригінал якого зберігається в Британському музеї, називаються професії часів Середнього царства Єгипту: писець, городник, гончар, ткач і будівельник стін. Ось це свідоцтво допомагає

зрозуміти походження і значення слова «муляр» – будівельник стін.

Археологічні дослідження дають підстави стверджувати, що споруди з каменю та сирцю – невипаленої цегли, почали будувати ще в давнину.

Так, на території сучасної України в долинах Дністра, Бугу і Пруту існувала Трипільська культура. В період свого розквіту між 3500 та 2700 рр. до нашої ери трипільці жили великими селами і мешкали у довгих та вузьких спільних оселях, де кожна сім'я займала власну, розгороджену на кімнати частину житла. Якщо були будівлі, навіть двоповерхові, розгороджені стінами, значить, серед трипільців були і будівельники стін, тобто муляри.

На межі IV та III тисячоліть до нашої ери в Єгипті існували міста, обнесені кам'яними стінами, в центрі яких стояли монументальні храми богів та палаци володарів. Реконструкція споруд, руїни яких збереглися з III тисячоліття до нашої ери, доводить, що на той час будівельна справа стояла на високому рівні, і їй передував тривалий час розвитку.

Зараз важко простежити етапи виникнення способів мурування кам'яних та цегляних стін. Археологічні пам'ятки початкового етапу цієї професії ще не відкриті. Розкопки на берегах Нілу, Тигру та Євфрату виявили кам'яні та цегляні будівлі. Це дає підставу зробити припущення, що професія муляра виникла десь на межі VI і V тисячоліть до нашої ери.

Від примітивних культових та побутових споруд людство поступово переходило до складних і довершених, які вражають сучасників своєю красою, витонченістю ліній, монументальністю та пропорційністю. Будівельники-муляри створювали справжні дива: з окремих цеглин зводили красиві, міцні споруди: фортеці, вежі, аркові мости. Єгипетські піраміди, легендарні будівлі Індії, Урарту та Вавилону, храми та вілли Давньої Греції і Риму є пам'ятками досягнень мулярської праці. Нетлінні витвори зодчих, кам'яних справ майстрів – величні собори, замки і храми, цивільна забудова давнього Києва, Львова, Чернігова, Кам'янець-Подільського – складають

своєрідний кам'яний літопис, є свідоцтвом високої майстерності.

Від покоління до покоління, від батьків до синів передавалися таємниці мулярської майстерності. У середні віки в Західній Європі виникли відокремлені один від одного мулярські цехи, що мали власні устами, штандарти та інші атрибути професійного уособлення. Внаслідок їх діяльності зводилися перлини містобудування.

Раніше будівельники-муляри створювали складні інженерні споруди (фортеці, вежі, аркові мости). При цьому майстер-муляр сам виконував усі підготовчі роботи: готував розчин, власноруч подавав будівельні матеріали на робоче місце, виконував кам'яну кладку. У зимовий час кладку припиняли.

Відтоді праця муляра зазнала докорінних змін: на будівельних майданчиках відбувся поділ праці, кваліфікований муляр звільнився від підсобних робіт. Розчин готується в заводських умовах, будівельні матеріали подаються до його робочого місця підйомними кранами тощо.

Професія муляра – одна з основних будівельних професій. Муляр зводить фундаменти і стіни будівель з природних та штучних будівельних матеріалів, будує внутрішні перегородки, мурує опори, колони, труби, готує розчини і суміші, здійснює монтаж збірних елементів.

Адже саме муляр несе найбільшу відповідальність при зведенні будівлі, його праця дає найбільший внесок у загальне будівництво. І тільки після мулярів починають працювати робітники інших будівельних професій.

Арка – міць і велич!

«Арка – не що інше як сила, що спричиняється двома слабкостями, адже арка в будівлі складається з двох четвертей кола, кожна з яких є дуже слабкою сама по собі і прагне впасти, але, стискаючись у своєму падінні одне з одним, дві слабкості перетворюються в одну єдину силу» - так захоплено Леонардо да Вінчі сказав про арку.

Звучить як поема! І арка варта того, вона – той елемент архітектури, що витримав перевірку часом протягом тисячоліть.

І дійсно, арка – конструкція, яка часто використовується при будівництві мостів і будівель. Слово «арка» в перекладі з латинської «вигин», тому класичний варіант даної споруди безпосередньо вигнутий.

Арки – унікальна знахідка, вершина професійної майстерності мулярів, найкрасивіший елемент будь-якої конструкції. Вона надає будівлі декоративності, підкреслює ошатність, велич творіння рук людини. Міцність арки обумовлена її формою. Арки дуже стійкі, вони майже не чутливі до зміщень в основах споруд. Якщо стіна внаслідок зміщень може зруйнуватися, то арки витримують навіть землетруси.

Вперше широко застосувала арку в будівництві цивілізація давнього Риму. До наших часів зберіглася дивовижна споруда – акведук Пондю Гар, збудований римлянами у Франції (фото 1).

Великий філософ Жан-Жак Руссо, вперше побачивши цей міст, вигукнув: «Я відчуваю себе нікчемною комахою поряд з цією величністю!».

Міст Пондю Гар є частиною п'ятнадцяти кілометрового акведука, що забезпечував водою давнє місто Німесіс (сьогодні це місто Нім).

Застосувавши арку, римляни відкрили простий та надійний спосіб зведення мостів, коли широку річку неможливо було перекрити одним прогоном.

Акведук складається з арок, які зроблені з каменів, що стесані на клин, разом вони створюють напівколо, яке з'єднує опори мосту. Арка є міцною тому, що кожен камінь штовхає свого сусіда, це зусилля передається на боки і вниз. Римські інженери будували арки, використовуючи закони фізики і геометрії, прості і надійні. Пондю Гар – найкраще тому підтвердження. Час не власний над спорудою, яку збудували муляри.

Унікальною інженерною спорудою є один із найбільших у світі кам'яний залізничний міст-віадук в селищі Ворохта в Карпатах, споруджений у 1895 році. Старий Австрійський міст виглядає казково і вражає своєю красою. Архітектурна перлина Ворохти є однією із найдовших і найстаріших кам'яних мостів-віадуків у Європі.

Вибір професії – дуже важлива справа. Будівельник – це покликання, нескінченна творчість і пошук. Сьогодні професія муляр шанована суспільством, адже саме він втілює у життя ідеї архітекторів та проектувальників і відповідає за комфорт, зручність та довговічність будівель.

Використані джерела:

1. П. І. Юхименко, А. І. Гай, В. В. Репрінцев та ін. Біла Церква. Шлях крізь віки. Б. Церква, «Буква», 1994. - 384 с.
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
3. <http://ukrainaincognita.com/kyivska-oblast/bilotserkivskiy-raion/bila-tserkva/bila-tserkva>
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%80>
5. <https://inlviv.in.ua/suspilstvo/statti/stariy-avstriyskiy-arochniy-mist>
6. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

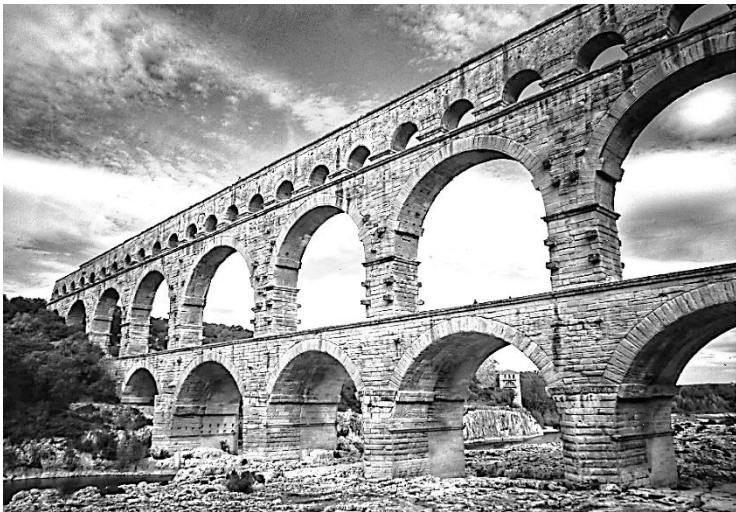

Фото 1. Акведук Пондю Гар. Франція.

Фото 3. На заняттях по зведенню арки.

Фото 4. Виробнича практика у класі.

УДК 621.941-057.2

Лужанська Галина,*заступник директора з навчально-виробничої роботи ДНЗ «Білоцерківське професійно-технічне училище ім. П. Р. Поповича»*

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙ: ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ СТОЛІТТЯ (МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЇ ТОКАРЯ)

Про своє, рідне, не можна говорити без любові. У затишному куточку, на мальовничій околиці Білої Церкви, розташовані корпуси Державного навчального закладу «Білоцерківське професійно-технічне училище ім. П. Р. Поповича», педагоги якого уже понад 90 років сіють у душі дітей розумне, добре, вічне. Історія нашого училища, як і будь-якого іншого освітнього осередку, пов'язана з історією розвитку держави, зокрема з історією професій.

У липні 1922 року на базі заводу сільгоспмашин, який був заснований у Білій Церкві 1850 року В. Менцелем, була організована школа фабрично-заводського учнівства, що готувала кваліфікованих робітників для ремонтних підприємств області. Школа з контингентом 100 чоловік готувала токарів, слюсарів, формувальників, ковалів. У 1941 році училище було евакуйоване. За даними радянської статистики, підлітки-випускники шкіл ФЗУ і ремісничих училищ у роки Другої світової війни виготовили для фронту 6 млн. мін і 26 млн. деталей бойової зброї, 3 тис. металорізальних верстатів, інструменту на 110 млн. крб. У цих цифрах є і частка нашого закладу, його тодішніх випускників.

20 березня 1945 року роботу училища було відновлено і відразу ж налагоджено випуск слюсарних інструментів для власних потреб та інших навчальних закладів Київської області, а також для підприємств міста.

Протягом десятиліть училище невпинно розвивалось. Зростала кількість професій, якими оволодівали учні. Одна з них – професія токаря.

В. Сухомлинський зазначав: «У праці – честь і добре ім'я людини. Будь майстром, поетом, художником у справі, яку ти любиш. Немає такої професії, в якій людина не змогла б піднятися на вершину майстерності». І не посперечаєшся, адже токарна справа – це справжнє ремесло і навіть мистецтво. Тільки фахівець здатний з грубої необтесаної болванки зробити деталь для приладу.

Історія виникнення професії токаря поринає в ті далекі часи, коли людина намагалась обробити каміння, роблячи в ньому отвори та заглиблення за допомогою підручних засобів. Протягом багатьох століть токар виточував деталі, тримаючи ріжучий інструмент у руках. Потім з'явилися перші примітивні механізми, що полегшили ручну працю. Та справжній переворот у токарній справі на початку XVIII століття зробив токарний художник, особистий майстер царя Петра I, який винайшов і вперше застосував пристрій, що дозволив значно підвищити точність і якість обробки деталей.

Важливе значення в історії токарної справи мало вдосконалення приводів. Спочатку верстат приводився у рух м'язовими зусиллями людини чи свійських тварин. Згодом на зміну їм прийшла парова машина. З появою електричного струму токарний верстат став таким, яким ми звикли його бачити.

Сучасні токарні верстати відзначаються великою потужністю, надійністю в роботі, дозволяють досягти великої точності обробки та високої продуктивності, а токарна справа розвивається у тісному зв'язку з технічним прогресом і науковими відкриттями. З кожним роком впроваджуються у виробництво високоякісні різці з нових матеріалів і сплавів, удосконалюється їхня конструкція і геометрія. Створюються

нові автоматичні лінії, верстати з числовим і програмним управлінням (ЧПУ). Токар виготовляє або обробляє деталі та вироби на токарних верстатах за допомогою різних пристосувань, наносить на них різьбу, свердлить, визначає, за допомогою якого інструмента і з якою швидкістю, на яку глибину потрібно різати. Він працює за кресленнями і технологічною картою.

Фото 1. Учні знайомляться з будовою токарного верстата.

Токареві доводиться працювати з різними матеріалами — бронзою, латунню тощо: від цього залежить вибір різального інструмента, швидкість і глибина різання.

Машинобудівна галузь безперервно розвивається, повсякчас на її підприємствах впроваджується високопродуктивне устаткування, прогресивні технології. Технічна революція в

машинобудуванні в останні десятиріччя XX ст. була пов'язана з появою верстатів з ЧПУ на базі сучасної електронної техніки.

Матеріально-технічна база нашого закладу дає можливість учням, які здобувають професію токаря, навчатися працювати як на верстатах з тривалою історією, так і на сучасних. Найстаріший верстат нашої майстерні датований 1938 роком, найновіший - створений на початку XXI ст. Працювати на таких токарних верстатах цікаво, але непросто. Тож треба вчитися.

Фото 2. Учень засвоює управління сучасним токарним верстатом.

Найбільш кваліфікованим вважається токарь, що працює на універсальному токарному верстаті й виконує всі операції. Відповідно до цього розрізняють групи спеціальностей: токар-універсал, токар-заточувальник, токар-карусельник, токар-револьверник, токар-розточувальник. Токар-універсал уміє виконувати всі можливі операції.

Професії токаря вже три століття, але вона, як і раніше, затребувана на ринку праці. Жоден механізм (в автомобілі, годиннику або комп'ютері) не обходиться без деталей, виготовлених на токарному верстаті.

Праця токаря використовується практично в усіх галузях промисловості, сільського господарства, на транспорті, у сфері обслуговування, медицині і наукових лабораторіях, у космосі і під водою – всюди служать деталі, зроблені умілими руками токаря. Токар – одна з найбільш відомих і популярних професій. Необхідність у цих фахівцях постійна.

Здобути професію токаря може кожна людина, але стати справжнім майстром своєї справи вдається не всім. Для цього потрібно досконало оволодіти секретами токарної справи, що неможливо без певних психологічних якостей особистості і, перш за все, без інтересу до професії, нахилів до точної і відповідальної роботи. Захоплені своєю справою токарі ніколи не зупинятимуться на досягнутому, а постійно шукатимуть нові, економічніші й прогресивніші, методи праці. А в токарній справі завжди є місце винахідливості й творчості.

Відомий педагог Костянтин Ушинський сказав: «Якщо ви вдало виберете працю і вкладете в неї душу, щастя саме вас знайде». І це дійсно так.

УДК 347.964.1'06(477):34.08

Настіна Ольга,*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного
університету, кандидат юридичних наук*

РОЛЬ ВИДАТНИХ ПРАВОЗАХИСНИКІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ЮРИСТІВ

Яку роль виконують видатні особистості, юристи, правозахисники у професійній освіті правників? Чи має вплив на формування правової свідомості здобувача вищої освіти збереження історії правничої професії? Хто із сучасних представників правозахисної спільноти має право закарбувати своє прізвище в історію сучасної України, так як навіки зарезервував своє місце на «олімпі» слави відомий та знаменитий римський оратор, юрист, державний діяч і мислитель Марк Туллій Цицерон? Пристрасний прихильник свободи і республіки, Цицерон захищав свої ідеали у викривальних промовах, які в літературі прийнято називати жанром «хули» або «паплюження».

У сучасній Україні діє започаткований інститут заслужених юристів України. Заслужений юрист України – це державна нагорода України, почесне звання України, яке надається Президентом України відповідно до Закону України «Про державні нагороди України». Згідно з Положенням про почесні звання України від 29 червня 2001 року, це звання присвоюється: юристам, які працюють у органах державної влади та органах місцевого самоврядування, прокуратури, юстиції, державної безпеки, внутрішніх справ, адвокатурі, на підприємствах, в установах, організаціях, за значний внесок у розбудову правової держави.

У правовому вихованні майбутніх правозахисників спілкування з видатними та заслуженими юристами України у процесі навчання має надзвичайно важливе значення. Власний приклад та досвід, помилки та успіхи, про які може розповісти правозахисник, позитивно впливають на вибір спеціалізації у професії майбутнього юриста.

Окреме місце займає роль правових наукових шкіл в освітньому процесі.

Термін «наукова школа» нерідко використовують з прив'язкою до певного регіону, до місцевості. У цьому розумінні зазвичай виділяють київську, харківську, львівську та інші цивілістичні школи. В такому випадку швидше йдеться про сукупність наукових шкіл певного регіону, а не про певну, конкретну юридичну школу. Поділ наукових шкіл за регіональною ознакою не відповідає вимогам вирізняльного критерію наукової школи. Школа не може бути «харківською», чи «київською», оскільки школи створюють вчені, правники, а не регіони чи заклади вищої освіти.

УДК 634.8:338.3

Падалка Кирило,*студент 1 курсу економічного факультету
Білоцерківського національного аграрного
університету.**Науковий керівник – Ордіна Л.Л., кандидат
педагогічних наук, доцент кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін БНАУ*

ВПЛИВ АНТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ВІНОГРАДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Культуротворчі процеси у підприємницькій діяльності на сучасному етапі втілюють принципи європейських традицій, що полягають у визнанні і усвідомленні складності і багатого розмаїття культур нашого світу. Культуротворчість підприємця базується на здібності людини об'єктивувати сутнісні творчі сили, що проявляються у власній індивідуальності та самовираженні. Сьогодні вивчення історії та її вплив на становлення підприємця як культуротворчої особистості виявляє недостатній науковий інтерес, тому у нашому дослідженні ми розглянемо вплив античних традицій на розвиток підприємницької діяльності в Україні на прикладі виноградарської галузі.

Мета дослідження – обґрунтувати вплив античних традицій на розвиток виноградарства північного Причорномор'я та окреслити напрями діяльності виноградарських підприємств України на сучасному етапі.

Енциклопедія історії України пропонує розглядати поняття «античність» (від лат. *anti- quus* – древній) як назву греко-римського періоду стародавньої історії, що існував понад тисячоліття, приблизно з 9–8 ст. до н. е. до 4–5 ст. н. е. [1]. Антична цивілізація охоплювала також грецькі колонії й римські провінції, що знаходились на території сучасної України. Північне Причорномор'я вабило греків своїми ресурсними

багатствами – місцеві землі та водойми були здатні виростити непридатні для грецького клімату сорти рослин. Ці чинники сприяли появі і розвитку великих міст-полісів, таких як Березань, Тіра, Ольвія, Керкінітида, Херсонес, Пантикапей та інші.

Античність, з її особливою культурно-етнічною структурою, мала значну кількість традиційно-ціннісних феноменів і дала початок розвитку економічних напрямів в сучасній Україні. У контексті нашого дослідження варто приділити увагу культу Діоніса – давньогрецького бога рослинності, виноградарства, виноробства, продуктивних сил природи, натхнення. Історико-міфологічні форми культу Діоніса визначили такі явища стародавнього життя, як релігійні (вчення орфіків), художні (походження античної драми) та суспільно-побутові (святкування Діонісій). Серед відомих святкувань слід відзначити Антестерії, що були пов'язані з дозріванням нового вина, а також зберігали одночасно риси аграрного свята.

Історія розвитку виноградарства та виноробства на території України простежується з IV ст. до н.е. Археологічні знахідки на території Північного Причорномор'я вказують на наявність залишків виноградних кісточок різних сортів; поширення гостроконечних амфор місцевого виробництва, що використовувалися для транспортування вина; наявність винокурень, що включали площадки для давки винограду і цистерни для збору соку; наявність спеціальних пресів. У XIX ст. на принципах відродження античних традицій, на території Криму з'являються нові виноградні господарства, започатковані князем М. Воронцовим («Магарач») та князем Л. Голіциним («Масандра»). У XX ст. поблизу Севастополя з'являється потужне виноробне виробництво «Інкерманський завод марочних вин». Продукція цих підприємств неодноразово завойовувала найкращі нагороди не тільки в СРСР, а й мала світове визнання.

Після анексії АР Крим площі виноградних насаджень в Україні зменшилися, від 75,1 тис. га у 2013 р. до 43 тис. га у 2018 р., але сприятливі погодні та кліматичні умови дозволили збільшити валовий збір винограду. Державна служба статистики

України зафіксувала такі дані: у 2018 році Україна зібрала 467,6 тис. т. винограду, а у 2017-му — 409,6 тис. т. Серед недоліків виноградарської галузі варто зазначити, що на збільшення обсягів виробництва та споживання вина в Україні негативно впливає скорочення сировинної бази, високі енергозатрати, від яких залежить кінцева вартість продукту, стрімке зростання мінімальних роздрібних цін, конкуренція з боку імпортованих напоїв і постійне зростання податкового навантаження на галузь.

Сьогодні заслуговує на увагу запровадження державної програми підтримки садівництва і виноградарства, що позитивно впливає на ситуацію у галузі. Відповідно до Галузевої програми розвитку виноградарства та виноробства України, у 2025 р. площа насаджень винограду досягне 125,6 тис. га, виробництво – 967,8 тис. т, що в розрахунку на одного жителя України становитиме 21 кг, а рівень споживання зросте також майже у 5 разів, що дасть можливість створювати нові робочі місця і поліпшувати життєзабезпечення населення [2].

Таким чином, культуротворчість підприємницької діяльності – це сукупність соціокультурних, економічних та політичних умов, що історично склалися в Україні. Досягнення світової історії та культури відіграють значну роль у становленні культуротворчості підприємницької діяльності, а саме: формують знання про загальнолюдські цінності й національні пріоритети, особистісні якості, такі, як моральність, гуманність, екологічне й етичне ставлення до навколишнього світу, людей й до самого себе, естетичне сприйняття світу, інтелектуальну розвиненість, здатність до рефлексії та саморозвитку.

Використані джерела:

1. Енциклопедія історії України: Україна-Українці. Кн. 1 / Ред.: В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. К.: "Наукова думка", 2018. 608 с.
2. Дмитрук М. І. Організаційно-економічні засади розвитку виноградарства в підприємствах півдня України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 /Дмитрук Микола Ілліч; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ, 2019. 22 с.

УДК 792(477.41)

Подоланець Ігор,

директор та художній керівник Київського академічного обласного музично-драматичного театру ім.

П.К.Саксаганського, Заслужений працівник культури України

ТЕАТР ЛЕСЯ КУРБАСА В БІЛІЙ ЦЕРКВІ – НА ПЕРЕТИНІ МИНУЛОГО ТА МАЙБУТНЬОГО

Театр і професія актора – це древня професія, якою ми користуємося і по сей час. Тому людина, яка на майбутнє обирає цю професію, має навчатися і користуватися здобутками і напрацюваннями величної історії театру та театрального мистецтва, історії розвитку акторської майстерності, режисури, драматургії і всіх тих професій, які стосуються театрального життя.

На будівлі нашого театру знаходиться пам'ятний знак, який говорить про те, що тут було вперше презентовано виставу «Макбет» Лесем Курбасом – видатним українським режисером-реформатором, актором, теоретиком театру, драматургом, публіцистом, перекладачем. «Його велич у тому, що він один за 15 років виконав роботу, яку в інших культурних народів довершують кілька генерацій режисерів», – зауважував український літературознавець Юрій Лавріненко. (Фото 1. Афіша до спектаклю Леся Курбаса «Макбет».)

Безперечно, постать Леся Курбаса є значимою постаттю не тільки для акторів нашого театру, а і для всіх акторів і режисерів як сьогодення так і майбутнього. Він піонер і першовідкривач тих традицій, тих режисерських поглядів, які були ближче до Європи ніж на той час до Росії. Тому дух Леся Курбаса присутній і сьогодні в театрі. Ми горді тим, що свого часу він перебував в Білій Церкві, тим, що саме тут відбулася його вистава «Макбет», тим, що існують легенди про його перебування на Київщині.

Це спонукає нас прагнути торкатися питань сьогодення, філософських напрямлень, піднімати наш професійний рівень втілення задуму п'єс, затверджувати високе мистецтво, показувати кращі зразки світової драматургії.

Фото 2. П. К. Саксаганський (в центрі) серед акторів Київського обласного драматичного театру ім. П. К. Саксаганського.

Як сказав великий драматург, «театр починається з вішалки», тому ми плануємо зробити так, щоб глядач, який приходить до нас на виставу, з самого порогу поринув у

театральне мистецтво. І хоча у нас не настільки просторе приміщення вестибюлю, ми хотіли б зробити інформаційні стенди або інформаційний куточок, для того, щоб наші глядачі, коли очікують на третій дзвінок, могли познайомитися з нашою історією, з постаттю самого Панаса Саксаганського, чийм іменем названий наш театр, хто він був, звідки він. Ми вже зв'язалися з музеєм П. Саксаганського у місті Києві, його співробітники пообіцяли нам, що нададуть певні матеріали і копії документів.

Фото 3. Афіша спектаклю.

Також можлива в подальшому така своєрідна пересувна виставка, щоб ми могли познайомити із історією та розвитком нашого театру, його досягненнями та із досягненнями взагалі театральної справи. Все це спрямовано для того, щоб популяризувати акторську майстерність та професію режисера. Але знов-таки ми повинні згадати, що театр задіює багато людей різних професій, і кожна має свою історію. Тут бутафори, костюмери і люди, які шують, монтують сцену, гримери, музиканти, освітлювачі, тому що театр – це єдиний живий організм і коли якийсь маленький гвинтик випадає з цього організму, то весь «годинниковий» механізм може зупинитися. Тому в театрі імені Панаса Саксаганського знаходяться професіонали свої справи, люди які з любов'ю, з ентузіазмом та самовіддачею ставляться до своєї справи по підготовці кожного спектаклю. І в кінці, як результат здійсненої творчої роботи всіх, глядач бачить те, що вже відбувається на сцені.

Фото 4. Макети декорацій.

Фото 5. Виставка театральних костюмів та реквізиту.

Нам дуже приємно, що навіть молодь, яка приходить працювати до театру після закінчення мистецьких навчальних закладів, також молодь, яка певний час вже працювала в театрі і здобула свої театральні навички, звертає свої погляди на класиків, на таку драматургію, яка може не притаманна пересічному сучасному глядачеві, але дає можливість зазирнути в скарбницю невичерпної людської душі та реалізувати себе в глибокій психологічній драматургії.

Нещодавно з великим задоволенням ми провели своєрідний телеміст з представниками української діаспори в Македонії. Спільно з посольством Македонії ми презентували для місцевої української громади імені Лесі Українки уривок саме з п'єси Лесі Українки «Кам'яний Господар». І дуже приємно, що наші молоді актори спроміглися дуже тонко та драматично створити образи персонажів цієї складної та відповідальної вистави.

Фото 6. Київський академічний обласний музично-драматичний театр імені Саксаганського презентує уривок з п'єси Лесі Українки «Камінний господар» для української діаспори в Македонії.

Фото 7. Актори театру проводять читку п'єси.

На вибір професії підростаючого покоління як майбутніх громадян повинні впливати декілька інституцій. Це перш за все родина, потім школа і далі позашкільна освіта.

Враховуючи, що ми маємо один професійний театр на території Київської області, ми готові взяти шефство над нашими аматорськими театрами. Ми розуміємо, що для того, щоб вести той же самий театральний гурток або театральну студію, має бути професійний режисер або актор. Вони вчилися у вищих професійних мистецьких навчальних закладах, мають досвід роботи у професійному театрі. Найближчим часом ми на базі нашого театру плануємо проводити конкурси, фестивалі, які будуть розширятися та у подальшому переростати з обласного рівня у відкриті, більш масштабні форми мистецьких заходів. До того ж ми готові надавати майстер-класи, методичну та практичну допомогу в становленні та розвитку театрального мистецтва, особливо серед молоді.

Фото 8. Театр на гастроліях в місті Буча з спектаклем для дітей.

Повертаючись до Леся Курбаса можна згадати, що він розпочинав свою роботу в декількох народних самодіяльних театральних колективах, маючи вже професійний досвід.

Нещодавно ми відкрили при театрі імені Панаса Саксаганського театральну студію «Браво», куди ми запрошуємо дітей для того, щоб розвивати в них здібності для подальшого визначення своєї майбутньої професії. В студії ми викладаємо акторську майстерність, сценічну мову, хореографію, вокальне мистецтво. Звичайно, ми знайомимо із історією театру, історією режисури. Ми є професійний театр і ми маємо надавати професійні знання та навички нашим студійцям. Окрім того, у нас будуть уроки з бутафорської роботи, ми будемо показувати як робляться декорації.

Починаючи з наших студійців, ми будемо прищеплювати молоді любов до театального мистецтва. Можливо завтра наші студійці приведуть своїх друзів. І ми будемо розповідати їм про драматургію світову та українську для того, щоб вони свою шкільну програму по літературі засвоювали і через витвори театального мистецтва. Ми будемо доводити нашим дітям українську класику зі сцени.

Нещодавно телефонував колега з дитячого лялькового театру, запропонував нам провести театральний фестиваль на базі нашого театру.

Біла Церква – це велике місто і воно має право бути на рівні обласного центру по своїй культурі, по проведенню культурно-мистецької діяльності та сприянню розвитку будь якої мистецької професії. Тут є всі осередки наших національних спілок в галузі мистецтва. Особливо це актуально зараз, коли Біла Церква готується до свого 1000-річчя. По своєму історичному значенню ця подія спонукає нас вже зараз готуватися до проведення низки культурно-мистецьких заходів, в тому числі і театральних фестивалів.

УДК 174-057.15:347.19

Сергєєв Олександр,
*студент факультету права та лінгвістики
Білоцерківського національного аграрного
університету, напрям «Правознавство».
Науковий керівник Ярмола О.В., кандидат
філософських наук, доцент БНАУ*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТІВ БНАУ

Робота присвячена формуванню професійної культури юристів БНАУ. У роботі дослідженні наукові праці та концепції стосовно визначення та класифікації аспектів формування професійної культури юристів. Залучення результатів дозволило описати засади професійної культури юриста та методи її формування.

Професійна культура – це «сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом історії» [6].

До складу професійної культури юриста ми відносимо: правову, моральну, політичну та економічну культуру юриста.

Ми вважаємо, що варто розглянути фактори формування професійної культури юристів БНАУ, диференціюючи їх на *суб'єктивні* та *об'єктивні*.

До **суб'єктивних факторів** ми відносимо правове виховання, яке на практиці формується з допомогою проведення конференцій, семінарів, рольових та ділових ігор.

Об'єктивні фактори полягають у наявності політичної системи суспільства та економічного устрою.

На наше переконання, методи навчання мають важливе значення для формування суб'єктивної професійної культури юристів БНАУ, з огляду на це, практичні заняття повинні охоплювати завдання, що слугують передумовою формування

правової та моральної культури юриста. Наприклад, варто проводити рольові та ділові ігри, ситуаційні та розрахункові завдання, конференції.

Ключові слова: професійна культура юриста, фактори формування культури юриста, суб'єктивні та об'єктивні фактори, моральна культура.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю дослідження формування професійної культури юристів БНАУ у зв'язку з тим, що існує низка недосліджених питань стосовно формування культури юриста.

Мета дослідження: полягає у визначенні характеристик та особливостей формування професійної культури юристів.

Об'єктом дослідження є концепт правової культури юриста, що формується в умовах навчання БНАУ.

Предметом дослідження є фактори та методи навчання з допомогою яких формується культура юриста.

Теоретична значущість полягає в тому, що наукова робота є внеском у правознавство.

Практична цінність дослідження полягає в можливості використання її основних положень, результатів, висновків, схем та діаграм у вищих навчальних закладах.

Використані джерела:

1. Макеєва О. М. Теоретико-методологічні засади формування правової та професійної культури майбутніх юристів / О. М. Макеєва // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2012. - № 3. - С. 149-153. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2012_3_31.

2. Савайда О.І. Природно-правові аспекти естетичної культури юриста / О. І. Савайда, Л. М. Гринь, Р. І. Скрипець // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки. - 2015. - № 827. - С. 200-205. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_827_35

3. Сокаль В. А. Формування професійної культури майбутній юристів у процесі вивчення педагогічних дисциплін /

В. А. Сокаль // Молодий вчений. - 2017. - № 5.1. - С. 123-127. -
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_

4. Сущенко В.М. Модель професійної культури правника: критерії та підходи / В. М. Сущенко // Наук. зап. НаУКМА. Сер. Юрид. науки. - 2009. - Т. 90. - С. 29-33.

5. Чупринський Б. Правова культура як основний складник професійної культури юриста / Б. Чупринський // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. - 2013. - № 27. - С. 110-114. -
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufn_2013_27_22.

6. Національна академія внутрішніх справ.
Мультимедійний підручник з навчальної дисципліни «юридична деонтологія». - Режим доступу:
https://arm.naiu.kiev.ua/books/JD_book/lectures/kon_5.html

УДК 796.071

Федюк Еліна,*методист спортивної частини
Комунального закладу Київської обласної
ради «Київський обласний ліцей-інтернат
фізичної культури і спорту»*

ЛЮДИНА СПОРТУ – НОСІЙ СЛАВИ ТА ПОШАНИ ДЛЯ ВСЬОГО СУСПІЛЬСТВА. БІЛА ЦЕРКВА ОЛІМПІЙСЬКА

Кожний спортсмен прагне стати переможцем. Перемога - це вершина, на шляху до якої спортсмени мають зробити багато кроків. І коли мети досягнуто – на чемпіона та його тренера чекає пошана та слава.

Історія спорту нашого міста бере свій початок ще з стародавньої сивини періоду заснування фортеці над Россю – Юр'єва. Для тренувань у володінні зброєю створювались товариства стрільців із лука і фехтувальні школи, які мали велике значення для жителів міста-фортеці протягом XI-XV століття. Період козаччини відіграв вирішальну роль у створенні організаційного, естетичного і етичного фундаменту сучасного громадського спорту в нашому краї.

Наприкінці XIX століття на підприємствах міста стихійно почали організовуватися гуртки любителів спорту, найбільше їх було на заводі Менцеля. Вважається, що на початку XX століття розвиток спорту мав витоки від організації «Всеобуча» – при Білоцерківському військкоматі Київської губернії. Відомо, що першим представником нашого міста на Олімпійських іграх (1912 р.) був Олександр Забіло, інструктор з плавання. В середині XX століття з'явилася практика організації зустрічей

між збірними командами в спортивних клубах. Наймасовіші спортивні клуби нашого міста базувалися на підприємствах Шин і гумоасбестових виробів (СК «Рось»), Білоцерківському домобудівному комбінаті (ДСК) та Ферокерам (СК «Ферокерам»).

У сучасних умовах розвитку фізичної культури спорт набрав своєї значимості у прояві вершин фізичних можливостей людини. Завдяки відданості, кропіткій праці, ентузіазму працівників спортивної галузі білоцерківські спортсмени мають можливість проявити себе та досягти неабияких успіхів на світовій арені з багатьох видів спорту.

Біла Церква є містом великого спорту. Тут народилися і зробили свої перші кроки до майбутніх олімпійських вершин видатні спортсмени, наші земляки, які причетні до славної когорти Олімпійських чемпіонів, якими пишаються білоцерківці та Україна.

Медвідь Олександр Васильович – народився 16 вересня 1937 року в Білій Церкві. Дитячі та шкільні роки Олександра пройшли в нашому славному місті. Олександр Васильович – триразовий олімпійський чемпіон з вільної боротьби (Ігор XVIII Олімпіади 1964р., Ігор XIX Олімпіади 1968р., Ігор XX Олімпіади 1972р.), 7 разів ставав чемпіоном світу (1962, 1963, 1966, 1967, 1969, 1970, 1971 рр.), чотирьохразовий – чемпіон Європи (1966, 1968, 1971, 1972 рр.). Включений до Зали слави Міжнародної

федерації об'єднаних стилів боротьби (FILA). Зараз Олександр Васильович проживає в Білорусі і є найкращим борцем XX століття цієї країни.

Лапінський Євгеній Валентинович – народився 23 березня 1942 року у с. Красное Загор'є Воронежській області, помер 29 вересня 1999 року в місті Одеса. Дитячі і шкільні роки Євгенія пройшли в Білій Церкві, зародив любов до волейболу Євгенію його вчитель фізичної культури загальноосвітньої школи Чернов Сергій Андрійович. Євгеній Валентинович – чемпіон Ігор XIX Олімпіади (1968 р.), бронзовий призер Ігор XX Олімпіади (1972 р.) з волейболу, володар Кубка світу (1965р.), бронзовий призер чемпіонату світу (1966 р.) дворазовий чемпіон Європи (1967, 1971 рр.).

Дмітрієв Артур Валерійович – народився 21 січня 1968 року в Білій Церкві. Дитинство Артур провів в нашому місті,

потім з батьками переїхав до Норильська, де почав займатися фігурним катанням. Артур Валерійович дворазовий Олімпійський чемпіон Ігор XVI Олімпіади (1992 р.), Ігор XVIII Олімпіади (1998 р.), срібний призер Ігор XVII Олімпіади (1994р.), дворазовий чемпіон світу (1991, 1992 рр.), триразовий чемпіон Європи (1991, 1992, 1996 рр.) в парному фігурному катанні. Дмитрієв Артур став першим фігуристом-чоловіком, який виграв Олімпійські ігри з двома різними партнерками, був включений до Зали слави світового фігурного катання.

Орешнікова Олександра Сергіївна – народилася 25 березня 1986 року в Білій Церкві. Свої перші кроки у волейболі Олександра зробила у дитячо-юнацькій спортивній школі №2, в 1999 році вступила до Комунального закладу Київської обласної ради «Київський обласний ліцей-інтернат фізичної культури і спорту», тренувалась в тренера Остапенко Світлани Миколаївни.

Олександра дворазова чемпіонка XXI Дефлімпійських ігор (2009 р.), XXII Дефлімпійських ігор (2013 р.) з волейболу серед спортсменів з вадами слуху, чемпіонка Європи та світу (2008 р.).

Манзюк Павло Петрович – народився 20 листопада 1989р. в місті Біла Церква. Любов до лижних гонок у Павла з'явилася завдяки його тренеру Галині Федорівні Бекетовій, яка є його наставником по цей час. Павло Петрович дворазовий срібний та бронзовий призер XVIII Дефлімпійських ігор (2015 р.), срібний призер XIX Дефлімпійських ігор (2019 р.) з лижних перегонів.

Лященко Ігор Олегович – народився 24 серпня 1993року в Білій Церкві. Свої перші кроки в легкій атлетиці Ігор зробив в Київській обласній дитячо-юнацькій спортивній школі, в 2006 році вступив до Комунального закладу Київської обласної ради «Київський обласний ліцей-інтернат фізичної культури і спорту», тренувався у тренера Кудлацької Світлани Борисівни.

Ігор чемпіон I юнацьких Олімпійських ігор (2010 р.) з легкої атлетики, переможець командного Кубку світу (2014 р.).

Одні люди займаються спортом на любительському рівні і у вільний час. Інші ж – готуються до вирішальних змагань роками, щоб продемонструвати свої здібності всьому світу. А слава людей, за плечима яких нескінченні години досвіду і тренувань, часом можуть будь-кого з нас надихнути на великі звершення і змусити переглянути свої погляди на життя.

УДК 378.094-052:61(091)

Фуголь Володимир,
*директор КЗ КОР "Білоцерківський медичний
фаховий коледж"*

ЧЕРЕЗ ОПАНУВАННЯ ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ ДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ВИБОРУ ФАХОВОГО НАПРЯМУ СТУДЕНТАМИ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

У майже 1000-річній історії міста Біла Церква ще не розкрито багато сторінок місцевої історії саме медичної галузі, але завдячуючи нашим історикам, все більше знаходиться історичних фактів про діяльність медичних та фармацевтичних закладів, про окремих лікарів та описи їх медичної практики, а також згадки про випадки хвороб та їх лікування.

Історія Білоцерківського медичного фахового коледжу – це одна з сторінок історії медичної галузі нашого міста.

Спочатку, як Білоцерківський медичний технікум єдиного диспансеру по підготовці фельдшерів, він був започаткований 1 вересня 1930 року, на перший курс якого було зараховано 45 слухачів.

Першим директором у 1930 році став Онищенко Георгій Кіндратович.

Згодом серед випускників коледжу був і член Золотого фонду міста Біла Церква, відмінник освіти, педагог та лікар Бедратий Володимир Іванович, який протягом 45 років очолював колектив медичного коледжу.

Мета діяльності коледжу – підготовка кваліфікованих молодших медичних спеціалістів, формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до самостійного

застосування навичок та вмінь, самоосвіти, постійного оновлення знань, швидкої орієнтації в умовах стрімкого розвитку суспільства, а також особистості, якій притаманні такі якості, як високий професійний рівень та загальна культура.

У житті людини найголовніше – це здоров'я. Тому у коледжі готують фахівців медичної галузі, тих, хто буде торкатися кожної людини.

Отримання базової медичної освіти на сьогоднішній день стає все більш актуальним. КЗ КОР «Білоцерківський медичний фаховий коледж» проводить фахову підготовку за освітньо-кваліфікаційним рівнем «фаховий молодший бакалавр» з такими спеціальностями: «медсестринство» та «стоматологія». За спеціальністю «медсестринство» проводиться набір за освітніми програмами: «лікувальна справа», «сестринська справа» та «акушерська справа». За спеціальністю «стоматологія» проводиться набір за освітньою програмою: «стоматологія ортопедична».

Навчальна, виробнича та переддипломна практики студентів проводяться у лікувальних закладах міста та центральних районних лікарнях Київської області.

Немає такої сфери діяльності, яка за вагомістю та важливістю могла б зрівнятися з професією медичного працівника. Найгуманніша, найблагородніша, найпотрібніша – вона завжди й усюди була в центрі суспільної уваги та довіри. Приходити на допомогу в найважчі хвилини, брати на себе відповідальність за найцінніший дар людини – її здоров'я – саме цьому навчають досвідчені викладачі в КЗ КОР "Білоцерківський медичний фаховий коледж".

Вирішальним в підготовці спеціалістів високого гатунку є створення нового механізму взаємодії всіх учасників освітнього процесу, плідна співпраця творчого об'єднання керівництва, викладачів і студентів. І в цьому не останню роль відіграє пізнання історії професії як у загальноосвітньому так і на місцевому рівні.

Саме історія медицини показує, як в ході трудової діяльності людей виникали та розвивалися практичні вміння та навички лікування, визначення хвороб, уявлення про сутність

хвороби та разом з цим зростало свідоме прагнення до збереження людського здоров'я.

Історія медицини як наука і предмет викладання грає велику роль в системі підготовки медичного працівника, формуванні прогресивного наукового світогляду і соціально-активної позиції.

Тому так важливо ознайомити студентів з методом історичного дослідження та мислення, бо саме історизм є універсальним принципом наукового пізнання. Для цього під час учбового процесу важливо кожному викладачу торкатися змісту найважливіших етапів становлення та розвитку медицини, формування різних напрямків та їх взаємодію, вказати на сутність єдності національних і інтернаціональних факторів в нормуванні медичних знань та лікарської діяльності. Все це сприятиме вихованню студентів в дусі високих принципів лікарської етики, громадянськості лікарського акту, гуманізму та любові до вибраної спеціальності.

Варто згадати великих вчених – це ніби верстові стовпи на шляху розвитку медичної науки. Життя та діяльність таких геніальних людей, як, наприклад, Гіппократа, Галена, Авіценни, Парацельса, Везалія, Карла Густава Юнга, Нострадамуса, Юрія Дрогобича, Данила Самойловича, Феофіла Яновського, Данила Заболотного та багатьох інших, залишаються прикладом для наслідування.

Людина сприймає довколишній світ через певну систему ідей, поглядів, оцінок. Необхідні знання для створення такої системи якраз і дає історія. Саме історія забезпечує процес самоорієнтації людини у просторі й часі, допомагає в пошуку шкали цінностей.

Історія медицини та лікувального мистецтва багато чому може навчити, а тому відіграє надто важливу роль у підготовці майбутніх медичних фахівців. Знання історії медицини забезпечує достатнє уявлення як про професію медика та про традиції медицини, так і про зміст майбутньої професійної діяльності. А багатовіковий досвід свідчить, що правильне уявлення про вибрану професію – це вже половина успіху майбутнього фахівця.

Фото 1. 1933 рік. Перший випуск Білоцерківського медичного училища.

Фото 2. Педагогічний колектив коледжу на чолі з директором Бедратим В.І.

Фото 3. 2019 рік. Зустріч педагогів та студентів з випускниками коледжу.

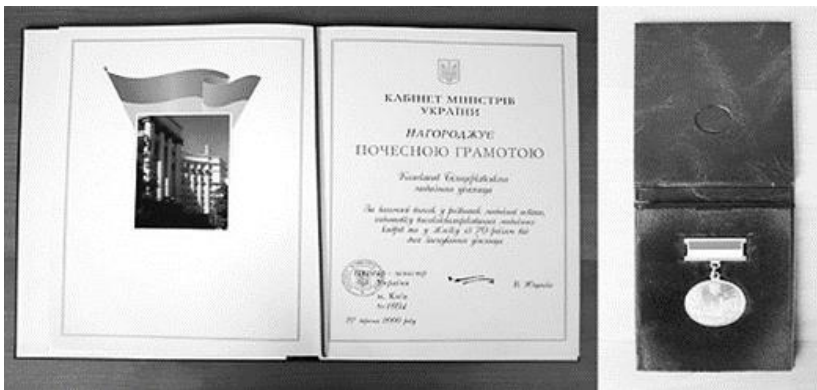

Фото 4. У вересні 2000 року колектив Білоцерківського медичного коледжу за вагомий внесок у розвиток медичної освіти, підготовку висококваліфікованих медичних кадрів був нагороджений Почесною грамотою і медаллю Кабінету Міністрів України.

Фото 5. Студент коледжу Ілля Голуб з міським головою Геннадієм Диким під час вручення іменних стипендій міського голови для талановитих студентів.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 371.383.061:378

Вергій Жанна,*доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», кандидат наук з соціальних комунікацій*

КУЛЬТУРОТВОРЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОСТІР ФОРМУВАННЯ СТИЛЮ І СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

Досліджується культуротворче середовище ЗВО та його вплив на формування стилю і способу життя студентів.

Ключові слова: культура, культуротворче середовище, вища освіта, психологічні знання, ціннісні орієнтації.

Сучасне суспільство починає все більше приділяти уваги освітньому процесу. Приходить усвідомлення того, що освіта – це складний процес становлення особистості в умовах євроінтеграції. На передній план висуваються проблеми, пов'язані з обранням суспільством моделі поведінки та цінностей в державі. Ціннісні орієнтації це – один з елементів структури особистості, важливий компонент у формуванні її світогляду. Вони в подальшому впливають на розвиток культури суспільства загалом, культури особистості та вибору нею життєвого шляху, професійної культури та культури здоров'я. Роль вищого навчального закладу, як найбільш ефективного суспільного інституту, все більше набуває не лише освітньої функції, а й створює культуротворче середовище. Що, в свою чергу, сприяє формуванню позитивного стилю і способу життя студентів.

Дослідження культурологічного середовища ЗВО та впливу його на формування стилю і способу життя у студентів

розглядалось в працях: Л.Л. Ордіної [4], О.В. Малицької [2], М.М. Мрачковської [3].

Культуротворче середовище закладу вищої освіти – це складна взаємодія різних культур, цінностей, психології, яка через соціально-груповий синтез веде до збагачення близького духовного світу майбутньої інтелігенції. Основні завдання формування культуротворчого середовища – створення моделі класичної освіти, його внутрішнього духу, який культивує знання, культуру, свободу слова, і думки, виховує високоосвічену, культуротворчу особистість; відродження кращих традицій в навчальній та виховній роботі вищого навчального закладу і на їх основі створення такого середовища, яке б спонукало до виховання почуття гордості за право навчатися у такому закладі, підвищувала відповідальність за свої дії і досягнення в різних сферах діяльності, забезпечувала б високу мотиваційну готовність участі у діяльності вищого навчального закладу викладачів та студентів, тобто, створити таке культуротворче середовище, яке б забезпечило формування способу життя, достойного людини, і корекції особистої життєдіяльності на основі глибоких історичних культурних традицій [4].

Створення ефективного культуротворчого середовища у ЗВО є одним із головних напрямів оптимізації процесів професійної підготовки студентів, становлення і реалізації особистості, її культурного, духовного, інтелектуального розвитку через освітню, виховну та культурологічну діяльність.

Культуротворча діяльність є спеціально організованим процесом, спрямованим на формування досвіду емоційно-ціннісного і творчого ставлення особистості до навколишнього. Зазначена діяльність виконує систему функцій, серед яких пізнавальна, прогностична, оцінна, комунікативна, сугестивна, катарсична, гедоністична, евристична, соціально-організаційна [2].

Сьогодні стратегічний курс України направлений на побудову високорозвиненої, демократичної і правової держави, яка прагне інтегруватися у світовий та європейський економічний простір, передбачає пріоритетність досягнення

соціальних цілей, орієнтацію на загальнолюдські цінності, що визначають отримання нової якості життя громадян країни, запровадження різних соціальних, економічних, демократичних у своїй основі європейських стандартів життєдіяльності людини. Нині людина, яка є основним носієм економічних відносин, повинна мати відповідний рівень доходів, освітньо-професійний рівень, належні умови проживання, культурний розвиток, соціальні права та гарантії [1].

Саме тому питання системи ціннісних орієнтацій культуротворчого середовища закладу вищої освіти в умовах євроінтеграції стає все більше актуальним. Виділяють наступні напрямки системи ціннісних орієнтацій:

1. Цінності соціально-виховного спрямування.
2. Культурно-національні цінності.
3. Художньо-естетичні цінності.
4. Здоров'яформуючі цінності.
5. Духовно-моральні цінності [4].

Культуротворче середовище сприяє отриманню психологічних знань студентами, що дозволяє в повній мірі оволодіти особистісною та міжособистісною культурою спілкування, умінням розв'язувати та не допускати конфлікти. Адже культура спілкування включає в себе три важливих елементи: вміння розбиратися в інших людях і вірно оцінювати їх психотип, риси характеру; адекватно реагувати на їх поведінку й емоційний стан; вибирати по відношенню до оточуючих такий спосіб спілкування, який, не розходячись з вимогами моралі, в той же час найкращим чином відповідає індивідуальним особливостям та ціннісним орієнтаціям особи.

Отже, культуротворче середовище виступає як цілісна система. Її структурні елементи використовуються суб'єктами освітнього процесу (студентами, викладачами) для створення позитивного іміджу своєї Альма-матер, засвоєння і поширення моральних, духовних, гуманістичних цінностей. Роль культуротворчого середовища полягає у формуванні внутрішніх ціннісних орієнтирів, норм, стандартів поведінки, певної життєвої позиції, що формується у процесі навчання та соціалізації особистості. Саме тому прогрес будь-якої галузі

життєдіяльності суспільства визначають висококваліфіковані кадри, які характеризуються творчим ставленням до справи, професіоналізмом, компетентністю, комунікабельністю, здатністю до нестандартних рішень, прагненням навчатися, здобувати знання упродовж життя тощо.

Використані джерела:

1. Ковтун Н. Міжнародний досвід оцінювання якості життя населення і можливості його використання в Україні / Н. Ковтун // Вісник КНУ ім. Т. Г. Шевченка. – 2013. – Вип. 134. – С. 32–37. – (Сер. «Економіка»).
2. Малицька О.В. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти / О.В. Малицька // Young Scientist. – 2017. – № 1 (41). – С. 117-120.
3. Мрачківська М.М. Культуротворче середовище як фактор формування готовності до міжкультурної комунікації у майбутніх менеджерів / М.М. Мрачківська // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – 2014. – № (49). – С. 130-134.
4. Ордіна Л.Л. Культуротворче середовище вищого навчального закладу як педагогічний феномен [Електронний ресурс] / Л. Л. Ордіна. – Режим доступу : <http://www.journals.urau.ua/kis/article/view/146890>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 29.01.2021].

УДК 37.018.46:7.071.4

Власова Валерія,*викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук.*

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Розглянуто нові вимоги до професійної компетентності вчителів, які диктують необхідність оновлення змісту удосконалення фахової кваліфікації вчителів мистецтва з урахуванням культурологічного підходу, що спирається на вивчення мистецького досвіду і традицій минулого, естетичний і культурний розвиток особистості, її гуманістичної сутності.

Ключові слова: культурологічний підхід, культура, музейна педагогіка,

В Україні здійснюється пошук шляхів якісного удосконалення підготовки вчителів мистецтва, формування їх професійних компетентностей на основі синтезу мистецтва, науки і техніки, наступності змісту професійної освіти, його індивідуалізації і диференціації.

Мета статті полягає в описі реалізації курсів підвищення фахової кваліфікації вчителів мистецтва на основі культурологічного підходу засобами музейної педагогіки.

Культурологічний підхід до удосконалення професійних компетентностей вчителя мистецтва розглядається нами, як сукупність прийомів, що забезпечують аналіз професійної педагогічної освіти крізь призму культурологічних понять: «культура», «культурологічний підхід».

Поняття культурологічний підхід має широкий спектр авторських варіацій: Л. Масол (методологічний фундамент (метапринцип) загальної мистецької освіти), Н. Миропольська (естетична логосфера школи), О. Олексюк (педагогіка духовного потенціалу), О. Рудницька (культуровідповідність мистецької педагогіки як підсистеми загальної), О. Шевнюк (транспонування суб'єктної методології в культурологічну освіту), О. Щолокова (цілісність художньої картини світу). Отже, в рамках даного підходу культура існує і розвивається як найважливіший спосіб функціонування суспільства, як основна форма реалізації певних видів людської діяльності із залучення людей до взаємодії з навколишнім світом і реалізації їх потреб, інтересів, цілей.

Аналізуючи сутність поняття "культура" в загальнонауковому плані, дослідники визначають її як соціально-прогресивну творчу діяльність людства в усіх сферах буття й свідомості, що є діалектичною єдністю процесів опредмечування (створення цінностей, норм, знаків, систем тощо) та розпредмечування – освоєння культурної спадщини, спрямованого на перетворення дійсності й багатства людської історії на внутрішнє багатство особистості, на різнобічне виявлення й розвиток сутнісних сил людини [2, с. 91].

Культура здатна інтегрувати уявлення людини про соціальні цінності, які стають особистими орієнтирами, і здатна трансформуватися в особисту культуру, яка, за визначенням О.Рудницької, «не зводиться до суми знань, переконань, умінь, здібностей індивіда, це узагальнена ознака змістовного наповнення життєдіяльності суб'єкта, стилю та способу його життя» [5, с. 49].

Ми підтримуємо думку А. Панченкова про те, що освітня система в Україні має будуватися за трискладовим культурологічним принципом: першою складовою має бути рідна (материнська) культура і мова, що є фундаментом національного самоусвідомлення; друга складова – це українська культура; третя складова – світова культура. Отже, учений робить висновок: культура кожної розвиненої

особистості має «корінитися в етносі, а проростати в культурі українську та світову» [3, с. 15].

Провідною ідеєю інноваційних моделей підвищення кваліфікації педагогічних кадрів сьогодення є перехід від масово-репродуктивних до індивідуально-творчих технологій освоєння змісту освіти в системі підвищення кваліфікації вчителів. Основна мета сучасної післядипломної освіти педагогічних кадрів – не вузькопрофесійна підготовка, а сприяння і створення умов для цілісного розвитку культури особистості вчителя як висококваліфікованої професійної і творчої індивідуальності.

На думку, Т. Сваталової «підвищення рівня професійної компетентності як невід'ємної характеристики вчителя сьогодні не може бути зведене до збільшення обсягу професійних знань. Це процес, орієнтований насамперед на розвиток методологічного, рефлексивного типу мислення, формування цінностей, особистісного ставлення до нових знань та способів їх отримання». Таким чином, підвищення професійної компетентності вчителя мистецтва проявляється в мобільності знань та забезпечує функціональну грамотність викладача, його готовність оцінювати та переоцінювати існуючий рівень професійних знань, використовувати вивчену інформацію не тільки для вирішення поточних практичних та теоретичних проблем, а й для пошуку та отримання нової інформації.

Якість знань вчителів мистецтва та їх практична спрямованість залежить від ефективності курсового навчання вчителів мистецтва.

Однією з умов, що забезпечують ефективність процесу реалізації культурологічного підходу до формування особистості вчителя мистецтва в процесі підвищення кваліфікації, є ознайомлення із особливостями музейної педагогіки.

Спираючись на наукові розвідки О. Рокицької, яка стверджує, що особливий науковий напрямок – музейна педагогіка виник завдяки наявності педагогічних аспектів у діяльності будь-якого сучасного музею [5, с. 138], можна зробити висновок, що предметом музейної педагогіки є вивчення особливостей педагогічного впливу музею на різні

категорії населення. Отже, актуальність досліджуваної проблеми обумовлена розвитком музейної педагогіки як нової освітньої технології, що сприяє становленню особистості, формуванню національно свідомого громадянина. Ми вважаємо, що в цьому контексті музейна педагогіка має значний потенціал, що сприяє формуванню особистості вчителя мистецтва як громадянина.

Наукові розвідки Л. Масол з історичних, теоретичних і організаційно-методичних аспектів краєзнавства, як одного з компонентів музейної педагогіки, дають підстави визначити мистецьке краєзнавство як організовану і керовану педагогом діяльність учнів, спрямовану на систематичне вивчення, збереження і відтворення художньої спадщини рідного краю. Результатом цієї діяльності (зокрема її освітньо-пізнавальних, пошуково-дослідних і художньо-творчих компонентів) має стати не лише усвідомлення самотності й естетичної цінності мистецтва рідного краю, а й пробудження особистісного емоційно-позитивного ставлення до нього, включення в систему художньо-естетичних орієнтацій школярів [1, с.381].

Шкільне мистецьке краєзнавство в контексті музейної педагогіки може розвиватися у двох аспектах – науко-методичному (дослідження) і організаційному (дитячий і юнацький рух).

Джерела мистецького краєзнавства можуть включати такі групи:

1. археологічні джерела;
2. етнографічний матеріал;
3. пам'ятки архітектури;
4. пам'ятки образотворчого мистецтва;
5. літературні джерела;
6. документальні джерела.

Підсумовуючи, зазначимо, що культурологічний підхід забезпечує культуровідповідність формування особистості вчителя мистецтва в процесі підвищення кваліфікації засобами музейної педагогіки, мобілізує естетико-культурологічні ресурси вчителя мистецтва, надає можливість сходження від його індивідуального досвіду до духовно-практичного досвіду людства.

Використані джерела:

- 1 Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Л. М. Масол. – К: Промінь, 2006. – 431 с.
2. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: монографія / О. М. Отич. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
3. Панченков А. О. Полікультурне виховання в школі / А. О. Панченков. // Відкритий урок.. – 2001. – №9. – С. 14–18.
4. Рокицька О. Д. Впровадження музейної педагогіки як інноваційної освітньої технології в освітній процес закладу загальної середньої освіти. Удосконалення виховного процесу в закладах освіти як основа соціокультурного зростання дітей та молоді. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Удосконалення виховного процесу в закладах освіти як основа соціокультурного зростання дітей та молоді [Електронний ресурс] / О. Д. Рокицька. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:
https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DrbDYRZfxc5sTGJ74fbeEqwUS37fxcAtPGONhczT0dy5b5w_j48zqpYrxDapDg0pu9dChOaHjz2gtuZeShKg9Plf75Ux0cmPD2cLD0Q%253AViYs1a2G44v9Nfof%26r%3D1611484356894&default_mode=view&lang=ru#start=0
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. / О. .П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

УДК 323.1(477)

Гудзь Валентина,*стариший викладач кафедри методики професійної освіти та соціально - гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної освіти*

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ: ЗАРОДЖЕННЯ, РОЗВИТОК, ДЕГРАДАЦІЯ. ПЕРСПЕКТИВИ ВІДРОДЖЕННЯ

Протягом існування людської цивілізації проблеми культури першочергові по суті, провідні по значенню – передусім тому, що культура завжди була могутнім фактором соціального розвитку, відбивала якісну характеристику суспільного життя, уособлювала в собі специфічний спосіб людської життєдіяльності, зафіксований в результатах праці, в системі соціальних норм і закладів.

Але чим же ми відрізняємось від інших народів? Якщо спитати, чим відрізняється одна людина від іншої, то у відповідь почуємо: характером. Риси характеру народу мають вплив і на його історичну долю, тому національний характер став предметом вивчення у всіх культурних націй.

Не так давно в Україні подібна тема не тільки не могла бути дослідженою, але й просто згаданою. Виховані на „інтернаціоналістських принципах” науковці не поспішали братися за неї, щоб не потрапити в розряд українських буржуазних націоналістів. Радянські дослідники не спромоглися, або побоюлися дати характеристики таким поняттям як „національний характер”, „ментальність”, „етнічні риси нації”, „національна самосвідомість”.

Відомо, що народи з давніх часів, спілкуючись між собою, приглядалися одне до одного, помічали якісь характерні риси

своїх сусідів і давали їм певну характеристику. Так само й кожен народ здавна відрізняв себе від інших народів. Отже, спроби пізнати національні відмінності мають дуже давню історію.

Поняття національний характер охоплює типові якості і психологічні особливості етнічної групи, яка має спільну територію, мову, історію, культуру, звичаї, символи, що відрізняють її від сусідніх народів.

Від чого ж залежить тип національного характеру? Професор Олександр Кульчицький визначає кілька аспектів у вивченні української психічної структури: расові чинники, геопсихічні, історичні, соціопсихічні, культурно-морфічні та глибинно психічні причини. Расою тут називаємо групу людей, що мають спільне походження, певні успадковані антропо-біологічні, духовні, психологічні риси, які вона витворила протягом своєї історії і довгого проживання на спільній території.

Територія кожного народу має свої природні властивості і певною мірою впливає на формування національного характеру. Багатство землі України сприяло закоханості в природу, ліризму, спогляданню і спокою. Проте відзначається і така риса, як відсутність активності, бо плідюча земля обдаровує людину без особливих зусиль.

Історичні чинники впливають на войовничість народу, оскільки ця багата країна вимагала захисту від загарбників.

Культура нації витворюється протягом дуже довгого часу, починаючи з праобразів етнічної міфології і закінчуючи сучасною поетичною творчістю. Світовідчуття прадавніх українців органічно увійшло в ментальність їхніх нащадків. Національні образи світу (часто підсвідомі), стереотипи поведінки, психічні реакції або оцінки певних подій чи осіб є відображенням етнічної ментальності, тобто того, що можна назвати „духом народу”. Національні відмінності - це перш за все відмінності в психології мислення, яка відображається, насамперед, у мові, а також, у розумовій творчості, що впливає з ментальності етносу. Отже, національний характер найповніше відображається саме в культурі, в інтелекті нації.

Оскільки мова йде про формування українського характеру різних етносів, що впродовж тисячоліть мешкали на території України, доцільно розглянути його етнічні складники. Вчений Ю. Липа визначає 4 складники української пракультури і характеризує їх: це трипільський, понтійський, готський, та київсько-руський [1].

Трипільці, що гартувалися в суворих кліматичних умовах залишили у спадок українцям свою терплячість, скромність, обережність, впертість у досягненні мети і вміння стійко сприймати невдачі.

З культури північного Причорномор'я, де людність була перемішана з еллінським етнічним типом, українці успадкували підприємливість, творчий дух, потяг до краси.

Готські впливи відобразились у стійкості характеру, військовій та державній дисципліні, організованості. Цікаве поєднання готизму з еллізмом дало тип запорозького козака, який дивував іноземних істориків: люди військові і водночас торгові, продають рибу і хутра тощо. Катерина II заздрила козацькому вмінню проводити свою економічну політику, а польський історик дивувався, звідки Богдан Хмельницький мав кошти для ведення війни.

З культури Київської Русі українці успадкували дух волелюбності національної гордості та глибинний патріотизм. Українці дуже неохоче вступали у шлюб з представниками інших етносів. Щоб поєднати свою долю з чужинцем, українській дівчині потрібно було побачити спільність його норм моралі з українськими звичаями, правопорядком. У літописах чимало свідчень про абсолютну ненависть до руйнівників, гвалтівників та грабіжників. Ще рідше одружувались з чужинцями українські чоловіки.

Соціопсихічні риси українського характеру тісно пов'язані з етнопсихічними. Структура української нації складна. Взявши за основу праці Д. Донцова „Дух нашої давнини” та „Естетика і поетика” можна виділити 4 типи української нації: нордійський, понтійський, динарський, остійський [2, с. 4].

Нордійський тип характеризується красивою зовнішністю, висок зростом, світлим волоссям, блакитними очима, довгим

обличчям з прямим тонким носом, розвинутим підборіддям. Нордієць витривалий, любить порядок, впевнений у собі, розсудливий. Не терпить в інших розхлябане; пліткарства; він не вміє прощати, не любить сам каятися. Понад усе цінує власну свободу, але більше відданий громадській ідеї, ніж своїй родині: тип державного мужа, аристократа, полководця. Нордійська раса найбільше поширена в Скандинавії, Англії, Бельгії, на півночі Німеччини, у Франції.

Понтійський тип - переважно середнього зросту, з темним волоссям довгим обличчям, вузьким прямим носом, сірими або синіми очима. За характером це найбільш творчі натури, закохані в життя, в мистецтво, романтики, революціонери, ідеалісти. Серед них багато винахідників талановитих, обдарованих натур, їм притаманне творче горіння, певна нематеріальна духовна енергія, яка формує суспільство. Це добрі проповідники красномовні оратори. Цей тип поширений в Італії, в Північному Причорномор'ї.

Динарський тип - це люди високі, міцно збудовані, сильні фізично. Вони веселі, співучі, люблять свій край, чесні, горді, сміливі, але дуже вразливі, добродушні. Природжені вояки, але воюють і повстають у крайніх випадках. Цей тип більше відзначається почуттєвістю, яка не спрямована на перетворення світу, бо динарці віддають перевагу почуттям перед зізнанням і волею. Поширений цей тип в Хорватії, Австрії, Україні.

Остійський тип - повні, круглолиці, з невиразними рисами обличчя. Досить посередні розумові здібності спонукають остійця пристосуватися до середовища і намагатися не виділятися серед маси. Остієць – це типовий дрібний міщанин, завжди розслаблений і нерішучий у вчинках. Він не наділений якимись талантами і не одержимий якимись ідеями. Працює лише задля грошей, у нього ніколи не спалахує іскра творчого вогню. Ця неспроможність до творчої праці викликає у них ненависть до видатних індивідуальностей, талановитих перетворювачів світу. Співвідношення всіх чотирьох типів в українській культурі не завжди було однаковим.

За княжої доби, коли суспільство було повністю ієрархізованим, українці мали свою провідну верству - князів,

бояр, дружинників. Це була активна верства, що об'єднувала націю. Її не змогли знищити ні татаро-монгольська навала, ні польсько-литовське панування. Ця верства брала участь у формуванні нового провідного прошарку за часів козаччини. Проте відомо, що у всі часи на війнах і в суспільних катаклізмах завжди гинули кращі представники нації. Так було і з козацькою верствою – хороброю, мудрою, а пізніше і з українською свідомою інтелігенцією.

Існує різниця в ментальності не тільки різних націй, але й в середині однієї нації – це відмінність у світосприйнятті провідників і маси. Якщо для аристократа Княжої доби найвищу насолоду дають речі нематеріальні – слава, честь, відвага, гордість, то для пересічного міщанина чи бідного селянина ці поняття втрачають цінність. На перше місце виступає матеріальна вигода - багатство, яке забезпечить стабільність і спокій. „Ковбасна” психологія може розвинути лише в плебейській верстві із заниженим почуттям людської гідності.

Сказане вище зовсім не означає, що селянська праця є меншовартісною. Давня хліборобська культура в Україні має свої високоморальні риси: працьовитість, любов до землі, дбайливе ставлення до природних багатств тощо.

Отже, занепад нашого народу почався з виродження його провідної верстви, заміни її на менш достойних людей з психологією наймитів, позбавлених творчої життєвої енергії, яка б могла формувати націю.

Зміни в українській психології значною мірою залежать також і від насильницького насадження чужої мови. Мовознавець О. Потебня засуджував двомовне виховання дітей у ранньому віці. Встановлено, що проживання у чужомовному середовищі сприяє білінгвізму - вживанню двох мов у першому поколінні. А вже у другому і особливо в третьому поколіннях відбувається повна мовна асиміляція. Але найстрашніше те, що більшість людей абсолютно не усвідомлюють цього або байдуже сприймають цей факт. Тим часом, втрачається етнічна специфіка характеру українців, що в свою чергу призводить до збільшення потаємних прихованих рис і властивостей національної психіки.

У чому ж причина українського самовідродження? Важливо усвідомити, що знання про національні риси характеру, психологічні особливості народу потрібні перш за все для самовдосконалення кожного індивіда. Прадавній афоризм „пізнай самого себе” не раз проголошуваний античними мудрецами і розвинутий вітчизняним філософом Г. Сковородою, не втратив своєї вартості і сьогодні, коли духовне здоров'я нації цілком залежить від здоров'я кожної особистості. Тож будемо свідомими того, що кожен українець є спадкоємцем глибокої і мудрої нації, багатой духовно і морально.

Використані джерела:

1. Донцов Д.І. Дух нашої давнини / Дмитро Донцов. – 2-ге вид. – Мюнхен; Монреаль: [б.в.], 1951. – 341 с. – (Життя і чин ; ч. 2).
2. Потебня А.А. Эстетика и поэтика. – М.: Искусство, 1976. – 612 с.
3. Липа Ю.І. Призначення України. – Львів: Просвіта, 1992. – 270 с.

УДК 37.035:355.01

Володимир Карась,*заступник голови Білоцерківської спілки
офіцерів України, Заслужений діяч
естрадного мистецтва України, член
національної спілки журналістів України*

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЇ ВІЙСЬКОВОГО СЕРЕД МОЛОДІ ЧЕРЕЗ КУЛЬТУРОТВОРЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Військові традиції українців утворювалися ще з років становлення та розквіту Київської Русі. Воїнів князівських дружин тих літ характеризували як відважних і самовідданих захисників рідної землі. Після занепаду Київської Русі нашу землю прагнули завоювати практично усі сусіди. Саме у цей час на арені боротьби з загарбниками з'явилися якісно нові воїни – козаки, які прагнули до вільного життя та відстоювали права на свою незалежну державу. У суспільній свідомості українців про події цього періоду якраз і склався образ козака-воїна, що стає на захист скривджених людей.

Після отримання самостійності у 1991 році війська та флот в Україні перейшли під керівництво Києва. На жаль, з цього моменту авторитет професії українського військовослужбовця був знівельований, військове майно розкрадали, а наше військо із року в рік втрачало обороноздатність. І тільки починаючи з 2014 р. після російської агресії наша армія почала відроджуватися. Армія, яка до цього практично не існувала, почала озброюватися, гартуватися у боях, перетворюючись на потужну високоорганізовану силу.

Професія військового в Україні почала набувати великого значення, оскільки завдяки мужності наших воїнів-захисників вдалося зупинити російські кадрові війська. Тепер якість військової підготовки нашої армії почала зростати. Український

воїн вчиться швидко реагувати на військову обстановку. Не виключено, що спрацювала і генетична пам'ять предків – воїнів Київської Русі. Почастішали випадки, коли тільки що мобілізовані воїни вступали у протистояння із елітними російськими загонами і завдавали їм нищівні поразки. Відомо багато прикладів героїзму і мужності наших вояків, які тепер знаходяться на найскладнішому, найнебезпечнішому рубежі цієї боротьби. Завдяки цьому престиж професії військового в українському суспільстві значно зростає.

У сучасній українській армії в одному строю служать люди різних соціальних прошарків, різного віку, люди, які говорять різними мовами, але всі вони об'єднані спільною метою – захистити свою державу від загарбника.

Із початком мобілізації військо почало наповнюватися бійцями патріотами. Їхньою мотивацією служити в збройних силах України стала мета не просто робити кар'єру військового, а головне – вигнати ворогів з нашої землі та бути завжди наготові захищати її від будь яких загарбницьких посягань. Тому патріотичний дух в військових – це основа військової спеціальності.

Почуття патріотизму у людини формується значно раніше, ніж починається її служба в збройних силах. Формування патріотизму, здатності до подвигу для збереження незалежності своєї держави, її розвитку та процвітання починається ще в дитячому, а переважно в шкільному віці. А тому не випадково Президент України підписав указ № 580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді». Позитивні результати реалізації зазначеного указу Президента відчуються вже сьогодні.

На підставі зазначеного указу Київською обласною адміністрацією була розроблена програма національно-патріотичного виховання в Київській області, яка затверджена 21 квітня 2017 року № 204. Програма передбачає виконання низки заходів, направлених на формування патріотичних почуттів у молоді. До реалізації цієї програми долучені державні виконавчі органи, а також громадянське суспільство, в тому числі Білоцерківська спілка офіцерів України.

Я, як заступник голови цієї спілки, доклав чимало зусиль, щоб організувати патріотично виховну роботу серед молоді Білої Церкви, у першу чергу шляхом популяризації професії військовослужбовця та його ролі у забезпеченні миру та спокою у нашій країні. В умовах війни з російським агресором у молоді повинна бути сформована мотивація стати захисником нашої Вітчизни. Для проведення такої роботи спілкою був створений творчий гурт «Меморіал».

Фото 1. Під час виступу з піснями патріотичної тематики.

Учасники цього гурту – це різні творчі особистості, в тому числі Заслужена артистка естрадного мистецтва України вокалістка Вікторія Невідомська. Хочеться сказати добре слово про неї. Я організовував і провів не один волонтерський концерт і завжди вона йшла на зустріч моєму прохання порадувати своїм чарівним голосом молодих воїнів. Учасник гурту Заслужена діячка естрадного мистецтва Юлія Хандожинська не тільки вокалістка, а і композитор, поетеса, часто виконувала на сцені власні пісні про наш рідний край. У наших заходах приймають участь подружжя Людмила та Василь Шестерняки. Людмила теж Заслужена артистка естрадного мистецтва України, а Василь Заслужений артист України. Також учасниками гурту є вокалістки Дар'я Красавіна (Литовченко) та Людмила Безкрила. Вони виступають з українськими народними піснями. У складі гурту також виступає автор-виконавець

Вадим Страхілев. На концертах гурту брав участь зі своїми авторськими піснями про Україну та своїх бойових побратимів Заслужений артист України, учасник бойових дій на сході у складі батальйону «Айдар» Янек Априль. І нарешті я, Володимир Карась, заступник голови Білоцерківської спілки офіцерів України, Заслужений діяч естрадного мистецтва України, організатор гурту «Меморіал» і всіх зазначених заходів, також поет-пісняр, автор-виконавець пісень, переважно патріотичної тематики. За останні 3 роки гурт «Меморіал» провів 23 патріотично-виховні заходи в школах, гімназіях, профтехучилищах, військових частинах, які завжди закінчувалися виконанням лунких вмотивованих патріотичних пісень.

Фото 2. Учасники творчого гурту «Меморіал».

Взагалі таку діяльність можна назвати інформаційним фронтом у конфлікті на сході України, який не менш важливий, ніж бойові дії. В цьому випадку іде війна за душі людей, їхні світогляди та цінності і, в першу чергу, за душі нашої молоді.

Білоцерківська спілка офіцерів України безпосередньо приймає участь у цій війні, у даному випадку в інформаційнонапрямку, яку активно проводить проти нас наш північний сусід. Це невеличка частка протидії українського суспільства впливу російської антиукраїнської пропаганди, яка в умовах сучасних технологій доступна всім.

Фото 3. За волонтерську роботу по патріотичному вихованню молоді спілку офіцерів неодноразово було нагороджено грамотами та подяками.

Основним в цій діяльності є проведення роз'яснювальної та виховної роботи. Наприклад, в міських школах організовуються зустрічі школярів з членами спілки офіцерів та військовослужбовцями збройних сил України. Учні зацікавлено слухають розповіді офіцерів ветеранів та діючих офіцерів нашого війська про професію військовослужбовця та її історію, про її важливе значення у становленні та сучасному житті українського суспільства. Дуже повчальними в цьому плані були розповіді члена спілки офіцерів Валерія Пантюшенко про життя та подвиг його сина військовослужбовця танкіста Богдана Пантюшенко. Донецькі сепаратисти захопили його в полон але він під загрозою смерті не зрадив Україну.

З особливою теплотою патріотичні зустрічі проходять у військових частинах. Такі зустрічі неодноразово проводилися в ОМБР (Окрема механізована бригада) 72 імені Чорних Запорозжців. Бійці героїчної бригади з задоволенням спілкуються з нашими учасниками, слухають патріотичні пісні, серед них пісні про події війни, яку воно знають не з розповідей, а як безпосередні її учасники. На одну з таких зустрічей ми запросили нащадка славного гетьмана України Івана Мазепи Ігоря Мазепу, який за вагомий внесок у боротьбі з російськими агресорами нагородив військослужбовців ОМБР 72, а також

автора цієї публікації, медалями «За вірність національній ідеї» від Міжнародного благодійного фонду «Родина Мазеп».

Фото 4. Зустріч з бійцями 72-ї окремої механізованої бригади.

Також не одна зустріч проводилася в Білоцерківському військовому госпіталі з бійцями, які проходили лікування після отриманих поранень у війні на сході України. Як завжди між виступаючими та глядачами налагоджувалися теплі стосунки.

Військово-патріотичне виховання молоді, пропагування професії військового – це основна задача, яку виконує в своїй діяльності Білоцерківська спілка офіцерів України. І ми гідно справляється з цією задачею. За волонтерську роботу по патріотичному вихованню молоді командуваннями 72-ї окремої механізованої бригади, Білоцерківського військового госпіталю, керівництвом органів виконавчої влади Білоцерківську спілку офіцерів неодноразово було нагороджено грамотами та подяками. Але найбільшою нагородою, особливо для мене, є те, що переважна частина молоді, і ті, що служать у збройних силах України, і ті, що ще служитимуть в майбутньому, відчують велику значимість професії військового, відчують гордість за сучасні збройні сили України.

УДК 371.65

Кушак Інна,
*вчителька історії Білоцерківської гімназії
№2 Білоцерківської міської ради*

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ ШКОЛИ «ВИТОКИ» ЯК СКАРБНИЦЯ ПАМ'ЯТІ ПРО МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ

Музей завжди пов'язаний з двома системами культурної практики – минулим та сьогоденням і перед ним постає завдання їх об'єднання. Шкільний музей - ефективний засіб духовної, моральної, патріотичної і громадянської освіти та виховання учнів. Шкільний музей може і повинен з'єднати розірвані зв'язки між поколіннями та епохами.

У 1963 році після закінчення Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, як молодий спеціаліст, почала працювати в Білоцерківській восьмирічній школі №2 імені Героя Радянського Союзу І. Т. Зінченка Людмила Степанівна Кашкіна. Людмила Степанівна разом з колегами та учнями протягом 50 років, здійснюючи дослідження кожного етапу життя навчального закладу, була переконана, що, коли молодь пишатиметься своїм краєм, його історією і культурою, берегтиме його, трудитиметься на його благо, саме так в неї утверджуватиметься справжній патріотизм.

Саме стараннями Людмили Степанівни було відкрито музей історії школи «Витоки», який у 2010 році отримав звання «Зразковий музей». Більше двадцяти років музей «Витоки» є культурно-освітнім простором зосередження напрямків виховної роботи та поглиблення знань суспільствознавчих предметів. Музей історії школи «Витоки» сприяє вихованню в учнів

гімназії розуміння культурних традицій, почуття гордості за багатовікову історію нашого народу, розвиває творчі здібності та допомагає формуванню всебічно розвиненої, не байдужої до життя держави і суспільства людини-громадянина. Юні історики, пошуковці та музеєзнавці збирають, вивчають, експонують та зберігають інформацію про більше ніж півтора столітню історію закладу в контексті історії міста та рідної держави.

Фото 1. Людмила Степанівна Кашкіна.

Далекого 1864 року бере початок історія навчального закладу. Другу половину XIX століття в освітньому аспекті характеризують як період становлення і розвитку системи початкових навчальних закладів – церковноприходських шкіл. Пріоритет у початковій і народній освіті царський уряд надавав саме церковним школам, оскільки там більше уваги приділялося моральному вихованню, а заняття вели священники, диякони або викладачі – випускники духовних семінарій або духовних училищ [1].

У 1864 році "Киевские епархиальные ведомости" друкували програму, яка була складена за участю протоієрея Петра Лебединцева, настоятеля Спасо-Преображенського собору м. Білої Церкви. Відповідно до цієї програми навчання

пропонувалося проводити шість днів на тиждень зі щоденним навантаженням по три уроки. Заняття починалися о 8 годині; тривалість двох перших із півгодинною перервою становила 4 години; перерва на обід тривала з 12.00 до 14.00, після чого розпочинався третій урок, який закінчувався о 17 годині. Таким чином, тижневе навантаження становило 18 годин. З навчальних предметів програма передбачала Закон Божий, арифметику, історію Російської держави, російську мову і церковний спів. Для вивчення російської мови відводилося 8 годин на тиждень.

Фото 2. Учні на подвір'ї школи (архівне фото).

Ці уроки проводилися переважно у післяобідній час, що, з огляду на їх тривалість, практично займало більшу частину тижневого навантаження у погодинному плані. На засвоєння арифметики і Закону Божого відводилося по три уроки, а для засвоєння історії Російської держави і церковний спів – по дві години на тиждень [2].

1882 року школа була переведена на вулицю Гетьманську, де вона знаходиться і нині. В 1901 році вона стає двокласною з п'ятирічним строком навчання, а пізніше чотирикласною. Першою завідуючою школи була Василевська Анна. Ми дуже мало знаємо про неї. Але, напевно, це була віддана справі людина, яка прагнула налагодити життя в школі по законам християнської моралі.

Скільки людських долей, скільки маленьких дітей з допитливими очима приходили до школи... Кожен рік школа вчила, виховувала, випускала та віддавала країні своїх синів та дочок. Вони своїм життям писали історію країни, міста, школи.

В 1928 році школа набула статусу загальноосвітньої з українською мовою навчання. У передвоєнне десятиліття вона носила ім'я великого сина українського народу І.Я. Франка.

Фото 3. Експозиція музею «Витоки» Білоцерківської гімназії №2.

Всі думали про мир, але настала війна. Учні і вчителі намагалися здобувати знання, але довелося здобувати перемогу, захищаючи Батьківщину. Серед них: вчителі Береговенко Прохор Харитонович, Гаврильчик Ілля Михайлович, Митяй Олексій Павлович, Кашо Зоя Миколаївна, Сухачов Геннадій

Ілліч, Устинов Василь Володимирович і сотні учнів... Важким був і післявоєнний час. Відбудовували школу разом: вчителі, батьки й діти. В лютому 1944 року відновилось навчання і діти різного віку, в напівзруйнованому холодному приміщенні отримували освіту.

Фото 4, 5, 6. Стенди та експонати музею.

23 березня 1967 року Постановою Ради міністрів УРСР школі присвоєно ім'я Героя Радянського Союзу Івана Трофимовича Зінченка. Про подвиг І.Т. Зінченка написано в книжках І.Ф. Дрьомова «Наступала грозная броня», Д.А. Драгунського «Годы в броне», А.Т. Журавльова «Крепче брони», А. Бабаджанян «Дороги победы», А. Бабаджанян «Люки открыли в Берлине», в журналах і газетних статтях більше ніж 200 разів. Центральна експозиція гімназійного музею присвячена герою «Іван Зінченко – Герой Радянського Союзу – учень школи». В експозиції представлені короткі біографічні дані, копія листа про присвоєння звання, лист воїнів матері героя, копія вірша «Пламенное сердце», написане очевидцем подвигу Антоном Шмигельським, лист дружині очевидця подій

Семена Герценштейна, датований липнем 1943 року, капсула із землею з поховання І.Т. Зінченка в селі Сирцево та інші [3].

Експонати музею «Фото засвідчує» знайомлять з історією навчального закладу, життям її учнів та вчителів. Цікавими є: виставка фотоматеріалів подій 1912, 1928, 1936, 1937, 1940 років, відбудови повоєнного періоду, етапів добудови приміщення гімназії, сучасні матеріали.

Заслугує на увагу стенд «Директори нашого закладу», який знайомить з визначними особистостями та їх внеском в становлення навчального закладу. Це Кухаренко П.І., Митій О.П., Матвєєва Л.Д., Полтавцев Г.О., Плєшаков А.В.

Музейна експозиція також розкрита в темах «Сторінки історії», «Будні і свята в школі трудовій», «Школа – святиня і надія народу», «У вирі подій покоління 80-х років», «Вчителі – захисники Вітчизни», «Діти війни», «Навчальний заклад крокує в

майбутнє», «Етапи розвитку гімназії», «Освіта очима художників» та інших. Серед експонатів варто відмітити добірку учнівських зошитів, підручників, щоденників, шкільного приладдя, предметів побуту різних років (починаючи з 1947 р.); документацію органів учнівського самоврядування, особисті речі та документи педагогів, які довгий час працювали в навчальному закладі.

Головним напрямом роботи музею є вивчення й розширення знань з історії навчального закладу. З цією метою проводяться зустрічі з випускниками і колишніми працівниками школи.

Альбоми, листівки, подяки, грамоти і матеріали про випускників, які досягли успіхів у роботі – розкривають напрям «Слава і гордість гімназії». Пошуківці гімназії збирають матеріали з теми «Сімейний альбом гімназії», зокрема «Сім'я Невінчаних».

Іван Невінчаний працював у школі №2 у 1949 році, Галина Невінчана, її сестра та їхні діти теж навчалися в гімназії. Таких шкільних учнівських родин в гімназії багато. Спогади, документи, інтерв'ю, фотографії – ось

весь нехитрий скарб, за яким стоять конкретні люди, події, історія, власне саме життя [3].

Екскурсоводи музею проводять екскурсії для гімназистів, батьків і гостей по території навчального закладу та показують зелений клас, оранжерею, кабінет ароматерапії, альпійську гірку, штучне озеро, скульптурні композиції, картинну галерею й розповідають про вчителів, учнів та випускників гімназії. Адже пам'ять – велика сила. Завдяки їй людина стає особистістю, народ – нацією, країна – державою.

На території Білоцерківської гімназії №2 вдало поєднуються архітектурні споруди XIX століття і сучасна ландшафтна архітектура XXI століття. Ідея та втілення дизайну освітнього закладу належить директору – цікавій, неординарній, талановитій людині, яка любить життя, людей та країну, в якій живе. Анатолій Васильович Плешаков очолює учнівський та педагогічний колектив Білоцерківської гімназії №2 з 1990 року.

Прикрасою території гімназії є діюча скульптурна композиція «Сонячний годинник», в якій переплітаються одночасно і мистецтво, і наука, і філософія людського життя.

Фото 7. Директор Білоцерківської гімназії №2 Анатолій Васильович Плешаков.

Сонячний годинник має великі розміри, щоб тінь ходила слідом за рухом сонця, по колу і відраховувала час. А майданчик, де встановлено годинник, має конфігурацію орбіт планет Сонячної системи. Навколо стрілки годинника, яка виходить із символічної півкулі – Сонця, розміщуються десять малих скульптур. Дев'ять каменів, на яких написано маса планети, період обертання навколо Сонця, час обертання навколо своєї осі – символи, що застосовують в астрономії, які означають дану планету Сонячної системи. Десята планета – Земля, створена у вигляді зеленої композиції із самшита (планета) і навколо нього голубий очиток (атмосфера). По планетах можна ходити, ставати на них, але Землю потрібно берегти і це символічно – вона єдина несе життя. На бордюрі, навколо Сонця на багатьох мовах світу написані слова «сонце» і «час».

По обидва боки годинника розміщуються лави: на них сидять скульптурні фігури. На одній – хлопчик, він повернутий обличчям на схід, тобто до вранішнього сонця, що сходить – він тільки починає життя. В його руках книга, що розгорнута на перших сторінках – він ще не захопився нею. Хлопчик

босоногий, дивиться кудись вгору, на небо. Чи то пташка пролетіла і зацікавила його, чи то хмаринка своєю красою і незвичними контурами відволікла його.

Напроти ще одна лавка. На ній скульптурна фігура – старець. Він тримає в руках книгу, яка розгорнута на останніх сторінках. Він відвів погляд від книги і поглянув на годинник. Котра година? Потрібно поспішати... Старець не відволікся, він дорожить кожною хвилиною, адже давно зрозумів ціну знань. Він могутній та мудрий, тому що багато знає про життя. Ця фігура повернута на захід, обличчям до заходу Сонця, до закінчення дня [3].

Символічно фігуру хлопчика можна назвати «Ранок», а фігуру старця «Вечір».

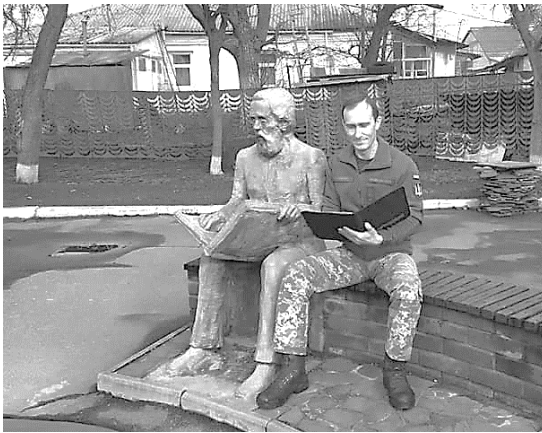

Фото 7. Скульптурна фігура «Старець» використовується як фотозона.

По-різному називають школу: берег дитинства, храм науки, країна дитячих мрій, але для когось все це втілюється в єдиному понятті – гімназія.

Романтично-ліричний настрій викликає у всіх гостей та господарів гімназії шкільний, маленький затишний дворик, який зберігає краплини найдорогоцінніших подій життя багатьох

поколінь. На вишуканій лавці народжуються найпоетичніші рядки, розв'язуються найскладніші задачі, приймаються важливі рішення. Гімназисти люблять розмірковувати про сенс життя, про його початок і кінець, про плін часу та нескінченність життя, про сьогоднішнє та минуле...

Музей історії школи «Витоки» є освітньо-виховним центром, який формує у гімназистів здатність до самостійних суджень та відстеження причинно-наслідкових зв'язків, виховання історичної свідомості та морально-етичних ціннісних орієнтацій, застосування різних видів практичної пошуково-дослідницької та творчої діяльності. Адже музей – це не лише місце зберігання предметів, експонатів та реліквій минулого, а перш за все це зв'язок минулого з сучасністю.

Використані джерела:

1. Программа обучения в церковно-приходских школах Киевской епархии // Киевские епархиальные ведомости. – 1864. – №12. – С. 384-391.
2. Драч Оксана Олександрівна Розвиток початкової освіти в Україні (1861-1917 рр.): Дис... канд. істор. наук: 07.00.01 / Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2001. – 189 с.
3. Інформація з фондів Музею історії школи «Витоки» Білоцерківської гімназії №2 Білоцерківської міської ради.

УДК 008-049.65:342.4

Макарчук Віталій,*асистент кафедри конституційного права
та теоретико-правових дисциплін**Білоцерківського національного аграрного
університету, кандидат юридичних наук*

ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК

На території України знаходиться велика кількість об'єктів культурної спадщини. Культурна спадщина – це фундамент, на якому сьогодні стоїть національна культура, що включає пам'ятки історії, архітектури, монументального мистецтва, археології, садово-паркового мистецтва та ландшафтів. Ретельно збережена й належним чином представлена культурна спадщина – невмируще джерело зростання і духовного розвитку українського народу, національної самосвідомості.

Стаття 66 Конституції України вказує, що «кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки» [1]. Відповідно самостійний конституційний обов'язок громадян, як міра необхідної поведінки, що передбачений коментованою статтею, стосується також збереження культурної спадщини.

Суспільні відносини, які виникають щодо збереження та охорони об'єктів культурної спадщини, врегульовані рядом Законів України: «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI [2], «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 № 1805-III [3], «Про музеї і музейну справу» від 29.06.1995 № 249/95-ВР [4] та ін.

Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» об'єктами культурної спадщини є «визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з

ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність» [3]. Культурна спадщина України — невід'ємна частина світового культурного надбання, про збереження якого мають дбати всі громадяни.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток» від 22 травня 2019 р. № 452 передбачено, що попередню оцінку відповідності об'єкта культурної спадщини ознакам, визначеним цим порядком, проводить розробник облікової документації [5], що складається відповідно до «Порядку обліку об'єктів культурної спадщини», який затверджений наказом Мінкультури від 11.03.2013 № 158 [6].

Попередження пошкодження об'єктів культурної спадщини, руйнування чи знищення, зміни обліку чи інтер'єру, порушення встановленого порядку їх використання, а також попередження інших дій, що можуть спричинити шкоду об'єктам культурної спадщини, захист цих об'єктів від шкідливого впливу навколишнього природного середовища чи інших шкідливих дій значною мірою забезпечується завдяки правовій регламентації використання та охорони земель історико-культурного призначення [7, с. 492].

Охорона культурної спадщини – це система правових, організаційних, фінансових, матеріально-технічних, містобудівних, інформаційних та інших заходів з обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація), запобігання руйнуванню або заподіянню шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини [3].

Особи, які завдали шкоду пам'ятці історії та культури або її охоронній зоні, зобов'язані відновити в попередньому стані

пам'ятку або вказану зону, а при неможливості цього — відшкодувати заподіяні збитки [7, с. 493].

В Україні нема єдиного закону, який би охоплював усі аспекти охорони культурної спадщини, але є ціла низка законодавчих та нормативно-правових актів, які стосуються управління об'єктів, що мають окреме законодавче закріплення. Це нерухомі пам'ятки культури в цілому, археологічна, музейна, архівна, природна спадщина. Ця діяльність регулюється нормативно-правовими актами різних галузей права, зокрема: конституційного, цивільного, адміністративного, земельного та спеціального пам'яткоохоронного, що перебуває у процесі постійного реформування та узгодження. Повноцінне національне законодавство, як галузеве утворення, у цій сфері повільно формується.

Використані джерела:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
3. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 № 1805-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
5. Про музеї і музейну справу : Закон України від 29.06.1995 № 249/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>
6. Порядок визначення категорій пам'яток : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 452 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452-2019-%D0%BF#n25>
7. Порядок обліку об'єктів культурної спадщини : Наказ Мінкультури України від 11.03.2013 № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0528-13>
8. Конституція України : Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій, О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін.; Харків : Право, 2011. 1128 с.

УДК 378.4.017.4БНАУ

Мельник Людмила,
завідувачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського національного аграрного університету, доцент, кандидат політичних наук.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ БНАУ

Основою зрілого суспільства є патріотизм. Патріотизм – це стан душі кожного свідомого громадянина своєї держави. Патріотизм – це одна із якостей людського характеру. Усвідомлення людиною патріотом своєї країни, дає поштовх робити великі і малі вчинки в ім'я своєї Батьківщини. Патріотизм – величний вияв нескінченної любові до рідного краю. Хто такий патріот? Це лікар, який декілька діб поспіль рятує життя незнайомих людей, це вчитель, який навчає, незважаючи на те, чи вдячні йому будуть за працю, це мужній воїн, що обороняє державу... Це той громадянин України, який не сам за себе, а це той, що усвідомлює, що є частиною однієї великої нації і, працюючи на благо своєї держави, щодня створює майбутнє.

Звісно, лише у праці та самопожертві виявляється справжній патріотизм. Патріотизм породжує впевненість у собі, волю в перемогу, віру в свою націю, свій народ. Вагоме значення для формування і розвитку державності займає патріотичне виховання молоді. Патріотизм – це відчуття того, що в моєму місті чи в селі, в моєму закладі освіти, країні, стосується мене. Патріотичне виховання громадянина своєї країни було і на сьогодні залишається пріоритетним завданням суспільства. В нинішніх умовах війни, змінилася модель

українського суспільства. Тому в даний час проблема духовного, національного, патріотичного виховання студентів актуалізувалася. Поряд із набуттям професійних навичок необхідно, щоб заклад вищої освіти формував у молодій людини почуття патріотизму, усвідомлення свого місця і ролі у майбутньому України, бажання удосконалювати свої професійні навички задля розвитку економіки, соціальної, аграрної та наукової сфери, виховувати в собі почуття героїзму, прагнення бути прикладом для інших. Слушно заявив з цього приводу І.Франко: «Всякого знання теоретичного, повинна, як ті пчоли, літати по всіх нивах людської освіти і культури, збираючи все, що піднімає і окрилює людський ум і облагороднює серце, тямлячи тільки одно, що практичне життя жде її серед рідного народу і що все, чим багата і сильна людськість, буде в данім часі придатне і позиточне і для нашого народу» [Франко І.Я. Кому за се сором? (Відкритий лист до редакції «Правди») // Зібрання творів: у 50 т. – К : Наукова думка, 1986.– т. 45.– с. 235-246].

Тому, в Білоцерківському національному аграрному університеті функціонує «Центр патріотичного та правового виховання молоді БНАУ». Метою діяльності Центру є патріотичне, духовно-моральне та правове виховання студентства, здатного на основі формування громадянсько-патріотичних почуттів і свідомості забезпечити позитивну динаміку зростання патріотизму та соціальної активності молоді. За ініціативи Центру проводяться виховні заходи так званого «діяльнісного патріотизму», тобто організація екскурсійних днів з відвідуванням музеїв і пам'ятних місць; – підготовка і поширення публікацій для населення з актуальних національнопатріотичних і правових питань; – співпраця з державними та недержавними установами й організаціями, громадськими об'єднаннями, діяльність яких стосується проблематики Центру. Центр, організовуючи науково-практичні конференції, семінари, тренінги, круглі столи, спонукає здобувачів вищої освіти до провадження науково-дослідницької діяльності студентів та науково-педагогічних працівників з

історичної, філософської, культурологічної, політологічної, релігієзнавчої та правової проблематики.

COVID-19 хоч і вніс свої корективи, але не дав зупинити роботу діяльності Центру. В карантинних умовах завдяки Центру було проведено низку дистанційних виховних заходів приурочених пам'ятним датам української історії із широким залученням студентів БНАУ. Спільно із БМГО Центр мистецтв та духовної культури «Образ» було організовано обласну науково-практичну конференцію «Культуротворча діяльність по збереженню історії професії як пріоритет у формуванні культури фахівця» і тд.

Отже, як бачимо, в університеті поряд із набуттям професійних компетенцій формування патріотизму студентів Білоцерківського національного аграрного університету є невід'ємною складовою при реалізації освітніх програм.

УДК 378.013.43

Ордіна Лариса,*доцент кафедри соціально-гуманітарних наук Білоцерківського національного аграрного університету, кандидат педагогічних наук*

КУЛЬТУРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Однією з основних завдань модернізації освіти є виховання на гуманістичній основі якісно нової людини, адекватної соціокультурним умовам, що історично склалися в Україні – «людини культури», головними якими є моральність, гуманність, екологічне й етичне ставлення до навколишнього світу, людям й до самого себе, естетичне сприйняття світу, інтелектуальна розвиненість, здатність до рефлексії та саморозвитку, до використання своїх знань тільки в ім'я миру, добра, любові. Таке усвідомлення обумовлює тенденцію до «культуроцентричної» організації освіти.

На початку ХХІ ст. понятійний апарат категорії «культурософстворчість» формалізувався і певною мірою систематизувався у працях західноєвропейської та української культурософської думки. Завдяки традиційному та новітньому підходам, термін «культурософстворчість» набуває нових характеристик, які у різних аспектах свого застосування мають часом протилежні значення і часто вживаються як поняття, що не потребують особливих пояснень.

В українській філософській думці закладена традиція виокремлення й актуалізації різних аспектів понятійного апарату категорії «культурософстворчість». Зокрема, у працях та окремих

публікаціях В.П. Андрущенка, Ю.Л. Афанасьєва, О.П. Воєводіна, В.Ю. Даренського, С.В. Пролєєва, В.К. Суханцевої, Н.В. Хамітова проводиться екзистенціальний розподіл між поняттями культуротворчість та життєтворчість [1].

Відзначимо також акцентуацію представників вітчизняної наукової думки на проблемі нерозривного зв'язку діалогічного способу мислення та культуротворчості. Фундаментальну роботу, в якій безпосередньо розкрито природу, системи, процеси культуротворчості представлено вітчизняним філософом В. Н Леонтьєвою. У праці «Культуротворчий процес: обґрунтування та начала» вчена здійснює послідовну спробу аналізу культуротворчих процесів у вітчизняній і європейській філософській традиції, втілює принцип культуротворчості в розумінні світу та утвердженні особистісного начала як носія смислу в цьому світі [2].

У педагогіці поняття культуротворчості розглянуто Є.Бондаревською, Є. Бурцевою, Є. Лаврухіною, І. Макарцевою та ін. Вчені вважають освіту складовим процесом культуротворчості. Поняттям «культуротворчість» Є. Лаврухіна визначає єдність культурної діяльності соціндивідуального буття і механізму спадковості, який базується на здібності людини об'єктивувати сутнісні творчі сили, що проявляються у зародженні нових культурних форм, сенсів, цінностей, через їх виявлення, інтерпретацію, оцінку [3]. Т. Кузьміна розглядає культуротворчість як «єдність пізнавальної і перетворювальної діяльності особистості, що проявляється як в оволодінні культурними смислами, так і у виявленні нових культурних форм за допомогою інтерпретації, трансформування, оцінки [4,с.65]».

Ставлення до людини як суб'єкта є головною ознакою освіти, здійснюваною в контексті культури. Молодь є найбільш дієвою суспільною групою, яка знаходиться у стані саморозвитку і пошуку свого «Я», а освіта – це результат пошуку своєрідної, нової ідентичності, успішності, створення особистого нового стилю майбутнього життя. Провідною діяльністю студентів є професійне навчання, або його поєднання з трудовою діяльністю. За допомогою навчання у вищій школі

молодь досягає необхідної для професійної діяльності компетентності, освоює норми професійної субкультури, підвищує свої адаптаційні можливості, формує уявлення про бажаний спосіб життя. Поєднання роботи та навчання може сприяти освоєнню професійних ролей (у випадку роботи за фахом) або чинити негативний вплив (у разі великих тимчасових витрат на діяльність не за фахом).

Освітнє середовище володіє великою мірою складності, оскільки має декілька рівнів – від федерального, регіонального до основного свого першоелемента – освітнього середовища конкретного навчального закладу.

Заклад вищої освіти в сучасному українському суспільстві виконує цілу низку культуротворчих функцій:

1) залучення людини до досягнень культури, трансляція цих досягнень;

2) проникнення у внутрішню структуру особистості пануючих у суспільстві норм, ціннісних орієнтирів, стандартів поведінки і певної життєвої позиції, що формується у процесі навчання і освіти молоді;

3) диференціація і відбір молоді відповідно до індивідуальних потреб та інтересів, запитів і можливостей, професійної орієнтації і підготовки;

4) ЗВО є важливим каналом соціальної мобільності, який не тільки передає соціальний статус від покоління до покоління, але й змінює його;

5) заклад вищої освіти пов'язаний з досвідом і знаннями, накопиченими поколіннями, і в цьому контексті є важливим детермінантом суспільства;

6) ЗВО пов'язаний з продукуванням і розповсюдженням різноманітних наукових, культурних і суспільно-політичних ідей.

Таким чином, освітнє середовище закладу вищої освіти розглядаємо як форму трансляції розширеного відтворення культурних норм, цінностей, ідей, як простір генерування суспільної ідеології, яка разом з її носіями перетворюється в культуру, як спосіб підготовки людини до оптимального існування в соціумі.

У нашому дослідженні культуротворча діяльність розуміється як готовність суб'єкта, що базується на ціннісних орієнтаціях, до усвідомлення особистісної діяльності, спрямованої на досягнення гуманістичних відносин між людьми, що мають різний світогляд, різні ціннісні орієнтації, стереотипи поведінки, на розширення власного досвіду шляхом залучення до інших культур та поглядів. Дане визначення відображає багатокомпонентний склад явища, в якому, ґрунтуючись на традиційному описі складних психологічних явищ і процесів, можна виділити наступні структурні компоненти культуротворчої діяльності:

1. Когнітивний компонент культуротворчої діяльності проявляється в свідомому, осмисленому і відповідальному виборі людиною його власної позиції і активності з побудови творчих відносин. Значимість когнітивного компонента для нашого дослідження полягає у визнанні і усвідомленні складності і багатого розмаїття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів прояву людської індивідуальності.

2. Практично-поведінковий компонент передбачає включення людини в різні види діяльності на основі співробітництва, взаєморозуміння з іншими людьми, прояв активності в тій чи іншій діяльності, творчого підходу у вирішенні поставлених завдань.

3. Аксіологічний компонент включає ціннісно-смислову систему, в якій центральне місце займають культурні цінності людини, а також відповідальність за свій вибір життєвої позиції.

4. Особистісний компонент передбачає розрізнення культуротворчої діяльності, як стійкої особистісної позиції при виборі культурних, ціннісних, світоглядних орієнтирів, а також як сукупність особистісних якостей, які можуть визначати особистість як культуротворчу.

Здатність до творчості як найвищого дару людини не може розвиватись в тому випадку, коли відсутня диференціація навчання залежно від здібностей особистості. У розвитку здібностей особистості важливу роль відіграють психологічні фактори, оскільки їх розуміють як «характеристику індивіда з

боку психічних явищ, які зумовлюють успішність його діяльності [5, с.461]».

Г. С. Костюк наголошує на залежності здібностей від мотивації: «Спроможність особистості успішно виконувати всяку діяльність не існує поза зв'язком із тим, що спонукає її до цього [6, с.311-312]». Одним із способів пояснення мотивів поведінки та їх класифікації полягає в тому, що передбачається існування певних внутрішніх мотиваційних станів, які характеризують нахили і потреби особистості. Це означає, що для успішної мотивації студента щодо творчої діяльності потрібно визначити такі його потреби, які формують і контролюють його поведінку. Саме творча діяльність сприяє розвитку нестандартного мислення, пошуку нових способів діяльності, вмінню висувати гіпотези, формувати проблеми та узагальнювати їх тощо.

Можливість розвитку творчих здібностей підтверджується успішним досвідом багатьох викладачів, у тому числі тих, хто застосовує методи теорії розвитку творчої особи, створеної на базі принципів теорії вирішення винахідницьких завдань. Творчі здібності – головний чинник підвищення ефективності людського капіталу і цей ресурс можна розглядати як невичерпний. Зменшення упереджених і нав'язаних думок і суджень, збільшення потоку інформації забезпечують необхідну свободу дій. Як наслідок цього, майбутній фахівець набуває дуже важливі педагогічні уміння: готовність до реагування на непередбачуване; прийняття самостійних рішень та здатність нести за них відповідальність; критичний підхід до оцінювання своїх і чужих дій.

Основними напрямками, які сприяють активізації творчих здібностей студентів в освітньому середовищі є:

- * залучення студентів до цінностей культури;
- * створення умов для розвитку молодого людини як суб'єкта культури;
- * допомога студентам у розвитку творчого потенціалу, здібностей, самореалізації у закладі вищої освіти, майбутній професії.

Важливою передумовою культуротворчої діяльності майбутнього фахівця виступає культурна ідентифікація, що встановлює подібність між собою і своїм народом, будується на принципі продукування ідентичності – індивідуальної, національної, європейської. Культурна ідентифікація – це переживання почуття приналежності до національної культури, інтернаціоналізація (прийняття в якості своїх) її цінностей. Культурна ідентифікація передбачає частково усвідомлений психічний процес уподібнення себе іншій людині чи групі людей. Належність до групи, яку можна окреслити, вважається природною властивістю людей: родина, клан, стан, суспільна верства.

Отже, ми вважаємо, що здатність до культуротворчої діяльності можна визначити як синтез властивостей і особливостей особистості. Важливою ознакою культуротворчої діяльності як складової професійної підготовки майбутнього фахівця є її гармонійність, що обумовлюється дотримання таких критеріїв: усвідомлення і здатність особистості орієнтуватись в навчальній діяльності; самооцінка, самоаналіз та ідентифікація себе в цій діяльності; естетична оцінка, що викликає почуття радості і задоволення.

Використані джерела:

1. Хамитов Н.В. Философия человека: поиск пределов. Вид-во КПИ. 1997. С. 79-80.
2. Леонтьева В.Н. Культуротворческий процесс: основания и начала. Изд-во ХНУ им. В.Н. Каразина, 2003. С. 56-57
3. Лаврухина Е.А. Культуротворческая парадигма образования. http://bank.orenipk.ru/Text/t13_208.htm
4. Кузьмина Т. Культуротворческая среда как фактор саморазвития педагогического коллектива образовательного учреждения: дис. ...канд. пед. наук..13.00.01. Тобольск. 2002. 213 с.
5. Здібності //Загальна психологія/ М'ясоїд П.А. Київ, «Вища школа».2001. С.416-432
6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Рад. шк. 1989. С. 98-193, 307 – 373.

УДК 316.621:008

Сахарова Оксана,

заступник директора Агенції стратегічного розвитку Білої Церкви, депутат Білоцерківської міської ради, засновниця Школи Активного Громадянина.

**СОЦІАЛЬНО АКТИВНИЙ ГРОМАДЯНИН – ІНІЦІАТОР,
ІДЕЙНИЙ НАТХНЕННИК ТА МОТИВАТОР
КУЛЬТУРОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ**

Встановлення меморіальних дошок видатним особистостям міста, благоустрій пам'яток архітектури та реалізація проекту створення пам'ятнику письменнику зі світовим ім'ям Шолом-Алейхему – це приклади активності громадян, які зараз для здійснення своєї культуротворчої діяльності все більше звертаються до можливості фінансування історико-культурних проєктів через Громадський бюджет.

Активне залучення громадян до вирішення суспільних проблем і громадського життя є обов'язковою складовою демократичного суспільства та ознакою розвиненої держави. Тому розвиток громадянського суспільства все більш стає одним із пріоритетних напрямків діяльності Агенції стратегічного розвитку Білої Церкви.

Саме «Школа активного громадянина» як освітній проєкт, започаткований мною у межах діяльності Агенції, сприяє розбудові активного громадянського суспільства у Білоцерківській громаді. До навчання у Школі залучаються амбітні люди різного віку, які прагнуть змінювати Білу Церкву на краще та спроможні стати ефективними громадськими діячами. Наша мета – допомогти їм розвинути свої лідерські якості та фахово підготувати їх до самостійної громадської

діяльності, незалежно від напрямку та місця їх основної роботи. Після цього вони зможуть кваліфіковано створювати та очолювати громадські об'єднання різного спрямування та відповідально представляти волю та *інтереси* громадян.

Під час навчань у Школі учасники отримують знання по організації та проведенню ефективної діяльності органів місцевого самоврядування: сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів, можливостей співпрацювати з ними, використовуючи демократичні інструменти впливу на прийняття рішень владою задля спільного розвитку громади. Особливо наголошується на отриманні знань, умінь та навичок для реалізації своїх ідей та проєктів.

Фото 1. Голова Білоцерківської міської ради Геннадій Дикий розповідає про діяльність органів місцевого самоврядування під час занять «Школи активного громадянина».

За час роботи проєкту «Школа активного громадянина» було проведено понад двісті навчальних заходів та залучено близько 1700 небайдужих мешканців, посадових осіб та депутатів. Багато уваги приділялося ознайомленню та практичному застосуванню нових інструментів для реалізації

громадських ініціатив. Тому учасники наших тренінгів вільно користуються такими механізмами, як петиція, громадська експертиза, загальні збори, місцева ініціатива, громадські слухання тощо. Тепер вони знають як отримати рішення міської ради через подання місцевих ініціатив та як представляти інтереси громади через організацію громадських слухань. Навчилися реалізовувати соціальні ініціативи та проєкти, освоїли техніки фандрайзингу, краудфандингу та проєктного менеджменту. Не обійшли увагою і соціальне партнерство та благодійність, тобто такі інструменти, за допомогою яких можна залучати додаткові ресурси та винайти кошти для фінансування громадських ініціатив.

Фото 2. Слухачі «Школи активного громадянина» під час занять.

На сьогодні учасники школи вже стали депутатами районної та міської ради, хтось вже займає відповідальні посади, деякі працюють помічниками депутатів різних рівнів. Найактивніші стали авторами та переможцями багатьох грантових конкурсів і проєктів Громадського бюджету, працюють у складі Громадської ради при виконавчому комітеті і Молодіжної ради при управлінні з питань молоді та спорту Білоцерківської міської ради, є авторами міських програм та проєктів рішень міської ради.

Велика увага приділяється роботі з молоддю. Одним із ключових завдань «Школи активного громадянина» є підвищення рівня обізнаності молоді з питань активізації своєї діяльності, посилення її громадянської позиції, залучення до громадського та політичного життя суспільства та країни в цілому, розвитку лідерських якостей, критичного мислення та уміння вирішувати комплексні завдання. До освітніх процесів залучені молодіжні лідери, активні студенти вищих навчальних закладів, лідери молодіжних громадських організацій та молодіжних ініціатив.

Фото 3. Завершено навчання, а тепер знання та навички, отримані в «Школи активного громадянина», будуть реалізовуватися в кропіткій, повсякденній, суспільно значимій діяльності.

Об'єднавши зусилля ми продовжуємо вчитися, вдосконалюємося, виробляємо дієві механізми, знаходимо нові підходи до взаємодії у діалозі влада-громада, щоб цивілізованим шляхом висловлювати свою волю і вирішувати питання громади у правовому полі, адже ми рухаємося у Європу, а одна із вимог

Європейського союзу – це розвинене демократичне суспільство. Тому ми над цим працюємо.

Інформація про «Школу активного громадянина» завжди є у соціальних мережах та на публічних сторінках. Також робимо розсилку за напрацьованою базою електронних контактів і запрошуємо до участі у наших проєктах. Публікуємо оголошення про навчання, які плануємо, робимо відео звернення для того, щоб залучити нових учасників та збільшити критичну масу освічених громадян.

З самого початку діяльності Агенції маємо тісну співпрацю з Білоцерківським національним аграрним університетом і дуже приємно, що від викладачів та студентів є запит, є ініціатива. Студенти, які виявили бажання, теж навчаються у «Школі активного громадянина» і мають можливість проходити стажування у нашому комунальному підприємстві.

Хочу розповісти про ще одну ініціативу волевиявлення для громадян – бюджет участі або, як ми його називаємо, – Громадський бюджет. В Україні сам принцип громадського бюджету виписаний в Законі про місцеве самоврядування. Кожне місто має своє Положення, за яким втілює цей проєкт у своїй громаді.

Що ж таке «Громадський бюджет» і як він працює? Це частина коштів з міського бюджету, що йде на фінансування проєктів та пропозицій мешканців міста. Автором проєкту може бути громадянин віком від 14 років, який детально розписав свою ідею, включаючи витрати на її реалізацію, пройшов усі етапи перевірки та отримав допуск проєкту до участі в конкурсі. На етапі голосування мешканці, віддавши свій голос на підтримку того, чи іншого проєкту, обирають, які з них будуть реалізовані.

Сама ідея громадських бюджетів належить Бразильській робітничій партії, яка декларувала принцип «низи вирішують, що робити верхам». Коли у 1989 році їхній представник Олівіу Дутра переміг на міських виборах в Порту-Алегрі, він вирішив залучити бідне населення до управління містом. Так з'явився «бюджет участі». Мешканці Порту-Алегрі щорічно обирають проєкти, які будуть втілені в їхньому місті. В кожному районі

проводяться дебати, на яких мешканці представляють та обирають локальні та загальноміські проекти. Крім того, на цих же зборах кожен район делегує своїх представників до Муніципальної бюджетної ради, яка вирішує як розподілити гроші. За перше десятиріччя бюджет участі показав конкретні результати. На кінець 90-их кількість шкіл у місті збільшилася у чотири рази. Із 75 до 98 відсотків зросла кількість будинків, під'єднаних до водогону та каналізації. Бюджет на освіту та охорону здоров'я зріс із 17 до 40 відсотків.

Як ми бачимо, бюджет міських ініціатив дозволяє кожному мешканцю впливати на те, де і як будуть використовуватися бюджетні кошти для поліпшення якості життя містян.

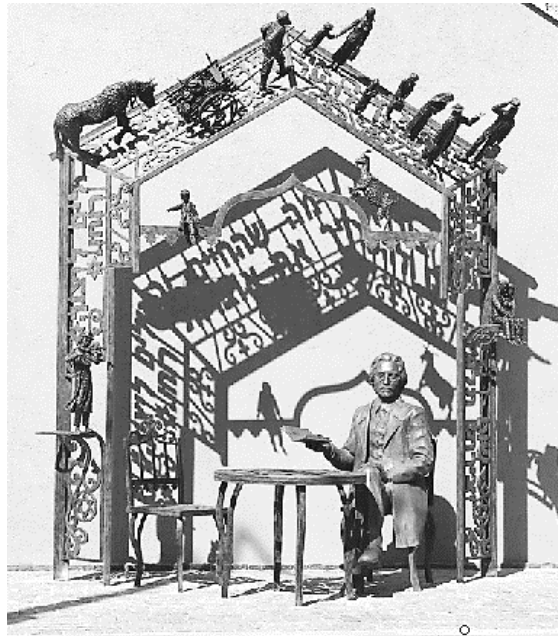

Фото 4. Встановлення скульптури видатному українському єврейському письменнику Шолом-Алейхему як приклад реалізації проекту Громадського бюджету м. Біла Церква у 2018 році.

Позитивний приклад поширився світом. Тисячі муніципалітетів – від маленьких містечок Індії до Нью-Йорка – в тій чи іншій формі запровадили бюджети участі. В Україні вперше бюджет участі було впроваджено в 2015 році в трьох містах: Чернігові, Черкасах та Полтаві, а в 2016 році до проєкту приєдналось і наше місто.

Координує всі процеси в Громадському бюджеті робоча група, яку очолює секретар міської ради. А до складу входять представники структурних підрозділів міської ради, депутати міськради та керівники або члени дієвих громадських організацій, які самі вміють готувати проєкти для подання на конкурс та готові допомагати у цьому іншим. Цього року плануємо широку інформаційну кампанію для залучення нових учасників до участі в конкурсі.

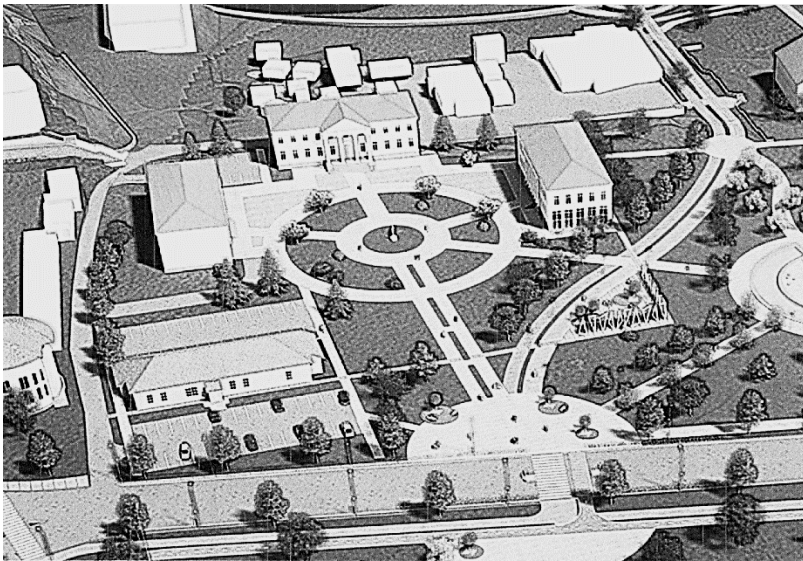

Фото 5. Проєкт реконструкції та упорядкування території, прилеглої до Зимового палацу Браницьких – школи мистецтв №1, планується реалізувати на кошти Громадського бюджету.

Також працюємо над новим Положенням громадського бюджету, за яким населені пункти, що доєдналися до Білої Церкви, утворивши об'єднану територіальну громаду, теж зможуть прийняти участь у цьому процесі. А на наступний рік маю ще декілька цікавих ідей стосовно Громадського бюджету. Сподіваюсь, що матиму підтримку колег і наша громада отримає додаткові можливості для реалізації своїх ініціатив.

Також є ідея розробити Положення і започаткувати окремий конкурс проєктів до 1000-річчя нашого міста, конкурс саме на підтримку і відродження історично-культурної спадщини Білої Церкви. Наш голова міської ради особливо звертає увагу на необхідність подання таких проєктів, тому що історія нашого міста дуже насичена, але буденні сьогочасні проблеми, які постають для першочергового вирішення, віддаляють здійснення упорядкування та відновлення культурно-історичного іміджу славетного міста. І от якраз, якщо брати в рамках Громадського бюджету, то минулого року найбільше на конкурс подали проєктів, які пов'язані саме з пам'ятками та архітектурою.

Фото 6, 7. Обговорення мистецьких проєктів білоцерківського скульптора Максима Василенко в Агенції стратегічного розвитку Білої Церкви.

До 1000-річчя Білої Церкви, тобто до 2032-го року, ще чимало часу. І якщо брати в реалізацію хоча б по три проекти в рік, то за 11 років матимемо 33 (!) проекти, направлені на історію міста та створення його туристичної привабливості. А це можуть бути нові пам'ятники, відновлення архітектурної спадщини, благоустрій історичних локацій, фотозони... Тому ідея зробити окремий історико-культурний напрямок у Громадському бюджеті для підготовки міста до свого 1000-річчя, на мою думку, заслуговує особливої уваги.

Також зараз для України відкрито багато грантових можливостей. Так, стовідсоткової гарантії отримання грантових коштів не дасть ніхто, але спробувати свої сили варто, адже саме заради позитивних змін ми вчимося, а участь у грантовому конкурсі – це чудовий маркер наших умінь та навичок і неоціненний досвід для його учасників.

На сьогодні виникає потреба, щоб кожне управління мало у своєму штаті проєктного менеджера. Це дасть можливість залучати донорські кошти та спрямовувати їх на вирішення проблем громади. Це безумовно складна та відповідальна робота, але вона на сто відсотків сприятиме упорядкуванню життя громади та дасть можливість підготувати місто до його 1000-річчя.

Тому Агенція стратегічного розвитку і надалі проводитиме навчання з проєктного менеджменту, працюватиме в напрямках розбудови громадянського суспільства, підтримки та заохочення активних громадян, молодіжних ініціатив та розробки нових напрямків Громадського бюджету, який є не лише засобом прозорого адміністрування бюджетних коштів, а й інструментом залучення громади до діалогу з владою та управління містом.

УДК 378.094-051:61:316.612

Шатунова Алла,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист КЗ КОР «Білоцерківський медичний фаховий коледж»

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ, СУСПІЛЬНО СВІДОМОЇ, АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ – МОЯ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ВИКЛАДАЧА

Історія медицини та лікувального мистецтва як наука і предмет викладання відіграє важливу роль у підготовці сучасного чи то лікаря, чи фармацевта, чи медичної сестри, у формуванні їхнього світогляду, моралі, соціальної позиції, у підвищенні та розширенні рівня загальної і професійної культури. Майбутній медичний працівник – носій високих моральних якостей, що має глибокі етичні знання, володіє методикою етичного й естетичного процесу спілкування. Тому важливою сферою самовдосконалення студента-медика є культурно-моральне й етичне становлення особистості.

Наявність творчих здібностей, естетичної потреби – найсуттєвіші риси людини. Це те, що робить її Людиною Розумною, виділяє із тваринного світу. Потяг до краси, до творчості закладений у ній природою. Виходячи з цього, у сучасній дидактиці більш широкого визнання отримала нова концепція, яка полягає в тому, що основне завдання викладача зводиться не до викладу готових знань, а до організації активної пізнавальної діяльності студентів.

Виховання творчої особистості, яка характеризується високим рівнем креативності, яскраво вираженими особистісними якостями і здібностями, сприяє успішному

розвитку професійної діяльності. Особливе значення у затвердженні медика як фахівця з високим рівнем культури має історія – факти, події, досягнення, особистості. Для вивчення історії появи й розвитку медицини серед іншого використовуються художня і мемуарна література, особливо мемуари медиків, державних, політичних та церковних діячів, науковців, філософів, істориків.

Недаремно, вивчаючи історію медицини в Україні, ми побачимо у літописах діянь монахів-лічців Агапіта, Пантелеймона, Феодосія та інших, яких вважають одними з перших українських лікарів, потім представників народної медицини, монастирської, козацької, цехової медицини, які описуються в давніх рукописах і першодруках.

Варто відзначити, що в історії медицини є багато медиків, які не тільки гідно виконували свій професійний обов'язок, але й брали участь у діяльності наукових і культурно-просвітницьких організацій, проявляли свій таланти у різних сферах художньої культури, зокрема, поєднували лікарську працю з письменницькою. Саме письменникам-лікарям належить пріоритет у створенні художнього образу медицини в сучасній літературі.

Не можна не згадати відомого на українських землях лікаря С.Г. Ковнера, який став істориком медицини, знав багато мов, в тому числі стародавніх, готував основані на першоджерелах фундаментальні праці із всесвітньої історії медицини. Видатним істориком медицини в Галичині був професор Львівського університету В. Зембіцький (1874–1950, уродженець Львова), завідувач кафедри історії і філософії медицини. Він опублікував багато праць з історії медицини, видав низку бібліографічних та біографічних праць. В опублікованих у Львові працях Є.Озаркевича (1861-1916) подані перші відомості з історії вивчення та профілактики інфекційних недуг (починаючи від Гіпократів); В. Щуровський (1890-1969) – шеф санітарної бригади Українських Січових Стрільців, пізніше лікар Української Галицької Армії, опублікував спогади про медицину в УГА; В. Білосор (1890-1969) – лікар Українських Січових Стрільців та УГА, командант шпиталю в Кам'янці-

Подільському, опублікував нариси про медичну службу в роки Визвольних змагань. М. Музика (1889-1972) – згодом професор-мікробіолог, у 1920 р. опублікував велику статтю “Розвиток медичної науки і літератури на Україні в 1917-1918 рр.”

О. В. Корчак-Чепурківський (1857-1947) – видатний український гігієніст та демограф, професор соціальної та загальної гігієни Київського медичного інституту, один із засновників Української Академії Наук і перший серед медиків академік – дійсний член ВУАН (1921), тісно співпрацював з Михайлом Грушевським.

О. М. Пучківський (1881-1937 рр., уродженець Чернігівщини), засновник і завідувач кафедри оториноларингології Київського медичного інституту (1921–1937), дослідив історію своєї спеціальності від найдавніших часів, праці давніх та середньовічних авторів, зокрема, письмена часів Київської Русі-України, часів Гетьманщини та ін. Спомини військового лікаря опублікував М. Галин (1856-1943) – доктор медицини, головний хірург Київського військового шпиталю, один із організаторів і голова Медичної секції Українського наукового товариства в Києві. Видатним українським істориком медицини був С.А. Верхратський (1894-1988 рр., уродженець Вінничини), хірург, професор і завідувач кафедри шпитальної хірургії Івано-Франківського медичного інституту (1946–1971), який написав ряд праць з історії української медицини. Також написав працю «Медичний фольклор на Україні» [2]. В.П. Захаржевський, кандидат медичних наук, став відомим і як письменник – у 1941 р. вийшов його роман «Белый дом. Страницы из жизни одной клиники» [3]. А.В. Цессарський був хірургом і начальником медичної служби партизанського загону Д. Медведєва. У 1944 р. його було важко поранено і він був вивезений на Велику землю. Події часів Великої Вітчизняної війни описані ним у документальній повісті «Записки партизанского врача».

П.Є. Бейлін очолював велику лікарню. Його повісті, оповідання, есеї допомагають лікарям подивитись на себе очима хворих, і навпаки.

Визначний учений, паразитолог Є.Н. Павловській у своєму широко відомому дослідженні «Поэзия, наука и ученые» простежив процес, який відбувався в літературі із затвердженням культури Нового часу.

В.О. Коротич працював лікарем, але невдовзі зайнявся виключно літературною, редакторською діяльністю. Поезія В.Коротича публіцистична, інтелектуальна.

Остап Вишня (П. М. Губенко) закінчив Київську військово-фельдшерську школу (1907), десять років працював за фахом. Особливе місце в його житті займає письменницька творчість – Остап Вишня створює своєрідний жанр – «усмішка».

Плідною сферою використання професійних медичних знань авторів у літературі стали літературознавчі дослідження. Книгу професора Київського медичного інституту, визначного терапевта Є.І. Ліхтенштейна «Помнить о больном» можна вважати класичною в сенсі рівноваги медицини і літератури. Справжніми явищами в дослідженні творчості і життя великих письменників-лікарів стали видані у Києві монографії кандидата медичних наук, популяризатора медицини Ю.Г. Віленського «Доктор Булгаков» і доктора медичних наук, професора-фтізіатра Є. Меве «Медицина в жизни и творчестве А.П.Чехова».

Автором пісень «Марічка», «Ой висока та гора» та інших є М. М. Ткач, який закінчив Черновицьку фельдшерську школу, потім Чернівецький медичний інститут. М. Ткачу також належить кіносценарій фільма-опери «Наймичка» [2].

Одним з письменників, який мав медичну освіту та багатий досвід лікарської практики саме у буремні часи революцій та громадянської війни, став М. О. Булгаков, творчість якого найбільшою мірою відтворила драматичні колізії епохи і мала найбільший вплив на формування художнього обличчя минулого століття. Твори Булгакова перекладені на численні іноземні мови, багаторазово екранізувалися.

Твори лікаря-епідеміолога, доктора медичних наук Ю.Щербака пов'язані з професійною тематикою. Він був одним із засновників екологічного руху в Україні, організації «Зелений світ» та партії зелених. Як медик-професіонал, він

відразу зрозумів масштаби Чорнобильської трагедії і, як талановитий письменник, доніс це до читачів.

Видатний хірург, засновник вітчизняної легеневої та серцевої хірургії, академік М. Амосов у своїх творах відобразив драматичні професійні колізії, психологічні особливості лікарської праці, пов'язаної з відповідальністю за життя людей. М. Амосов, став одним із справжніх духовних лідерів суспільства на вкрай складному етапі історії. Останнє десятиліття життя видатний лікар, кібернетик, письменник, мислитель невтомно створював всеохоплюючу філософську систему оптимальної будови суспільства.

Помітною була організаційна роль медиків-письменників у Спілці письменників України. Одним із її організаторів був І.К.Микитенко. Наприкінці ХХ на початку ХХІ ст. Спілку письменників України поповнили поети, які уособлюють майже всю географію України й різні медичні спеціальності: В.Кравчук (помічник санітарного лікаря Збаразької санепідстанції), В.Бурхан (головний лікар стоматологічної поліклініки у Дніпропетровську), О. Грек (Гладкий) (кандидат медичних наук, старший науковий співробітник НДІ онкології та радіології в Києві), Л. Олексійчук (головний лікар санаторію у Ворзелі), В.Климентовська (лікар-педіатр в Ясеневському дитячому будинку) та інші [1].

Як ми бачимо, є багато прикладів медиків, які своєю освіченістю, культурою піднімали не тільки рівень лікарської справи але і авторитет та пошану до самого медичного працівника як особистості. Активна життєва позиція медиків України у різних історичних обставинах знаходила прояв через їх таланти та здібності у творчій, особливо літературній діяльності, у їх організаторській чи то редакторській роботі, участі в суспільно-політичному житті, особливо на переломних етапах української історії.

Це спонукає і нас, викладачів медичного коледжу, бути відповідальними перед суспільством за підготовку майбутніх фахівців як культурних, суспільно свідомих, активних особистостей. Тому у медичних коледжах України все більше на

це звертається увага. Наведемо приклади, які можна знайти на інформаційних порталах навчальних закладів.

У Білоцерківському медичному фаховому коледжі відбувся вечір-реквієм «Ми не зганьбили славу наших предків, нових Героїв дали небесам», на якому були присутні студенти, викладачі та співробітники коледжу. Перед початком заходу студенти коледжу провели акцію «Янголи пам'яті». Протягом заходу ведучі нагадали присутнім про події Революції Гідності, про безсмертний подвиг Небесної Сотні, а у виконанні студентів прозвучали вірші і пісні, присвячені героям Майдану [3].

У Сумському медичному фаховому коледжі відбулося урочисте відкриття погруддя видатного вченого стародавньої Греції, батька сучасної медицини Гіппократа. А студенти долучилися до обласної соціально-просвітницької онлайн акції «Дякую тобі, лікарю!». Висловлюючи медичним працівникам свою шану та вдячність за мужність, професіоналізм та стійкість у протидії поширенню коронавірусної інфекції COVID-19, була створена вокально-театралізована композиція «Люди в білих халатах» [4].

У Глухівському медичному фаховому коледжі серед основних напрямків роботи педагогічного колективу практикується така діяльність як вдосконалення роботи з обдарованою молоддю, зосередження уваги на якості підготовки студентів до обласних конкурсів, конференцій, олімпіад, надання студентам широких можливостей реалізації свого творчого потенціалу [5].

У Івано-Франківському медичному фаховому коледжі проводяться різноманітні заходи позанавчальної діяльності задля формування світогляду та критичного мислення: від дискусій, промоакцій, флешмобів, фотоконкурсів до об'єднань за інтересами, опитувань щодо самооцінки чи лідерських здібностей [6].

У Коломийському медичному фаховому коледжі працює студентське товариство “Молода Просвіта”, мета якого – вивчити історію рідного краю, його традиції, знайомитись із багатою духовною спадщиною свого народу. Також працює літературна студія „Дивосвіт поезії”, у якій студенти навчаються

відчувати і творити слово, любити рідний край, Україну, її священну історію, закладаються майбутні таланти [7].

Структура фахової культури медпрацівника багатоаспектна. Вона включає в себе не лише спеціальні знання та розвиненість професійно важливих якостей, а й моральний, духовний, етичний, комунікативний компоненти, які притаманні професії медичного працівника.

Фахова культура існує в кожній професії. На формування фахової культури впливають як об'єктивні чинники: глобалізація освіти, престижність професії, якість освітніх послуг, так і суб'єктивні: загальна культура майбутнього фахівця, сформованість професійної мотивації, здатність до саморозвитку і професійного росту, а це все якраз і сприяє становленню фахівця як особистості.

Використані джерела:

1. Лікарі-письменники: діяльність і творчість. URL.: <https://www.freepapers.ru/9/lkarpismenniki-dyalnst-tvorchst/59789.389495.list1.html> (Дата звернення: 18.01.2021).
2. Розвиток медицини (XIX-XX ст.) на теренах України. URL.: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/3366-rozvitok-meditsini-xix-xx-st-na-terenah-ukraini/> (Дата звернення: 18.01.2021).
3. <http://bcmc.kiev.ua/novini/item/vechir-rekviiem-z-nahody-vshanuvannia-pam-iati-heroiv-nebesnoi-sotni>
4. <https://medcol.sumy.ua/>
5. <https://www.glmed.org.ua/metodychna-robota/>
6. http://ivano-frankivsk.medprof.org.ua/ivano-frankivsk/novini/novini/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=8147&cHash=97923e1331
7. <http://frankocollege.info/?module=articles&c=medcollege&b=1&a=7>

Abstract for the collection

Decentralization and community development encourage us to make even greater use of the historical and cultural heritage of the area where the citizens themselves live, as the study of local history has great social cognitive potential and is an essential resource for civic education.

This can be helped by the specialist's knowledge of the history of his profession and assistance in its preservation and restoration in monuments, symbols, publications, thematic events in their places of residence. Therefore, clarifying the current state of historical memory, in this case related to their profession, and opportunities for its improvement and restoration contributes to the constructive involvement of each person in society and helps him to become a subject of historical design.

Today the problem of educating young people in the values of the historical and cultural heritage is especially acute. Based on the fact that student youth is a potential intellectual and professional elite of the future society, it becomes necessary for future professionals to stay in a cultural and educational environment that will help involve them in cultural activities. This requires that, by researching the history of their professional field, pupils and students learn to understand the historical value of their chosen profession and take this into account when planning their future.

Love for one's profession is determined not only by conscientious work, performance of one's duties, but also by the desire to pass on one's skills, experience, professionalism and skill to the next generation. By honoring significant events and outstanding personalities in their profession, the master makes it socially significant and promotes the professional orientation of young people, especially at the local level. At the same time, the training of such specialists in educational institutions, who not only use the knowledge of the history of their profession in everyday practice, but also become initiators of preservation and reproduction of professional heritage for the whole society, makes them active participants in the cultural process.

Streszczenie do kolekcji

Decentralizacja i rozwój społeczności skłania nas do jeszcze większego spożytkowania dziedzictwa obszaru historyczno-kulturowego, na którym mieszkają ich obywatele, ponieważ badanie historii lokalnej ma ogromny potencjał społeczno-edukacyjny i stanowi źródło edukacji obywatelskiej.

W tym może pomóc specjalistyczna znajomość historii swojej profesji, zachowywanie o niej pamięci i przywracanie jej poprzez symboliczne pamiątki, publikacje, organizowane spotkania tematyczne w miejscu swojego zamieszkania. Dlatego poznanie aktualnego stanu pamięci historycznej, w tym przypadku związanej z wykonywaną profesją, rozpoznanie możliwości jej udoskonalania i odtwarzania, przyczynia się do konstruktywnego zaangażowania każdego człowieka w życie wspólnoty i pomaga mu stać się obiektem historycznego projektu.

Dziś problem edukacji młodych ludzi w zakresie wartości dziedzictwa historycznego-kulturowego jest szczególnie dotkliwy. Biorąc pod uwagę fakt, że młodzież studencka jest potencjalną elitą intelektualną i zawodową przyszłego społeczeństwa, konieczne staje się, aby przyszli specjaliści przebywali w takim środowisku kulturalno-edukacyjnym, które sprzyja zaangażowaniu ich w działalność kulturalną. W tym celu konieczne jest, aby uczniowie i studenci, badając historię swojego kierunku zawodowego, nauczyli się rozumieć wartość historyczną wybranej przez siebie profesji i uwzględniali ją w planowaniu swojej przyszłości.

O miłości do swojego zawodu decyduje nie tylko ciężka praca, wypełnianie obowiązków, ale także chęć przekazania następnym pokoleniom swoich umiejętności, doświadczenia, profesjonalizmu i umiejętności. Honorując znaczące wydarzenia i wybitne osobowości w swojej profesji, mistrz nadaje jej znaczenie społeczne i promuje poradnictwo zawodowe dla młodych ludzi, szczególnie na poziomie lokalnym. Jednocześnie kształcenie w placówkach oświatowych takich specjalistów, którzy w codziennej praktyce wykorzystują nie tylko wiedzę z historii swojego zawodu, ale także stają się inicjatorami ochrony i odtwarzania dorobku zawodowego dla całego społeczeństwa, czyni ich aktywnymi uczestnikami procesu kulturowego.

Науково-методичне видання

ЗБЕРЕЖЕМО ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТКУ

Випуск 2.

Культуротворча діяльність із збереження історії професії як пріоритету в формуванні культури фахівця: матеріали обл. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 01 грудня 2020 р. : наук.-метод. вид. / упоряд. О. Д. Рокицька, В. А. Шатунов. – Біла Церква, КНЗ КОР «КОПОПК», 2021. — 218 с. – (Серія : Збережемо історичну пам'ятку. Вип. 2).
Біла Церква, КНЗ КОР «КОПОПК», 2021 року

Упорядники Рокицька Ольга Дмитрівна,
Шатунов Віктор Антонович

Дизайн та комп'ютерна верстка В. А. Шатунов

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ
КНЗ КОР «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»
м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 37
Тел. (04563) 5-04-24, 5-04-22
E-mail: Kyiv_academy@ukr.net
<https://kristti.com.ua/>